

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’NİN GÜVENLİK YÖNETİMİ BAĞLAMINDA
2015 SONRASI SURİYE’YE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ
SINIR ÖTESİ OPERASYONLAR

Hüseyin BOZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY

Çankırı – 2025

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’NİN GÜVENLİK YÖNETİMİ BAĞLAMINDA
2015 SONRASI SURİYE’YE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ
SINIR ÖTESİ OPERASYONLAR**

Hüseyin BOZ

ORCID: 0009-0000-6120-5462

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY**

Çankırı – 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	iii
TEZ KABUL VE ONAY	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	viii
1. GİRİŞ	1
2. BÖLÜM: GÜVENLİK YÖNETİMİ VE TÜRKİYE İLE SURİYE ARASINDAKİ SINIR GÜVENLİĞİ MESELESİ	4
2.1. Güvenlik, Milli Güvenlik, Milli Strateji Kavramları	4
2.2. Sınır Güvenliği ve Gerekliliği	7
2.3. Uluslararası Hukuktan Doğan Haklar	9
2.4. Devlerin Unsurlarından Biri Olan Güvenliğin Önemi	11
2.5. İç ve Dış Güvenlik Yönetimi	13
2.5.1. İç Güvenlik	13
2.5.2. Dış Güvenlik	13
3. BÖLÜM: TERÖRLE MÜCADELE	15
3.1. Terör ve Terörizm	15
3.2. Terör Çeşitleri	16
3.3. Terörizmle Mücadele Yöntemleri: Kuramsal Bir Değerlendirme	18
3.4. Türkiye'nin Terörle Mücadele Tarihi: Tarihsel Süreç ve Dönüşüm Dinamikleri	20
3.5. PKK ile Geline Son Süreç ve Bu Sürecin Sınır Ötesi Operasyonlara Etkisi	22
3.6. Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Terör Örgütleri	26
3.6.1. IŞİD-DAEŞ	26
3.6.1.1. IŞİD-DAEŞ'in İdeolojisi	28
3.6.1.2. IŞİD-DAEŞ'in Yapısı	29
3.6.1.2. IŞİD-DAEŞ'in Ortaya Çıkmasına Neden Olan Küresel ve Yerel Gelişmeler	30
3.6.1.3. Gelişim Süreci: Yükseliş, Çöküş ve Güncel Durum	31
3.6.2. PYD/YPG/PKK	34
3.6.2.1. İdeolojik Temeller	35
3.6.2.2. Yapı ve Örgütlenme Biçimi	35
3.6.2.3. Türkiye ile İlişkiler ve Güvenlik Paradoksu	36
3.6.2.4. Uluslararası İlişkiler ve Meşruiyet Arayışı	36
3.6.2.5. Güncel Durum ve Geleceğe Yönelik Perspektifler	38
3.6.3. HTŞ	39
3.6.3.1. İdeolojik Çerçeve ve Dönüşüm	40

3.6.3.2.	Yapı, Yönetişim Modeli ve Meşruiyet Arayışı	40
3.6.3.3.	Türkiye ile İlişkiler ve Bölgesel Dönüşüm	41
3.6.3.4.	Uluslararası Konum, Eleştiriler ve Meşruiyet Çabaları	42
3.6.3.5.	Güncel Durum ve Geleceğe Yönelik Senaryolar	43
3.6.4.	ÖSO.....	45
4.	BÖLÜM: TÜRKİYE’NİN SURİYE’YE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ SINIR	
	ÖTESİ OPERASYONLAR (2015 VE SONRASI).....	47
4.1.	Türkiye’ye Yönelik Terör Eylemleri	48
4.2.	Sınır Ötesi Operasyonların Hukuki Dayanağı.....	49
4.3.	Şah Fırat Operasyonu (21 Şubat 2015- 22 Şubat 2015).....	51
4.4.	Fırat Kalkanı Harekâtı (24 Ağustos 2016- 29 Mart 2017).....	52
4.5.	Zeytin Dalı Harekâtı (20 Ocak 2018- 24 Mart 2018)	55
4.6.	Barış Pınarı Harekâtı (9 Ekim 2019- 18 Ekim 2019).....	57
4.7.	Bahar Kalkanı Harekâtı (27 Şubat 2020- 5 Mart 2020).....	60
5.	BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
	KAYNAKÇA	70
	ÖZGEÇMİŞ.....	84

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Türkiye'nin Güvenlik Yönetimi Bağlamında 2015 Sonrası Suriye'ye Gerçekleştirdiği Sınır Ötesi Operasyonlar* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

... / ... / 2025

İmza

Hüseyin BOZ

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Hüseyin BOZ tarafından hazırlanan *Türkiye'nin Güvenlik Yönetimi Bağlamında 2015 Sonrası Suriye'ye Gerçekleştirdiği Sınır Ötesi Operasyonlar* başlıklı bu çalışma, 10.07.2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliğiyle* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY	İmza:
Üye	: Prof. Dr. Ertan BEŞE	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Metin ÖZKARAL	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 01/07/2025 tarih ve 2025/27-01 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ersoy YILMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Tez aşamasında fikirleri ile yolumu aydınlatan, hayatıma eleştirel bir bakış açısı kazandıran, tez öğrencisi olduğum süre zarfı boyunca hiçbir desteğini esirgemeyen Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı değerli hocalarıma en içten dileklerimi sunarım.

Tez yazım çalışmamda desteğini bir an olsun esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY'a en içten dileklerimi sunar, çok teşekkür ederim. Ayrıca çok kıymetli eşime ve çok değerli aileme her zaman yanımda oldukları ve desteklerini esirgemedikleri için minnettarım.

Saygı ve minnetle.

10/07/ 2025

Hüseyin BOZ

ÖZET

Tezin Başlığı : *Türkiye'nin Güvenlik Yönetimi Bağlamında 2015 Sonrası Suriye'ye Gerçekleştirdiği Sınır Ötesi Operasyonlar*
Tezin Yazarı : Hüseyin BOZ
Danışman : Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 10.07.2025

Bu çalışma, Türkiye'nin 2011 sonrası Suriye merkezli güvenlik tehditlerine karşı geliştirdiği stratejileri; uluslararası hukuk, güvenlik yönetimi ve terörle mücadele politikaları çerçevesinde analiz etmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde güvenlik, millî güvenlik ve sınır güvenliği kavramları kuramsal düzeyde ele alınmış, Türkiye ile Suriye arasındaki sınır güvenliği sorunu incelenmiştir. Devamında, uluslararası hukuk kapsamında Türkiye'nin meşru müdafaa hakkı ve sınır ötesi operasyonların hukuki temelleri değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde, terör kavramı, çeşitleri ve mücadele yöntemleri kuramsal temelde açıklanmış; Türkiye'nin IŞİD/DAEŞ, PKK/PYD/YPG, HTŞ ve ÖSO gibi aktörlerle mücadelesi tarihsel süreç ve güncel gelişmeler ışığında incelenmiştir. Üçüncü bölümde, 2015 sonrası dönemde gerçekleştirilen sınır ötesi askerî operasyonlar (Şah Fırat, Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve Bahar Kalkanı) operasyonel, stratejik ve diplomatik boyutlarıyla değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde, Türkiye'nin güvenlik politikasının sadece askerî öncelikli değil, aynı zamanda diplomatik ve sosyo-politik boyutları kapsayan çok katmanlı bir paradigma haline geldiği vurgulanmıştır. Çözüm süreci tartışmaları, PKK/PYD/YPG'nin devletleşme eğilimi ve HTŞ lideri el-Colani'nin siyasi dönüşümü, yeni güvenlik stratejileri bağlamında analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sınır güvenliği, terörle mücadele, uluslararası hukuk, sınır ötesi operasyonlar

ABSTRACT

Thesis Title : Turkey's Cross-Border Operations to Syria After 2015 in the Context of Security Management
Author : Hüseyin BOZ
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Emine ÇELİKSOY
Department : Political Science and Public Administration
Thesis Type : Master's Thesis
Date : 10.07.2025

This study analyzes Türkiye's strategies developed in response to the security threats posed by the Syrian civil war after 2011, within the frameworks of international law, security governance, and counter-terrorism policies. The first part discusses the concepts of security, national security, and border security at a theoretical level, while examining the border security issue between Türkiye and Syria. Subsequently, Türkiye's right of self-defense and the legal basis of cross-border military operations are evaluated under international law.

The second part explores the concept and types of terrorism and the theoretical approaches to counter-terrorism. It then investigates Türkiye's historical and current struggle against actors such as ISIS/DAEŞ, PKK/PYD/YPG, HTS, and the Free Syrian Army. The third part evaluates Türkiye's military interventions after 2015-Operation Shah Euphrates, Euphrates Shield, Olive Branch, Peace Spring, and Spring Shield—in terms of their strategic, operational, and diplomatic dimensions.

The conclusion highlights the transformation of Türkiye's security approach into a multidimensional paradigm that integrates military, diplomatic, and socio-political elements. Furthermore, discussions on a potential new peace process, the state-building tendencies of the PKK/PYD/YPG, and the political repositioning of HTS leader al-Jolani are examined within the broader context of regional security strategy.

Keywords: Border security, counter-terrorism, international law, cross-border operations

KISALTMALAR

A.B.D	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
AK	Avrupa Konseyi
AKP	Adalet kalkınma partisi
BKH	Bahar Kalkanı Harekâtı
BM	Birleşmiş Milletler
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DEM	Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi
DSG	Demokratik Suriye Güçleri
FETÖ	Fethullahçı Terör Örgütü
HDP	Halkların Demokratik Partisi
HTŞ	Şam Kurtuluş Heyeti
HÜDA PAR	Hür Dava Partisi
IHA	İnsansız Hava Araçları
IKPY	Irak Kürt Bölgesel Yönetimi
İŞİD/ISIS/DEAŞ/DAİŞ	Irak ve Şam İslam Devleti
KCK	Kürdistan Topluluklar Birliği
KONGRA-GEL	Kürdistan Halk Kongresi

MD.	Madde
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MSB	Millî Savunma Bakanlığı
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ÖSO	Özgür Suriye Ordusu
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
PYD	Demokratik Birlik Partisi
ŞİHA	Silahlı İnsansız Hava Aracı
SMO	Suriye Milli Ordusu
SSG	Suriye Kurtuluş hükümeti
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMK	Terörle Mücadele Kanunu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
YPG	Halk Savunma Birlikleri
YPJ	Kadın Savunma Birlikleri

1. GİRİŞ

2015 yılından itibaren ivme kazanan Türkiye'nin Suriye'deki sınır ötesi askerî operasyonları, ülkenin ulusal güvenlik stratejisinin temel bir unsurunu teşkil etmektedir. Bu operasyonların öncelikli hedefi, başta İslam Devleti (İŞİD) ile Kürt silahlı unsurlar (PKK ve onun Suriye'deki uzantıları olan YPG ve PYD) olmak üzere devlet dışı silahlı aktörlerden kaynaklanan güvenlik tehditlerinin bertaraf edilmesidir. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı, Türkiye'yi doğrudan etkileyen güvenlik sorunlarını da beraberinde getirmiş ve sınırın ötesinde proaktif bir askerî angajman geliştirme gerekliliğini doğurmuştur. Türkiye ile Suriye arasında 911 kilometrelik bir kara sınırının bulunması, bu hattın yasa dışı geçişlere açık olması ve terör örgütlerinin bu güzergâhı kullanarak Türkiye'ye sızma faaliyetlerinde bulunmaları, sınır güvenliğini hayati bir mesele hâline getirmiştir. İŞİD'in Kilis ve Gaziantep gibi sınır şehirlerine yönelik roketli saldırıları ve Cerablus'un da içinde bulunduğu Fırat Nehri'nin batısındaki bölgenin Türkiye için kırmızı çizgi olarak ilan edilmesi, sınır ötesi müdahaleler için meşru bir zemin oluşturmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'nin sınır ötesi askerî angajmanları yalnızca taktiksel değil, aynı zamanda stratejik ve doktriner bir yönelim değişiminin göstergesidir. Söz konusu operasyonlar, ülkenin savunma anlayışında geleneksel sınır savunmasına dayalı doktrinden, tehditlerin kaynağında bertaraf edilmesini esas alan daha dinamik ve müdahaleci bir güvenlik paradigmasına geçişin somut tezahürü olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda icra edilen Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve Bahar Kalkanı Harekâtları, Türkiye'nin terörle mücadele stratejisiyle bölgesel jeopolitik önceliklerinin kesişim noktasında yer almaktadır.

Nitekim, Türkiye'nin bu askerî müdahaleleri aynı zamanda bölgesel güç mücadelesi bağlamında da ele alınmalıdır. İç savaşın yol açtığı otorite boşluğundan faydalanan PKK uzantılı yapıların Suriye'nin kuzeyinde kantonal bir yapı oluşturmaya çalışması, Türkiye tarafından ulusal bütünlüğe yönelik doğrudan bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu durum, Türkiye'nin "önleyici güvenlik" anlayışı doğrultusunda hareket ederek sınır ötesi müdahalelerde bulunmasını zorunlu kılmıştır. Bu güvenlik yaklaşımı, Türkiye'nin tehditleri sınır içinde değil, kaynağında karşılamaya yönelik stratejik yöneliminin bir yansımasıdır.

Ayrıca, Türkiye'nin bu süreçteki askerî angajmanı yalnızca bir güvenlik önlemi değil, aynı zamanda uluslararası hukuktan doğan meşru müdafaa hakkı çerçevesinde de değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları, aynı zamanda bölgesel dengeleri ve uluslararası aktörlerle ilişkilerini de etkilemiştir. Özellikle ABD'nin YPG'ye sağladığı destek, Türkiye'nin müttefiklik ilişkilerine dair sorgulamalara yol açmış; NATO çerçevesinde tartışmaları gündeme taşımıştır. Öte yandan, Rusya ile koordinasyon gerekliliği, Türkiye'nin dış politikasında dengeleyici bir tutum benimsemesini zorunlu kılmıştır. Bu çok boyutlu güvenlik politikası, Türkiye'nin hem iç güvenliğini sağlamaya yönelik çabalarını hem de bölgesel düzeyde stratejik derinlik arayışını yansıtmaktadır.

Bu çalışmada; Türkiye'nin 2015 sonrası Suriye merkezli güvenlik tehditlerine karşı geliştirdiği sınır ötesi askerî müdahaleleri, bu müdahalelerin gerekçeleri, hedefleri ve stratejik sonuçları uluslararası hukuk, güvenlik yönetimi ve terörle mücadele politikaları bağlamında bütüncül bir yaklaşımla ele alınmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde, güvenlik, millî güvenlik ve sınır güvenliği kavramları kuramsal düzeyde ele alınmış; Türkiye ile Suriye arasındaki sınır hattında yaşanan güvenlik sorunları çerçevesinde Türkiye'nin uluslararası hukuktan doğan müdahale hakları değerlendirilmiştir. İkinci bölümde, terörizmin kavramsal temelleri ve çeşitleri incelenmiş, Türkiye'nin IŞİD/DAEŞ, PKK/PYD/YPG, HTŞ ve ÖSO gibi devlet dışı silahlı aktörlerle yürüttüğü mücadele tarihsel gelişimiyle birlikte analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde ise, Şah Fırat Operasyonu'ndan başlayarak Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve Bahar Kalkanı Harekâtları detaylandırılmış; söz konusu operasyonların hukuki zemini, uygulama biçimleri ve bölgesel etkileri değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, Türkiye'nin sınır ötesi güvenlik politikalarının yalnızca askerî yöntemlerle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda uluslararası hukuk, diplomasi, istihbarat, insani güvenlik ve yerel yönetim gibi çok boyutlu unsurlarla şekillendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca çalışmada, Devlet Bahçeli'nin

açıklamalarıyla yeniden gündeme gelen çözüm süreci tartışmaları, HTŞ lideri el-Colani'nin dönüşüm arayışı ve PYD/YPG'nin Suriye'deki siyasi-idari yapılanması gibi güncel dinamikler de stratejik bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

Çalışmanın önemi, Türkiye'nin sınır güvenliği ve bölgesel istikrar arayışının giderek karmaşıklaşan çok aktörlü bir Suriye denkleminde yeniden tanımlanmasını gerekli kılmasıdır. Bu bağlamda, yalnızca geçmiş operasyonları açıklamakla kalmayıp, geleceğe dönük stratejik yönelimlere dair öneriler sunulması da çalışmanın özgün katkısını oluşturmaktadır.

Bu kapsamda nitel araştırma yönteminden faydalanılmış; alan yazın taraması, ulusal ve uluslararası mevzuat incelemesi ile devlet kurumlarının açıklamaları temelinde yorumlayıcı ve analitik bir yaklaşım benimsenmiştir. Çalışma, disiplinler arası bir çerçeveye güvenlik çalışmaları, uluslararası hukuk ve bölgesel siyaset literatürü ile ilişkilendirilmiştir.

2. BÖLÜM: GÜVENLİK YÖNETİMİ VE TÜRKİYE İLE SURIYE ARASINDAKİ SINIR GÜVENLİĞİ MESELESİ

2.1. Güvenlik, Milli Güvenlik, Milli Strateji Kavramları

Güvenlik, bireylerin olduğu kadar toplumların ve devletlerin de hayatın her alanında ihtiyaç duyduğu temel bir unsurdur. Tarihsel süreçte devletler, bu gereksinimi karşılamak amacıyla çeşitli stratejiler ve politikalar benimsemişlerdir. Zamanla bu yaklaşımlar değişiklik göstermiş ve güvenlik anlayışında farklı perspektiflerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu çeşitlilik, esasen güvenlik kavramının nasıl tanımlandığıyla doğrudan ilişkilidir. Örneğin, bir devletin başka bir devletten kaynaklı bir tehdit algısıyla, bir terör örgütünden kaynaklanan tehdidi değerlendirme biçimi farklıdır. Devletler arası tehditler genellikle simetrik olarak değerlendirilirken, terör örgütlerinden gelen tehditler asimetrik niteliktedir (Demir G. , 2022:14). Her ne kadar güvenlik kavramı, tehdit ve tehlikelerden uzak bir durumu ima etse de gerçek hayatta bu tür bir ortamın tamamen sağlanması mümkün değildir. Uygulanan önleyici tedbirler sayesinde riskler azaltılabilir; ancak tamamen ortadan kaldırılması çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Güvenliği sağlamak amacıyla tüm önlemler alınsa dahi, güvenlik olgusunun çok sayıda etkene bağlı olması nedeniyle mutlak bir güvenlik söz etmek güçtür (Şen, 2017:23).

Güvenlik olgusu, yalnızca bireyler için değil, aynı zamanda devletler açısından da belirli tanımlamalara ihtiyaç duyan bir kavramdır. Nasıl ki bireyler, karşı karşıya kaldıkları ya da algıladıkları tehditlere göre çeşitli önlemler alıyorsa, devletler de maruz kaldıkları tehditleri değerlendirerek buna uygun güvenlik politikaları geliştirmektedir. Devletin kendi güvenliğini koruma amacıyla oluşturduğu bu politikalar “ulusal güvenlik” çerçevesinde ele alınır. Ulusal güvenlik politikaları, tehdit unsurlarının tanımlanması ve bunlara karşılık rasyonel tepkilerin verilmesi yoluyla şekillenir. Vatandaşlarının güvenliğini sağlamakla yükümlü olan devletler açısından güvenlik, temel önceliklerden biridir. Bu doğrultuda geliştirilen güvenlik uygulamaları, devletin ulusal güvenlik stratejilerini oluşturur ve bu stratejiler, uzun vadeli güvenlik hedeflerine ulaşmak amacıyla planlanır (Yalçın, 2017:18-19).

Ulusal güvenlik yaklaşımı, devleti oluşturan tüm kurum ve yapılarının, ülkenin diğer devletler karşısındaki çıkar ve menfaatlerini sürekli olarak gözetip koruyacak şekilde organize edilmesini zorunlu kılar. Devletin ulusal politikalarıyla uyumlu olarak, resmi ya da gayri resmi tüm çıkarların korunması ve geliştirilmesi sürecinde, gerektiğinde askeri güç de dâhil olmak üzere tüm araçların değerlendirilmesi, ulusal güvenlik politikalarının doğal bir uzantısıdır. Bu doğrultuda, ulusal değerler ve çıkarlar, belirlenen güvenlik hedeflerine göre şekillenmekte ve bu hedefler doğrultusunda uygulamaya geçirilmektedir (Ülman, 2002:99-100).

Uluslararası güvenlik, sistemde yer alan aktörlerin güvenliklerinin bireysel ya da ortak biçimde temin edilmesi olarak tanımlanabilir. Devletin, bu sistemin temel ve en etkili aktörü olduğu dikkate alındığında, uluslararası güvenliğin sağlanabilmesi, her devletin kendi ulusal güvenliğini garanti altına almasıyla doğrudan ilişkilidir. Öte yandan, iç güvenliğin ulusal güvenlik kapsamında değerlendirilmesi, uluslararası güvenlik kavramının da ulusal güvenliği içine alan daha geniş bir çerçeve sunduğunu göstermektedir (Dedeoğlu, 2014:36-37).

Millî güvenlik kavramı, tarihsel olarak ağırlıklı biçimde askerî gücü çağrışırsa da günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle çok boyutlu bir yapıya bürünmüştür (Meydan, 2015:1). Bu bağlamda ekonomik güvenlik, enerji arz güvenliği, çevresel güvenlik, siyasi istikrar ve doğal kaynakların korunması gibi alanlar da millî güvenlik anlayışı içerisinde değerlendirilmektedir. Literatürde, millî güvenliğe birey, devlet ya da sistem düzeyinden yaklaşan çeşitli modeller yer almakta; güvenlik, iç ve dış tehditlere karşı siyasi, askerî, toplumsal, ekonomik ve çevresel açılardan çok boyutlu bir çerçevede ele alınmaktadır (Bakan ve Şahin, 2018:136).

Millî güvenlik, devletin anayasal düzenini, egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve milletlerarası alandaki siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel çıkarlarını her türlü iç ve dış tehdide karşı koruma amacıyla yürütülen faaliyetlerin bütünüdür. Kısa bir ifadeyle, devlete yönelik yıkıcı veya tehdit edici nitelikteki girişimlere karşı alınması gereken tedbirlerin toplamını ifade eder (Süleyman Demirel Üniversitesi, 2017:6).

Strateji kavramı, millî güvenlik perspektifinden değerlendirildiğinde, güvenliğin sağlanması için izlenecek yöntem, yol ve araçların planlanması olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda, millî strateji; devletin varlığını ve refahını güvence altına almak, ulusal menfaatleri korumak ve hem iç hem dış tehditleri bertaraf etmek amacıyla ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde geliştirilen kapsamlı bir yaklaşımdır (Çalışkan F., 2020:10).

Stratejik planlamalar, millî hedefler doğrultusunda oluşturulmalı ve bu hedeflerin bilimsel temellere dayalı olarak gerçekçi, uygulanabilir ve kurumsal bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Millî strateji, devletin askerî, ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel kapasitesini geliştirerek, millî menfaatlerin korunması ve millî hedeflere ulaşılması amacıyla barış ve savaş dönemlerinde kullanılacak yol haritasını ifade eder (Eren, 1990:41).

Bir devletin sürdürülebilir gelişimi, belirlediği hedeflerin niteliğine ve bu hedeflere ulaşma yeteneğine bağlıdır. Bu hedefler; yalnızca yöneticilere, belirli siyasi gruplara veya sınıflara özgü değil, milletin genel çıkarlarını yansıtan, toplum tarafından benimsenmiş, gerçekçi ve uygulanabilir olmalıdır. Dolayısıyla millî hedeflerin belirlenmesinde toplumsal uzlaş ve rasyonalite ön planda tutulmalıdır (Çalışkan F. , 2020:20).

Devletler, bulundukları coğrafyanın stratejik koşullarını dikkate alarak siyasi ve güvenlik hedeflerini belirlemek zorundadır. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi ise yalnızca güçlü bir askerî yapı ile değil; aynı zamanda bu yapıya yön verecek nitelikli stratejik hedeflerin varlığıyla mümkündür. Askerî gücün yanında caydırıcılığı artıran, millî menfaatleri doğrudan savunmayı amaçlayan hedeflerin belirlenmesi, güvenlik politikalarının başarısında kritik bir rol oynamaktadır (Çalışkan F. , 2020:23).

Güvenlik denildiği zaman bu kavramı devletlerin bireyleri koruma güdüsü olarak nitelendirmek yanlış olmaz. Bundan kaynaklı devletin her türlü tehditlerden uzak kalmayı hedeflemesi, tam olarak güvenli ortamı yakalaması imkansızdır. Dolayısıyla devletlerin stratejilerini geliştirmesi devlet olmanın unsurları olan bağımsızlığını ve egemenliğini güvence altına alması için gerekmektedir.

2.2. Sınır Güvenliği ve Gerekliliği

Güvenlik kavramı, uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde farklı teorik yaklaşımlarla ele alınsa da yönetim bilimleri perspektifinden ayrı bir disiplin olarak incelenmeyi de gerekli kılmaktadır. Zira güvenliğin kapsamı zamanla genişlemiş ve yalnızca dış tehditlere karşı önlemlerle sınırlı kalmayıp, ekonomik, teknolojik ve siber alanları da kapsayan çok yönlü bir yapıya dönüşmüştür (Türkoğlu, 2017: 163-165). Özellikle terörizm gibi küresel tehditler, sadece uluslararası ilişkilerde değil, aynı zamanda ekonomi, dijital güvenlik ve toplumsal yapı üzerinde de doğrudan etkiler yaratmaktadır. Bu noktada, istihbarat kurumlarının kurumsal yapısı ve çok yönlü faaliyetleri gerek dünya genelinde gerekse Türkiye’de güvenlik stratejilerinin önemli bir parçası hâline gelmiştir (Yılmaz, 2020: 75).

Devletlerarası çıkar çatışmaları, iç güvenlik tehditleri ve uluslararası güç dengelerindeki değişimler, güvenliğin sağlanması adına çeşitli kurumsal mekanizmaların oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bu mekanizmaların merkezinde ise, ulusal güvenliğin teminat altına alınması hedefi yer almaktadır. Ekonomik kalkınma, savunma sanayisinin gelişmişlik düzeyi, teknolojik kapasite ve sanayi altyapısı gibi unsurlar, güvenlik politikalarının başarıya ulaşmasında belirleyici faktörlerdir (Erdoğan, 2023:5-6, 15-17).

Tehdit ve tehdit algısı hem bireysel hem de uluslararası düzeyde çok boyutlu değerlendirilmesi gereken kavramlardır. Bireyler arası ilişkilerde tehdit, psikolojik bir algı olarak ortaya çıkarken; uluslararası düzeyde devletler arası tansiyonlar, diplomatik gerilimler ve çatışma ortamları tehdit olarak tanımlanmaktadır (Berker, 2023: 208-222). Bu nedenle, tehdit kavramına dair evrensel ve tek bir tanım yapmak oldukça güçtür. Ancak ortak yönler belirlenerek strateji geliştirmek mümkündür.

“Sınır” terimi, genellikle iki komşu devletin topraklarını ayıran çizgi olarak tanımlansa da bu kavram yalnızca coğrafi bir ayrımı değil; aynı zamanda egemenlik, meşruiyet, ticaret, sembolizm ve güvenlik gibi işlevsel boyutları da içermektedir (Gümüşçü, 2010:85). Sınırlar, devletin tanımı gereği, belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan bir nüfusu ve siyasal yapıyı kapsayan temel bir unsurdur.

Uluslararası hukuk bağlamında kara sınırları, taraf devletler arasında yapılan anlaşmalarla belirlenmekte ve bu sınırlara dair güvenlik, hukuki normların yanı sıra siyasi ve toplumsal sembollerle de ilişkilendirilmektedir (Pazarcı, 1989:6, 213).

Sınır güvenliği kavramı, sınırların sadece fiziksel varlığını değil, bu alanlarda yaşayan toplulukların güvenliğini, sınır geçişlerinin düzenlenmesini, ekonomik geçişkenliğin kontrolünü ve bölgesel istikrarın sürdürülmesini içeren çok boyutlu bir güvenlik anlayışını temsil etmektedir (İstanbulu, 2022:238). Bu anlayışa göre sınır güvenliği, sınır ötesinden başlayan ve sınır hattı ile iç bölgelere kadar uzanan güvenlik halkalarının oluşturduğu bütüncül bir yapıdır. Bu yapı, konvansiyonel tehditlerden asimetrik tehditlere, komşuluk ilişkilerinden küresel güvenlik risklerine kadar çok sayıda değişkeni barındıran politika ve stratejilerle şekillenir.

Sınır güvenliği alanında genellikle yumuşak güç unsurlarının öne çıkması tercih edilse de millî menfaatlerin tehdit altında olduğu durumlarda sert güç unsurlarının da devreye sokulması gerektiği kabul edilmektedir. Caydırıcılık işlevi açısından askerî gücün varlığı stratejik bir önem taşımaktadır (İstanbulu, 2022:238).

Türkiye açısından sınır güvenliği, devletin bekası ile doğrudan ilişkili bir güvenlik önceliğidir. Hükümetin yaptığı açıklamalar, Millî Güvenlik Kurulu kararları ve uygulamaya konulan sınır ötesi operasyonlar, bu önemin pratik yansımalarıdır. Özellikle 2015 sonrası dönemde Suriye'nin kuzeyine ve 2019'dan itibaren Irak'ın kuzeyine düzenlenen Pençe serisi operasyonlar, Türkiye'nin terör tehdidini sınır ötesinde bertaraf etme stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir (İstanbulu, 2022:233).

Türkiye'nin sınır güvenliğine yönelik politikaları; jeopolitik konumu, çevresindeki istikrarsızlıklar, terör unsurlarının varlığı, bölgesel aktörlerin çıkar çatışmaları, coğrafi zorluklar ve sosyoekonomik yapının kırılganlığı gibi birçok etmenden etkilenmektedir. Soğuk Savaş döneminde daha çok askerî tehdide karşı geliştirilen sınır güvenliği anlayışı, 1980'li yıllardan itibaren artan terörizm, kitlesel göç ve organize kaçakçılık gibi karmaşık tehditlerle mücadeleye evrilmiştir (Yeşiltaş, 2015:17).

2003 sonrası dönemde ise Avrupa Birliği ile uyum süreci kapsamında sınır güvenliği politikaları daha profesyonel ve çok katmanlı bir yapıya kavuşmuş, 2015'ten itibaren bu alandaki etkinlik artmış; terörle mücadeledeki sınır ötesi başarılar, düzensiz göçün kontrolü ve bölgesel kalkınma projeleri, bu gelişimin somut göstergeleri olmuştur (İstanbullu, 2022:233).

Güvenlik kavramının uluslararası alanda devletlerin istihbarat kurumları tarafından ele alınması, günümüzde evrensel açıdan güvenliğin, teknolojik, ekonomik ve sosyal olarak göz önünde bulundurulması tehdit ve şantajlara karşı koyması için önemli bir öncü olacaktır. Bu bağlamda sınır güvenliği, ülkelerin bağımsızlığı, ulusun bütünlüğü ve egemenliğin sürdürülmesini sağlayan bir unsurdur.

2.3. Uluslararası Hukuktan Doğan Haklar

Birleşmiş Milletler Antlaşması ve uluslararası hukukun diğer kaynakları, kuvvet kullanımına ilişkin kuralları esas olarak devlet aktörleri üzerinden düzenlemektedir. Bu düzenlemeler, devletlerin birbirlerine karşı kuvvet kullanmalarını yasaklamakla birlikte, uluslararası güvenliğe tehdit oluşturan terör örgütlerine karşı kuvvet kullanımına dair net bir çerçeve sunmamaktadır. Günümüzde terörizmin, uluslararası barış ve istikrarın en ciddi tehditlerinden biri hâline gelmiş olması, devletlerin kendi güvenliklerini sağlama adına sınır ötesi güç kullanımı konusunu tartışmalı bir zemine taşımıştır (Engel, 2024:2).

Türkiye, özellikle Irak ve Suriye'nin kuzeyinden kaynaklanan silahlı terör saldırılarına uzun süredir maruz kalmaktadır. Bu saldırılara karşılık olarak Türkiye, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesinde yer alan "meşru müdafaa hakkı" çerçevesinde, saldırıların kaynağı olan bölgelere yönelik sınır ötesi askerî operasyonlar gerçekleştirmiştir. Bu harekâtlar doğrudan Irak ve Suriye'ye değil, bu ülkelerde barınan ve saldırı gerçekleştiren terör örgütlerine yönelik olarak düzenlenmiştir (Engel, 2024:93).

Birleşmiş Milletler Şartı'nın en temel ilkelerinden biri, devletlerin birbirlerine karşı kuvvet kullanmaktan kaçınmalarıdır. 2/4. maddede bu durum açık biçimde ifade edilmiştir (Birleşmiş Milletler Şartı, 1945):

“Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı, ya da Birleşmiş Milletlerin amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine veya kuvvet kullanılmasına başvuramazlar.”

Ancak Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51. maddesi, devletlere “meşru müdafaa hakkı” tanımaktadır. Buna göre bir devlet silahlı bir saldırıya uğradığında, Güvenlik Konseyi gerekli önlemleri alana kadar bireysel veya kolektif olarak meşru savunma hakkını kullanabilir. Bu kapsamda alınan önlemler ise derhal Konsey'e bildirilmelidir. Bu düzenleme, Birleşmiş Milletler 'in güvenlik mekanizmaları devreye girene kadar oluşabilecek güvenlik boşluğunun geçici olarak kapatılmasına imkân tanımaktadır.

Meşru müdafaa hakkı, uluslararası hukukta devletlerin doğal bir hakkı olarak tanımlanmakta ve bu hakkın kullanımına ilişkin bazı temel koşullar öngörülmektedir. Bunlar: zaruret, aciliyet ve orantılılık ilkeleridir (Değdaş, 2018:26). Bir devletin bu hakkı kullanabilmesi için saldırının fiilen gerçekleşmiş olması, bu saldırıya başka yollarla cevap verilemeyecek bir durumda olunması ve alınacak önlemlerin saldırıyla orantılı olması gerekmektedir. Salt bir tehdit algısı, meşru müdafaa hakkını devreye sokmak için yeterli görülmemektedir.

Ancak bu noktada “önleyici meşru müdafaa” (anticipatory/preemptive self-defense) kavramı gündeme gelmektedir. Bazı hukukçulara göre, saldırının kesinlikle gerçekleşeceğinin bilindiği ve başka seçenek bırakmayacak kadar yakın olduğu durumlarda, uluslararası teamül hukuku bu tür savunmaya imkân tanımaktadır. Bu görüş, tarihsel olarak Caroline Olayı, Nikaragua Davası ve Bush Doktrini gibi örneklerle gerekçelendirilmektedir (Aksoy Ercümen, 2016:6; Değdaş, 2018:30–37).

Bununla birlikte öğretide önleyici meşru müdafanın BM Şartı'nın 51. maddesiyle bağdaşmadığını savunan görüşler de mevcuttur. Bu görüşe göre, silahlı saldırı gerçekleşmeden kuvvet kullanımı uluslararası hukuk açısından meşruiyet taşımaz.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da güç kullanımına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Anayasa'nın 92. maddesine göre¹; savaş ilanı ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesine ya da yabancı kuvvetlerin Türkiye'de konuşlandırılmasına karar verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne aittir. Ancak TBMM tatildeyken veya ara vermişken ülke ani bir silahlı saldırıya uğrarsa, Cumhurbaşkanı da Silahlı Kuvvetlerin kullanılmasına karar verebilir.

Meşru müdafaa hakkı uluslararası hukukta istisnai bir hak olarak yer almakta ve BM sisteminde kuvvet kullanımına dair sınırlamaların bir istisnası olarak tanımlanmaktadır. Devletlerin bu hakkı kullanırken hukuki meşruiyeti sağlayabilmeleri için belirli koşulları karşılamaları gerekmektedir. Aksi hâlde yapılan müdahaleler, uluslararası hukukta “saldırı” niteliği taşıyabilir (Tosun, 2009:103; Türkay, 2021: 343-344).

2.4. Devlerin Unsurlarından Biri Olan Güvenliğin Önemi

Devletler kendilerini her türlü tehditten korumak mecburiyetindedirler Güvenlik ihtiyacı olarak adlandırılan bu durum hem siyasal alanda hem de devlet yönetiminde kullanılmaktadır. Devleti bir şemsiye olarak düşünürsek kamu yönetimi, devletin öncelikli görevi olarak öne çıkmaktadır. Toplumun gereksinimlerini karşılamak için organize olan devlet, aynı zamanda ülkeyi korumakla görevlidir. Toprağın korunması, ülkenin bütünlüğünün sağlanması, devletin temel yükümlülüğüdür. Devlet, söz konusu görevlerini silahlı ve silahsız organlarla icra etmek zorundadır. Her ülkenin kendi anayasasında bununla ilgili maddeler yer alır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası'nın 5. maddesine göre devletin temel hedef ve

¹ T.C. Anayasa Md.92: Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hâli dışında Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya bu kuvvetlerin yabancı ülkelerde bulunmasına, yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına ve bu kuvvetlerin kullanılmasına izin vermek Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkisindedir

görevlerinin bireylerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamaktır. Devlet hem emniyeti ve asayişini sağlamak durumundadır hem de kamu düzenini sağlamak mecburiyetindedir. Devletlerin kolluk hizmetleri ve kamusal mal ile hizmetleri sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Tüm bunları yaparken silahlı ve silahsız güçlerden yararlanır (Girgin, 2003: 92-93).

Devletin güvenliğini sağlayan silahlı güçler arasında emniyet ve ordu bulunmaktadır. Emniyet ve ordu, çeşitli şekillerde devletin güvenliğine karşı gerçekleşecek ve silahla yapılabilecek her türlü eylemi bertaraf etmekle yükümlüdür. İstihbarat teşkilatı da silahsız güç olarak devletin güvenliği açısından oldukça önemlidir. Devlet, kendine göre bir yapı ve organizasyon kurarak güvenliğiyle ilgili çeşitli tedbirler alır. Güvenlik organizasyonu, yukarıda anılan silahlı ve silahsız güçlerin kullanımıyla kurulur ancak gerekirse, başka kurum ve kuruluşlardan da yardım alınabilir. Devletin varlığını devam ettirmesi için bu yapıya gereksinim vardır. İstihbarat birimi, aldığı bilgiler ışığında devletin silahlı güçlerini, güvenliği tehdit edebilecek bir eylem için uyarır. Bu saldırı iç ve dış saldırı olabilir. Devlet, savunma ve önleme gibi işlemleri gerçekleştirebilmek için istihbaratı kullanır, ittifaklar kurar, tehditleri ortadan kaldırmak için diplomasi gerçekleştirir. Devletin güvenliği, gerçekleşebilecek bir iç ve dış tehlikenin ortadan kaldırılmasına yönelik tüm işlemleri kapsar. Devlet, güvenliğini sağlamak için silahlı ve silahsız güçlerden yararlanır, kendini korumak, saldırılar karşısında halkın ve kamusal düzenin güvenliğini sağlamak için birtakım müdahalelerde bulunabilir. Devletin güvenliği, devlete ve halka yönelik saldırıları caydırıp önlemekle ilişkili girişimlerle sağlanır. Devlet, güvenliğine yönelik tehditlere sadece müdahalede etmez, bunları bertaraf etmek için girişimlerde bulunur. Devlet, bünyesindeki bakanlıklarla, kurumlarla ve kuruluşlarla güvenliğini sağlar, değerlerini korur, menfaatlerini savunur ve tüm bunları gerçekleştirirken tehditleri ve eylemleri önleyip güvenlik çerçevesinde caydırıcılık için farklı araçlarla metotları kullanır. Bu metot ve araçlar arasında; askeri gücün yanı sıra, lobicilik, diplomasi, iktisadi güç, örtülü operasyonlarla istihbarat örgütleri vardır (Yılmaz, 2008: 301).

Devletler devlet olmanın unsurlarından birisi olan içte egemen ve dışta bağımsız olma hallerini sürdürebilmek için güvenlik açısından çeşitli faaliyetler sürdürmek zorundadırlar.

2.5. İç ve Dış Güvenlik Yönetimi

2.5.1. İç Güvenlik

Devletin coğrafi sınırlarına gerçekleşebilecek tehditlerle tehlikelerden uzak bir biçimde öncelikli olarak yurttaşların huzurunun ve güvenliğinin temin edilmesi, ardından devletin ve şahısların binalarının tüm sabotajlar vb. tehlikeler karşısında korunması iç güvenlik olarak tanımlanmaktadır (Çınar, 1997:61).

Kamusal düzen, iç güvenliğin sağlanması için kullanıldığında, bireylerin ve halkın güvenlik içerisinde olması, sağlıklı, barış ve refah içerisinde yaşamaları biçiminde tanımlanabilir. Kamusal gücü kullanan idarenin görevi, kamusal düzeni sağlamaktır. Kamusal düzen iç güvenliği de kapsamaktadır. İç güvenlikle ilgili hizmetler, klasik anlamda hukuk kurallarının uygulanması ve düzenin temin edilmesi demektir. Hukuk kurallarının uygulanması, suçları kimin işlediğinin bulunması ve suçlu bireylerin adalete teslim edilmesi gibi konuları içermektedir. Hazırlık ve icra hareketi başlayan suçlara müdahalede bulunarak bunları önlemek de yine hukuk kurallarının uygulanması demektir. Hazırlık hareketi henüz başlamayan fakat daha sonra işlenmesi muhtemel suçların ortaya çıkmasının farklı tedbirler ile önlenmesi de suç önleme şeklinde tanımlanmaktadır. Bu da iç güvenlik düzeninin sağlanması işlevinin bir parçasıdır. İç güvenlik, mahiyeti bakımından bir kamusal hizmettir, kamusal gücü, düzeni sağlama ve sürdürme görevini kolluk ile yürütmektedir. Bu bakımdan devlet, iç güvenlik teşkilatları kurmak durumundadır (Bal, 2003:15).

İç güvenlik devletin kendi vatan toprağı üzerinde var olan ya da var olabilecek her türlü tehdide karşı teyakkuz halinde olmasını ifade etmektedir.

2.5.2. Dış Güvenlik

Devlet için dış güvenlik de iç güvenlik kadar önemlidir. Diğer ülkelerin ve kurumların emir, gözetimi ve denetimi altında olmaması, herhangi bir ülkenin saldırılarından ya da saldırı tehlikelerinden uzak durma ve bunlardan korunma dış güvenlik olarak tanımlanabilir. Devletin ordu kurarak, tüm bunlar için harcamalarda

bulunması, dış güvenliğin sağlanması içindir. Dış güvenlik, yalnızca ülkenin sınırları dışında sağlanmaz. Dışarıdan ülke sınırları içine gelme ihtimali olan bir tehlike, tehdit ya da yıkıcı faaliyetlere karşı alınan/alınacak önlemler de dış güvenlik çerçevesindedir (Akgüner,1983:80).

Uluslararası hukukta dış güvenlik, devletin hukuki olarak başka bir dış veya da üstün güce tabi olmaksızın ve sadece uluslararası hukuk kurallarıyla veya kabul ettiği bağlantılarıyla sınırlanmış olan özgür bir şekilde karar verme yetkisidir. Bu da gösterir ki dış güvenlik, bir ülkenin uluslararası ilişkiler sahasındaki en önemli milli politikasıdır. Uluslararası düzeyde devletler, komşularına ve başka ülkelere karşı ulusal güvenlikleriyle ilgili hususları diplomatik ilişkilerle izlerler. Yani dış güvenlik dendiğinde, uluslararası sahada ülkelerin askeri ve diplomatik ilişkileri akla gelmektedir. (Pazarcı, 1999:23).

Yapılan toplantılar ile ele alınan kararlar doğrultusunda Birleşmiş Milletler anlaşmasında ulusların kendi istekleri doğrultusunda, meşru bir sebebe dayanmaksızın güç kullanımı yasaklanmıştır. Bu durum uluslararası ilişkilerde devletlerin güvenli ve huzur içinde yaşamayı hedeflemeleri, ulusların bağımsızlığına önem vermelerinin sonucu olarak ifade edilebilir. Türkiye'nin Suriye'ye gerçekleştirdiği operasyonları Türkiye BM'nin 51. Maddesine göre yaptığını ifade etmektedir. Bu durum neticede yasal olan hakkını savunması, sınır güvenliğini koruması gerekliliğinin açık göstergesidir.

3. BÖLÜM: TERÖRLE MÜCADELE

3.1. Terör ve Terörizm

Terörizm, her ne kadar modern çağın bir olgusu gibi algılansa da kökenleri Antik Çağ'a kadar uzanan ve uzun süredir farklı formlarda varlık gösteren bir şiddet biçimidir. Tarihsel süreç içerisinde terör, siyasal hedeflere ulaşmak için kullanılan bir yöntem, taktik ya da strateji olarak değerlendirilmiş ve bu yönüyle akademik dünyada yoğun tartışmaların odağı olmuştur (Taşdemir, 2020:1).

Terör ve terörizm kavramlarına ilişkin literatürde çok sayıda tanım bulunmakta ve bu durum, terörle mücadeleye dair uluslararası düzenlemelerin de çeşitlilik göstermesine neden olmaktadır. Tanımların fazlalığı, devletlerin bu olguya farklı perspektiflerden yaklaşmasına yol açmakta; her ülke kendi iç ve dış güvenlik öncelikleri doğrultusunda terörizmi tanımlama eğilimi göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 15 Aralık 1997 tarihinde kabul edilen “Terörist Bombalamaların Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmede”, taraf devletlerin kamuoyunda korku yaratma amacı taşıyan, belirli grupları veya bireyleri hedef alan şiddet eylemlerini hiçbir gerekçeyle meşru görmemeleri ve bu suçlara karşı etkili cezai yaptırımlar uygulamaları gerektiği belirtilmiştir. Aynı şekilde, 1999 yılında kabul edilen ve 2002’de yürürlüğe giren “Terörizmin Finanse Edilmesinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmede de sivillere yönelik öldürme veya ağır yaralama amacı güden eylemlerin, halkı veya hükümetleri zorlamak amacıyla gerçekleştirilmesi durumunda, bu eylemlerin uluslararası terörizm kapsamında değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Terörizme dair temel zorluklardan biri, kavramın çok boyutlu ve öznel bir yapıya sahip olmasıdır. Siyasal, sosyolojik, ekonomik, hukuksal, felsefi ve ahlaki açılardan ele alınabilen bu olgu, aynı zamanda ideolojik yorumlara açık yapısıyla ortak bir tanıma ulaşılmasını güçleştirmektedir (Salman, 2021:36-38). Bu nedenle, uluslararası toplum tarafından üzerinde uzlaşılmış ortak bir terör tanımı geliştirilememiştir.

Bu bağlamda, birçok devlet kendi ulusal ihtiyaçlarına uygun tanımlamalar yapmayı tercih etmektedir. Türkiye’de terör kavramı, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1.maddesinde açıkça tanımlanmıştır². Buna göre, cebir ve şiddet kullanarak; korkutma, sindirme, yıldırma veya tehdit yoluyla, Anayasa’da belirtilen düzeni değiştirmeye, devletin bölünmez bütünlüğünü bozmaya, kamu düzenini ve genel sağlığı tehdit etmeye yönelik örgütlü eylemler, terör suçu olarak kabul edilmektedir.

Terör ve terörizm kavramı, uluslararası arenada hem ülkelerin hem de uluslararası kuruluşları tarafından gerçekleştirilen toplantılarda her ülkenin bu kavramı kendi çıkarlarına göre yorumlaması yüzünden bir sonuca bağlanamamıştır. Ancak görüş ayrılıklarından dolayı gerçekleşen bu durum terör ve terörizmin büyümesine katkı sağlamıştır. Bundan kaynaklı uluslararası toplantılarda alınan sonuçlar terörizm ile mücadelenin stratejik olarak karmaşık yapısının hala çözüme ulaşmadığının göstergesidir.

3.2. Terör Çeşitleri

Günümüzde terörizm, yalnızca tek tip bir yapı veya yöntemle sınırlı kalmamakta; çok farklı biçimlerde ve araçlarla ortaya çıkmaktadır. Terörist faaliyetler; destek kaynakları, uygulama biçimleri, faaliyet gösterdiği coğrafyalar, amaçları, faillerin uyrukları ve eylemlerinin sonuçları gibi birçok kritere göre farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Ancak bu sınıflandırmalarda ortak bir görüşe ulaşmak hâlâ mümkün olmamıştır. Genellikle terör eylemleri; ulusal (yerel) ve uluslararası (transnasyonel) olmak üzere iki temel kategoriye ayrılmaktadır (Engel, 2024: 6).

Ulusal terörizm, yalnızca belirli bir ülkenin sınırları içinde ortaya çıkan, o ülkenin vatandaşları tarafından gerçekleştirilen ve doğrudan o devletin hedef alındığı terör

² 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Madde 1– Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

eylemlerini ifade eder. Bu tür terörizmde eylemler hem mekânsal hem de faili ve hedefi açısından ülke içi sınırlar dâhilinde gerçekleşir (Yayla, 2015:379). Ulusal terörizme yönelik mücadelede, ilgili devletler kendi iç hukuklarını esas alarak, uluslararası hukuku ihlal etmeksizin tedbir alma hakkına sahiptir (Engel, 2024:7).

Buna karşın uluslararası terörizm, eylemin doğrudan veya dolaylı olarak birden fazla ülkeyi ilgilendirdiği, failerin veya mağdurların farklı devletlere mensup olduğu, eylemin gerçekleştirilme yeri ile hedef ülke arasında yabancılık unsurunun bulunduğu ve genellikle uluslararası kamuoyunu etkilemeyi amaçladığı durumları kapsar. Bu bağlamda uluslararası terörizm, sadece bir ülkenin iç güvenlik meselesi olmaktan çıkıp küresel güvenlik tehdidine dönüşmektedir (Semercioğlu, 2016:100–101).

Modern dünyada devlet sınırlarının giderek geçirgen hâle gelmesi, teknolojik imkânların gelişmesi ve iletişim ağlarının yaygınlaşması, terör örgütlerinin uluslararası düzeyde organize olmasını kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla birçok araştırmacı, günümüz terörizminin kaçınılmaz biçimde uluslararası nitelik taşıdığını savunmaktadır (Öktem, 2004:140).

Uluslararası terörizm, özellikle uluslararası hukukun koruma altına aldığı kişi ve kurumları hedef alması bakımından ciddi ihlaller barındırmaktadır. Bu yönüyle, söz konusu eylemler, diplomatik kuralların ve savaş hukukunun dışında kalan, doğrudan sivilleri veya tarafsız aktörleri hedef alan şiddet türleridir (Engel, 2024:7). Ayrıca, devlet destekli olmayan uluslararası terörizmin tanımlanabilmesi için; eylemin devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilmesi, failer ile mağdurlar arasında yabancılık unsurunun bulunması ve uluslararası nitelikte hedeflerin söz konusu olması gerekmektedir (Topal, 2005:52).

Terörist faaliyetlerin gerçekleşmesinde, çoğu zaman dış destek unsurları da rol oynamaktadır. Terör örgütleri, siyasi, ekonomik ya da askerî destek sağladıkları devletlerle doğrudan ilişki kurabildikleri gibi, dolaylı biçimde uluslararası silah ve finans piyasaları ile de bağlantı geliştirmektedir. Bu bağlamda, uyuşturucu ticareti

gibi yasa dışı faaliyetler, örgütlerin finansman kaynağını oluşturmakta ve terörizmin uluslararası boyutunu derinleştirmektedir (Öktem, 2004:140).

Devletlerin terörizmle ilişkisi de çok boyutlu olarak incelenmelidir. Devletlerin bazı durumlarda terör örgütlerine doğrudan sponsor olduğu, bazı durumlarda ise bu örgütlere dolaylı destek sağladığı, göz yumduğu ya da müdahale etmekte yetersiz kaldığı görülmektedir (Taşdemir, 2020:46).

Sonuç olarak, devletlerin terör örgütleriyle olan ilişkileri; doğrudan destek (sponsor devlet), dolaylı destek, tolerans gösterme ve müdahalede yetersizlik gibi başlıklar altında sınıflandırılabilir. Bu tür ilişkiler, yalnızca terör örgütlerine karşı değil, aynı zamanda bu yapılara çeşitli düzeylerde destek sağlayan devletlere karşı da meşru müdafaa gerekçesiyle kuvvet kullanımına başvurulmasını mümkün kılan bir zemin oluşturmaktadır.

3.3. Terörizmle Mücadele Yöntemleri: Kuramsal Bir Değerlendirme

Terörizm, bireylerin ve toplumların güvenliğini hedef alan, siyasal, ideolojik veya dini gerekçelerle şiddet eylemleri gerçekleştiren örgütlü yapılar tarafından yürütülen sistematik bir tehdittir. Bu tehdit, yalnızca güvenlik boyutuyla değil; aynı zamanda siyasi, toplumsal, ekonomik ve psikolojik yönleriyle de kapsamlı bir mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. Terörizmin karmaşık doğası nedeniyle mücadele yöntemleri de çok boyutlu ve disiplinler arası bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır (Akbulut ve Beren, 2012:259). Bu doğrultuda, literatürde genellikle dört temel başlık altında terörizmle mücadele yöntemleri ele alınmaktadır: askeri-güvenlik stratejileri, hukuki düzenlemeler, uluslararası iş birlikleri ve önleyici/sosyo-politik politikalar.

Askeri ve Güvenlik Temelli Yöntemler: Terörle mücadelenin en yaygın ve görünür boyutunu güvenlik merkezli uygulamalar oluşturmaktadır. Bu yöntemler arasında terörist unsurların etkisiz hâle getirilmesine yönelik askeri operasyonlar, istihbarat faaliyetleri, sınır güvenliğinin artırılması, kritik altyapıların korunması, şehir güvenliğinin sağlanması ve radikal unsurların izlenmesi gibi uygulamalar yer almaktadır. Bu kapsamda istihbaratın etkinliği, operasyonların başarısında belirleyici

rol oynamaktadır (Özdağ, 2008:138). Ancak yalnızca güvenlikçi yöntemlerin, terörizmin toplumsal ve yapısal nedenlerine müdahale edememesi nedeniyle, uzun vadeli çözüm sağlayamayacağı vurgulanmaktadır.

Hukuki ve Mevzuat Temelli Yaklaşımlar: Terörizmle mücadelenin etkili olabilmesi için hukuki altyapının sağlam ve güncel olması büyük önem taşımaktadır. Terörün tanımı, terör örgütlerinin yasaklanması, propaganda faaliyetlerinin suç kapsamına alınması, terörün finansmanının engellenmesi ve adli süreçlerin hızlandırılması bu bağlamda değerlendirilmektedir (Baki, 2009:106-121). Hukuki yöntemlerin amacı, bir yandan bireysel hak ve özgürlükleri korurken diğer yandan kamu güvenliğini sağlamaktır. Ancak bu dengeyi korumak, özellikle demokratik rejimlerde önemli bir hukuki ve etik tartışma konusudur.

Uluslararası İş Birliği ve Diplomatik Mekanizmalar: Terör örgütlerinin ulusötesi yapılar hâlinde hareket etmesi nedeniyle, uluslararası düzeyde iş birliği terörizmle mücadelede vazgeçilmez bir unsurdur. Devletler arasında istihbarat paylaşımı, sınır ötesi operasyonlara yönelik hukuki çerçeveler, suçluların iadesi ve ortak güvenlik stratejileri geliştirilmesi bu kapsamda değerlendirilmektedir (Demir G. , 2022:12). Ayrıca, uluslararası kuruluşlar nezdinde oluşturulan ortak bildirgeler ve eylem planları da ulusların teröre karşı ortak duruşunu pekiştirmektedir.

Önleyici ve Sosyo-Politik Stratejiler: Terörizmin yalnızca sonuçlarıyla değil, aynı zamanda nedenleriyle de mücadele edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, toplumsal dışlanma, yoksulluk, eşitsizlik, kimlik sorunları, ayrımcılık ve adaletsizlik gibi yapısal sorunlar, bireyleri terör örgütlerine yönlendirebilecek potansiyel etkenler olarak görülmektedir (Özeren, vd. 2012:62-65). Bu nedenle önleyici politikalar kapsamında eğitim olanaklarının artırılması, sosyal entegrasyonun teşvik edilmesi, gençlere yönelik istihdam projelerinin geliştirilmesi, demokratik katılım kanallarının güçlendirilmesi gibi tedbirler önerilmektedir. Ayrıca radikalleşmenin önlenmesi amacıyla dini ve ideolojik yönlendirmelere karşı eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılması da önemlidir (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019:33-49).

3.4. Türkiye'nin Terörle Mücadele Tarihi: Tarihsel Süreç ve Dönüşüm Dinamikleri

Türkiye, modern dönemde terörizmle mücadeleye en uzun süre maruz kalmış ülkelerden biridir. Bu durum, yalnızca güvenlik stratejileri açısından değil, aynı zamanda devlet-toplum ilişkilerinden dış politika tercihlerine kadar birçok alanı derinden etkilemiştir. Terörizmin Türkiye'deki seyri, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren izlenebilir. Etnik temelli ayrılıkçı hareketlerin başını çektiği bu dönemde, özellikle Ermeni ve Rum silahlı gruplar tarafından gerçekleştirilen eylemler, imparatorluğun zayıflayan yapısından faydalanarak Osmanlı toprak bütünlüğüne zarar vermeyi amaçlamıştır (Selvi, 2017:534-535).

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte, Türkiye'de terör olgusu belirli bir duraklama sürecine girmiş, bu dönemde ideolojik yönelimli terör örgütlerinin örgütlenme kapasitesi sınırlı kalmıştır. Ancak Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısı içinde, ideolojik kamplaşmanın etkisiyle özellikle 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'de terör tekrar görünür hâle gelmiştir. Marksist, Leninist ya da Maoist çizgideki sol radikal örgütler, anayasal düzeni ortadan kaldırmak amacıyla şiddeti bir mücadele aracı olarak benimsemiş; 1970'li yıllarda Türkiye şehir merkezlerinde terör eylemleriyle istikrarsızlaştırılmaya çalışılmıştır (Baybaş, 2007:54-56).

1980'li yıllar ise Türkiye'de terörle mücadelenin yeni bir boyut kazandığı dönem olmuştur. Bu dönemde hem “yıkıcı” hem de “bölücü” olarak tasnif edilen terör örgütleri, dış destekli bir yapılanma ile etkinliklerini artırmıştır. Ayrılıkçı Kürt milliyetçiliğini temel alan PKK, özellikle 1984'ten itibaren silahlı kalkışmalara başlamış; Suriye, Sovyetler Birliği ve Yunanistan gibi ülkelere aldığı dolaylı destekle eylem kapasitesini artırmıştır. Aynı dönemde PKK ile Ermeni terör örgütü ASALA arasında kurulan ilişkiler, Türkiye'nin terör tehdidiyle çok cepheli olarak yüzleşmesine neden olmuştur (Aslan M., 2023:3).

1990'lı yıllarda PKK'nın sivilleri hedef alan köy baskınları ve şehir merkezlerine yönelik eylemleri, Türkiye'nin pasif güvenlik anlayışını terk ederek “aktif savunma” konseptine yönelmesine neden olmuştur. Bu dönemde, sınır ötesi operasyonlarla

özellikle Kuzey Irak'taki PKK kampları hedef alınmış; istihbarat temelli operasyonlarla örgütün lojistik ve komuta yapısı zayıflatılmaya çalışılmıştır. Ancak terörün sadece güvenlik boyutuyla sınırlı olmadığı gerçeği, bu yıllarda daha da belirginleşmiştir. Özellikle radikal sol örgütlerle (ör. DHKP-C, TİKKO) kurulan iş birlikleri, terörün çok aktörlü bir yapıya bürünmesine neden olmuştur (Baybaş, 2007:150).

2000'li yıllar, Türkiye'nin terörle mücadele politikasında yapısal bir dönüşüm dönemine işaret etmektedir. Güvenlik odaklı "teröristle mücadele" anlayışının ötesine geçilerek, toplumsal, hukuki, ekonomik ve siyasi boyutları içeren "terörizmle mücadele" yaklaşımı benimsenmiştir. Terörün yalnızca bir güvenlik tehdidi değil, aynı zamanda sosyal bir sorun olduğu kabul edilmiş; bu doğrultuda toplumsal dayanışma, kalkınma politikaları ve istihbarata dayalı mücadele ön plana çıkmıştır (Akbulut ve Beren, 2012:261).

15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ tarafından gerçekleştirilen darbe girişimi, Türkiye'nin terörle mücadele paradigmasında bir dönüm noktası olmuştur. Devletin kurumsal yapılarına sızan bu örgütlenme, terörizmin yalnızca kırsalda veya sınır ötesinde değil, aynı zamanda devlet aygıtı içerisinde de var olabileceğini göstermiştir. Bu süreçten sonra Türkiye, terörle mücadeleyi kurumsal olarak yeniden yapılandırmış; Millî Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı arasında görev ayrımı yapılarak iç ve dış güvenlik görevleri netleştirilmiştir. Aynı zamanda Jandarma Genel Komutanlığı'nın İçişleri Bakanlığı'na bağlanması ile birlikte "uzmanlaşmaya dayalı güvenlik yapılanması" tesis edilmiştir (Tekiner ve Gemici, 2019:29-30).

Son yıllarda yürütülen Pençe-Kilit, Barış Pınarı ve Fırat Kalkanı gibi sınır ötesi operasyonlar, Türkiye'nin "tehdidi kaynağında yok etme" stratejisinin pratik yansımaları olarak öne çıkmaktadır. Özellikle PKK/YPG'nin Suriye'de farklı isimler altında meşruiyet kazanma çabaları, Türkiye'nin bu operasyonları sadece askeri değil, aynı zamanda jeopolitik bir zorunluluk olarak değerlendirmesine neden olmuştur. Türkiye'nin, terörle mücadelede klasik yöntemlerin ötesine geçerek, yerli savunma teknolojileriyle desteklenen istihbarat odaklı harekâtlar gerçekleştirmesi, yeni dönemin karakteristik özelliğidir (Demir G., 2022:41).

3.5. PKK ile Geline Son Süreç ve Bu Sürecin Sınır Ötesi Operasyonlara Etkisi

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, 1 Ekim 2024'te, TBMM'nin açılışında tüm Türkiye'yi şaşırtan bir girişimde bulundu. DEM Parti eş genel başkanları ve milletvekilleriyle sıcak ve samimi bir şekilde konuşan ve tokalaşan Bahçeli, Türkiye için yeni bir sürecin başladığını sadece Türk toplumuna değil tüm dünyaya da duyurdu. "Barış süreci" ve "silahsızlanma süreci" gibi adlarla anılan ve esasında Devlet Bahçeli'nin dışında devletin de bizzatıhi sahiplendiği bu süreç, bir silahların bırakılmasının yanı sıra barışın da artık konuşulmasına dair bir mesaj barındırıyordu. Kendisine bunların nedeni sorulduğunda "Yeni bir döneme giriyoruz. Dünyada barış isterken kendi ülkemizde barışı sağlamak lazım." dedi. (URL 1).

Bu olaydan sonra Devlet Bahçeli, girişimini kurumsallaştırmak adına Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'la 3 Ekim 2024'te bir araya geldi. Bu da oldukça önemli bir görüşmeydi, Bahçeli devletin başındaki ismin de sürece her bakımdan dahil olmasını ve katkıda bulunmasını arzuluyordu. Yine Bahçeli, girişimlerinden vazgeçmeyerek, "DEM' e uzattığım el 'Türkiye partisi olun' teklifidir, milli birlik ve kardeşliğimizin mesajıdır. Uzattığım el 'Gelin teröre cephe alın' temenni ve teklifidir" diyerek ısrarlarını sürdürdü. 3 Ekim'de Eş Genel Başkan Tülay Hatimoğulları, DEM Parti'nin Türkiye partisi olduğunu ve barış için müzakereye hazır olduklarını, somut adımların atılması gerektiğini söyledi. (URL 2).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 9 Ekim 2024'teki AKP grup toplantısında sürece destek verdiğini belirterek "Cumhur İttifakı'nın uzattığı elin değerinin muhatapları tarafından anlaşılmasını ümit ediyoruz" dedi. 15 Ekim 2024'te Bahçeli, MHP grup toplantısında "Türkiye'ye getirilirken, 'her türlü hizmete hazırım' diyen terörist başı, buyursun terörün bittiğini, örgütünün tasfiye edileceğini tek taraflı ilan etsin" diyerek Abdullah Öcalan'ın açık bir tavır almasını istedi. Aynı gün Dem parti eş genel başkanı Tuncer Bakırhan parti grup toplantısında, tüm bunların olması için Abdullah Öcalan üzerindeki tecridin kalkması gerektiğini bildirdi ve şunları söyledi: "Sayın Bahçeli, Öcalan'ın ne söyleyeceğini ne yapacağını biz de merak ediyoruz. O

zaman tecridi kaldırı, Öcalan'ın kendi örgütüne, arkadaşlarına ne dediğini biz de izleyelim, görelim” diye istekte bulundu (URL 1).

Bahçeli 22 Ekim 2024 tarihinde grup toplantısında “Şayet terörist başının tecridi kaldırılırsa gelsin TBMM’de DEM Parti grup toplantısında konuşsun. Terörün tamamen bittiğini ve örgütün lağvedildiğini haykırınsın.” diyerek ne kadar samimi olduğunu ortaya koymuş oldu. 23 Ekim 2024’te Abdullah Öcalan’la yeğeni Şanlıurfa Milletvekili Ömer Öcalan görüştü. Tecridin kaldırılmasına dair bir ipucu olarak yorumlanabilecek bu görüşmede Öcalan, koşullar oluşursa barış sürecine destek vermeye hazır olduğunu belirtti. 26 Kasım 2024’te Bahçeli DEM Parti ile Öcalan’ın bir an önce temas kurması gerektiğini, bunun önünün açılmasının elzem olduğunu belirtti. Bunun üzerine dem parti eş genel başkanı Tuncer Bakırhan, Adalet Bakanlığı’na başvuruda bulundu (URL 3).

28 Aralık 2024 tarihinde çok önemli bir olay gerçekleşti. Bahçeli’nin yaptığı çağrıdan bir ay sonra, Adalet Bakanlığında İmralı heyetine Öcalan ile görüşülmesi yönünde izin verildi. Van Milletvekili Pervin Buldan, İstanbul Milletvekili ve TBMM Başkanvekili Sırrı Süreyya Önder İmralı’ya giderek Öcalan’la görüştü. 29 Aralık 2024 tarihinde Öcalan’ın, “Türk-Kürt kardeşliğini yeniden güçlendirmek tarihi bir sorumluluk olduğu kadar tüm halklar için de kader belirleyici bir önem ve aciliyet kazanmıştır diyerek, sürecin başarısı için Türkiye’deki tüm siyasi çevrelerin dar ve dönemsel hesaplara takılmadan inisiyatif alması, yapıcı davranması ve pozitif katkı sunması elzemdir” mesajıyla sürecin sağlıklı bir şekilde işlediği kamuoyuna yansıtıldı (URL 1).

Heyet, görüşmeden sonra 5-6-7 Ocak’ta MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli dahil TBMM’deki siyasi partiler ve Meclis Başkanı Numan Kurtulmuş’u ziyaret etti. 14 Ocak 2025’te Bahçeli, MHP grup toplantısında Öcalan’la ikinci bir görüşmenin yapılması gerektiğini söyledi ve 22 Ocak 2025’te heyet, ikinci görüşmeyi yaptı. Bahçeli, 28 Ocak 2025’te parti grup toplantısında PKK’nın silah bırakması gerektiğini söyledi “DEM heyeti ile İmralı arasındaki görüşmelerin terörsüz Türkiye’ye şartsız destek olması ve beklenen çağrısını bir an evvel açıklaması samimi dileğimdir. Terör örgütü kendi iradesiyle silah bıraksın” dedi. 31 Ocak

2025'te Kürdistan Halk Kongresi (KONGRA-GEL) eş başkanı Remzi Kartal, "Devlet, Abdullah Öcalan'a bazı mesajları söylemesi konusunda ısrar ediyor. Abdullah Öcalan ise son derece net. Kürt sorunun çözümünde yasal altyapı oluşturulmadan, devletin talepleri çerçevesinde bir çağrının olmayacağını tutumuyla anlatıyor" diyerek Öcalan'a göre daha sert bir tavır aldı (URL 1).

4 Şubat 2025'te Tuncer Bakırhan, grup toplantısında Öcalan'ın bir çağrı yapacağını, artık muhatabın Erdoğan olduğunu söyledi. 13 Şubat 2025'e KCK yürütme konseyi eş başkanı Cemil Bayık, Öcalan'dan bir mektup aldıklarını ve Kürt sorununun demokratikleşme zemininde çözümleneceğini belirtti. İmralı heyeti, 16-17-18 Şubat'ta Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) başkenti Erbil'de Mesut Barzani ve Neçirvan Barzani'yle, Süleymaniye kentinde ise Bafıl Talabani'yle bir araya gelip detaylar üzerine görüşme yaptı. Ardından, 27 Şubat 2025'te heyet, Öcalan'la bir kez daha görüştü. Bu görüşmeden sonra silah bırakma çağrısı yapıldı (URL 3).

Heyet, 10 Mart 2025'te siyasi partilerle ikinci defa görüştü, 10 Nisan 2025'te de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'la bir araya geldi. Tüm bu toplantılar istenen sonucu verdi. 14 Nisan 2025 yılında İmralı görüşmelerinde bulunan Sırrı Süreyya Önder kalp rahatsızlığı geçirerek hastaneye kaldırıldı. Bu yüzden heyetin Adalet Bakanı Yılmaz Tunç ile yapacağı görüşme ertelendi. Sırrı Süreyya Önder olmadan heyet, Öcalan'la bir kez daha görüştü, ardından Yılmaz Tunç ile bir araya geldiler. 3 Mayıs 2025'te Sırrı Süreyya Önder yaşamını yitirdi. (URL 2).

5 Mayıs 2025'TE AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik, PKK'nın yakın zamanda silah bırakacağını açıkladı, 9 Mayıs 2025'te DEM Parti Sözcüsü Ayşegül Doğan da bu bilgiyi teyit etti. PKK, 5-7 Mayıs tarihleri arasında kongre topladı, 12 Mayıs 2025'teki açıklaması ile örgütün feshedildiğini duyurdu: "PKK 12. Kongresi, PKK'nın örgütsel yapısının feshedilmesi ve silahlı mücadele yöntemini sonlandırması kararlarını alarak PKK adıyla yürütülen çalışmaları sonlandırdı" (URL 1).

Bundan sonraki süreçte PKK'lı teröristlerle ilgili infaz düzenlemeleriyle ilgili görüşmeler yapılmaya başlandı. Peki bu süreç, sınır ötesi operasyonlarını nasıl etkileyecektir? Devlet Bahçeli'nin başlattığı sürecin hem içeriden hem de dışarıdan pek çok farklı sonucu olacaktır. Sınır ötesi operasyonlar da doğal olarak bundan etkilenecektir. Operasyonlarla ilgili olası sonuçları şöylece sıralayabiliriz:

- PKK silah bıraktığı için operasyonlar barış sürecine uyum sağlayamayıp eylemler yapan örgüt elemanlarına yönelik olarak sürdürülecektir. Silah bırakan örgüt mensupları bu operasyondan muaf tutulabilir

- Bahçeli'nin belirttiği üzere kandil 'den yani Irak ve İran'dan ayrılan PKK'lı teröristlerin Suriye'de konuşlu bulunan "YPG/PYD'ye intikal eden militanların kontrolü" oldukça önemli bir konudur. Bu durumda Türkiye, sınır ötesi operasyonlarda hedeflerini ve denetimleri bu duruma göre şekillendireceği aşikardır.

- Birtakım istihbarat operasyonları ile militanların muhtemel sığınma, teslim olma, yeniden yapılanma veya sivilleşme süreçleri yeniden ele alınacaktır. Bu çerçevede sınır güvenliğini ve istihbari operasyonlar da yeniden değerlendirilecek konumda olması gerekmektedir.

- Uluslararası dengeyi gözetmek durumunda kalan Türkiye ister istemez ABD ve Rusya gibi devletlerin tavrını gözetecektir (URL 4).

Bu süreçte ABD'nin, PKK'nın Suriye uzantısı olan YPG'yi "DEAŞ'la mücadelede müttefik" olarak tanımlaması ve SDG (Suriye Demokratik Güçleri) adı altında desteklemesi, Türkiye'nin terörizmle mücadelesinde karşı karşıya kaldığı uluslararası güçlükleri artırmıştır. Öte yandan, FETÖ yapılanmasının Batı ülkeleri tarafından korunması ve iade taleplerine rağmen uluslararası düzeyde iş birliği sağlanamaması, Türkiye'nin güvenlik stratejilerini dış politikayla daha bütünleşik bir şekilde yürütmesini zorunlu hâle getirmiştir.

Türkiye'nin bir asrı aşan terörle mücadele deneyimi, sadece bir güvenlik meselesi değil; aynı zamanda sosyo-politik, dış politika ve hukuk devleti ilkeleri bağlamında çok boyutlu bir devlet refleksi olarak değerlendirilmektedir. 1960'lardan itibaren pasif savunma çizgisinden aktif önleyici stratejilere yönelen Türkiye, 2000'li yıllardan itibaren terörizmle mücadeleyi yalnızca silahlı mücadeleye indirgememiş;

toplumsal bütünlüğü güçlendiren, hukukun üstünlüğünü önceleyen ve istihbarat odaklı yaklaşımları esas alan yeni bir model geliştirmiştir. Önümüzdeki dönemde bu modelin başarısı, sadece askerî başarılarla değil; toplumsal meşruiyet, dış politika uyumu ve demokratik normlara bağlılık ile ölçülecektir. Ancak gelinen son süreç takip ederek olumlu olumsuz sonuçlarını ince eleyp sık dokunulması gereken çok hassa bir konu olduğu bilinmelidir. Atılacak her adım geleceğe yönelik büyük tehditler oluşturabilir ya da tamamen yok olacaktır. Çözüm sürecine ilk başta katılmama kararı alan CHP de komisyona dahil olmuştur.

3.6. Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Terör Örgütleri

Türkiye, coğrafi konumu ve jeopolitik önemi nedeniyle tarihsel olarak çeşitli güvenlik tehditlerine maruz kalmış bir ülkedir. Bu tehditlerin en başında, doğrudan ülkenin ulusal birliğini, toprak bütünlüğünü ve kamu düzenini hedef alan terör örgütleri gelmektedir. Etnik, ideolojik ve/veya dini saiklerle hareket eden bu örgütler, yalnızca fiziksel güvenliği değil, aynı zamanda Türkiye'nin siyasal istikrarını ve toplumsal huzurunu da tehdit etmektedir. Bu çerçevede, Türkiye Cumhuriyeti Devleti farklı dönemlerde IŞİD-DAEŞ PKK, PYD, YPG, HTŞ ve ÖSO gibi çok sayıda örgütle çok boyutlu bir mücadele yürütmek zorunda kalmıştır. Aşağıda detaylı biçimde ele alınacak olan bu örgütler, Türkiye'nin terörle mücadele politikalarının yönünü belirleyen temel aktörler arasında yer almakta ve ülkenin ulusal güvenlik stratejilerini şekillendirmektedir.

3.6.1. IŞİD-DAEŞ

Arapça adı “Ad-Dawla al-Islāmiyya fī al- ‘Irāq wa al-Shām” olan ve literatürde ISIS, DAEŞ gibi farklı adlandırmalarla da anılan Irak Şam İslam Devleti (IŞİD); Irak ve Suriye’de faaliyet gösteren radikal silahlı bir örgüttür. Türkiye, bu yapıyı 10 Ekim 2013 tarihinden itibaren resmen terör örgütü olarak tanımıştır.

Örgütün ilk şekillenmesi, Ebu Musab ez-Zerkavi öncülüğünde “Tevhid ve Cihat Örgütü” (TCÖ) adıyla İran sınırına yakın bölgelerde gerçekleşmiştir. 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan müdahalesi sonrasında Zerkavi,

faaliyetlerini Irak'ın kuzeyine taşımış ve burada El Kaide ile bağlantılı olarak faaliyet gösteren Ensar el-İslam örgütüyle temas kurmuştur. Bu temas, IŞİD'in daha sonra El Kaide ile kuracağı yapısal ittifakın da zeminini hazırlamış ve örgütün evrimsel sürecinin önemli bir aşamasını teşkil etmiştir (Acun, vd, 2017). Bu yapılanma daha sonra El Kaide ile birleşerek “El Kaide'nin Irak Kolu” veya “Mezopotamya El Kaidesi” adını almıştır. Zerkavi'nin 7 Haziran 2006 tarihinde ABD tarafından düzenlenen bir hava saldırısında öldürülmesinin ardından, örgüt liderliği Ebu Hamza el-Muhacir'e geçmiştir. Aynı yıl içinde, El Kaide'ye yakın bir diğer önemli figür olan Ebu Ömer el-Bağdadi öncülüğünde “Irak İslam Devleti”nin kurulduğu ilan edilmiştir (Cengil ve Aydın, 2014:53).

Ebu Bekir el-Bağdadi'nin liderliğe gelmesiyle birlikte örgütün Irak'taki etkinliği kayda değer ölçüde artmış, kısa süre içerisinde Suriye topraklarına da yayılmaya başlamıştır. Bu genişleme süreciyle birlikte örgüt, Nisan 2013 tarihinde adını “Irak ve Şam İslam Devleti” (IŞİD/DAEŞ) olarak değiştirmiştir (Çetin, 2018: 105–111). 10 Haziran 2014'te Musul'un ele geçirilmesinin ardından, 29 Haziran 2014'te el-Bağdadi'nin sözcüsü Şeyh Ebu Muhammed el-Adnani tarafından okunan hutbe ile “Hilafet” ilan edilmiş; bu ilanla birlikte örgüt kendisini yalnızca bölgesel bir yapı olarak değil, küresel bir İslam devleti olarak tanımlamaya başlamış ve ismini kısaca “İslam Devleti” (İD) olarak duyurmuştur (Şenol, vd., 2016:279).

Bu yeni isimlendirme, örgütün ideolojik ve siyasi iddiasını yansıtmakla birlikte, uluslararası toplum tarafından yaygın biçimde kabul görmemiştir. Arap dünyasında örgüt genellikle “DAEŞ” (el-Dawla al-Islāmiyya fī al- ‘Irāq wa al-Shām) kısaltmasıyla anılırken, yalnızca örgütün destekçileri “İslam Devleti” ifadesini kullanmakta ve örgüte meşru bir siyasi otorite statüsü atfetmektedir (Salman, 2020:100). Bu durum, örgütün adlandırılmasına dair yaklaşımın ideolojik duruşa göre farklılaştığını göstermektedir. Dolayısıyla, söz konusu terör yapılanması kurulduğu günden bu yana sahip olduğu güç, etki alanı ve söylemsel stratejilere paralel olarak farklı isimlerle anılmıştır (Özer, 2020:257-258):

- 1999-2004 Tevhid ve Cihat Örgütü (örgütün faaliyet gösterdiği ülke toprakları Afganistan -Irak Devletleri)

- 2004-2006 Irak El Kaidesi (örgütün faaliyet gösterdiği ülke toprak Irak Devleti)
- 2006 yılının ilk ayından itibaren örgütün ismi Mücahitler Şura Konseyi olarak değişmiştir. (Örgütün faaliyet gösterdiği ülke toprak Irak Devleti)
- (Ekim) 2006-2013 Irak İslam Devleti (Örgütün faaliyet gösterdiği ülke toprakları Suriye- Irak Devletleri)
- 2013-2014 Irak ve Şam İslam Devleti (örgütün faaliyet gösterdiği ülke toprakları Suriye-Irak Devletleri)
- 2014 İslam Devleti (Örgüt yapılanmasının faaliyet gösterdiği ülke toprakları Suriye-Irak Devletleri).

3.6.1.1. İŞİD-DAEŞ'in İdeolojisi

İŞİD-DAEŞ'in ideolojisi, cihadi selefilik geleneğine dayalıdır; Şiilik ve modernizmi İslam dışı görerek reddeder. Bu ideolojik yapı, dinin siyaset üzerindeki mutlak egemenliğini savunur ve şariat yönetimini kaçınılmaz hedef olarak belirler (Ekici, vd., 2023:44). Özellikle örgütün internet üzerinden yayımladığı “Dabiq” dergisi gibi yayınlar ile dinin teolojik referansları silah haline getirilmiştir (Şahin, 2019:184).

İŞİD-DAEŞ, 29 Haziran 2014 tarihinde “hilafet” ilan ederek kendi varlığını İslami devlet meşruiyeti üzerinden tanımlamıştır. Bu adım, örgüt için sadece sembolik değil, aynı zamanda siyasi ve kültürel bir güç kaynağı işlevi görmüştür. Böylece destekçilerine, tevhit temelinde birleşen bir İslam devletine katılma motivasyonu sunulmuş; bu da örgütün anlatsal gücünü artırmıştır (Şenol, vd., 2016:279).

İŞİD-DAEŞ, ideolojisinin merkezinde Şii düşmanlığı önemli bir yer tutar. Şiiler “rafızî³” olarak tanımlanıp, teolojik temellerle meşru hedefler olarak görülür. Dabık'ta yer alan söylemler doğrultusunda, Şii kesimler “yok edilmesi gereken” tehdit olarak ilan edilmiştir (Şahin, 2019:184). Bu yaklaşım, ideolojik meşruiyeti mezhepsel temizlik üzerinden kurma stratejisiyle örtüşmektedir.

³ Sözlükte “terk etmek, bırakmak, ayrılmak” anlamındaki rafz kökünden türeyen râfıza “bir fikir veya bir gruptan ayrılan kişi yahut topluluk” demektir. Şiileri aşağılamak, hakaret etmek amacıyla kullanılan bir sözcük olup, söyleyenin kötü niyetine işaret eder.

IŞİD-DAEŞ, küreselleşmenin getirdiği imkânları aktif şekilde kullanarak medya ve propaganda alanına büyük yatırım yapmıştır. Sosyal medya, YouTube, Dabık ve Amak gibi platformlar aracılığıyla, şiddet eylemleri görsellerle desteklenerek ideolojik etkisi küresel düzeye taşınmıştır (Öztürk, 2021:39). Bu süreç, örgütün yerel ve uluslararası hedef kitleler üzerinde psikolojik bir baskı kurma ve yeni militan kazanma misyonunu güçlendirmiştir.

Dolayısıyla IŞİD-DAEŞ'in ideolojisi hakkında nihai olarak; cihadi selefilik temelinde şekillenmiş, hilafet ile siyasi ve dini güç kazanmayı hedeflemiş, mezhepsel düşmanlıkla meşruiyet inşa etmiş ve küresel medya stratejisiyle yayılma hedefi güden çok boyutlu bir yapı olarak tanımlanabilir. Bu karmaşık ideolojik örüntü, örgütü sadece askeri değil, aynı zamanda sosyal, siyasal ve kültürel bir tehdit haline getirmiştir.

3.5.1.2 IŞİD-DAEŞ'in Yapısı

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulan “Analitik Destek ve Yaptırım Gözlem Timi'nin 2014 yılında yayımladığı rapora göre, IŞİD-DAEŞ'in örgütsel yapısı üç temel unsurdan oluşmaktadır (BMGK, 2014). Bunlardan ilki, örgütün çekirdek yönetici kadrosudur. Bu kadro büyük ölçüde Irak kökenli kişilerden oluşmakta olup, 2010 yılından itibaren Ebu Bekir el-Bağdadi liderliğinde şekillenmiştir. İkinci unsur, örgütün askeri ve idari faaliyetlerini yürüten yönetim birimidir. Bu grupta da yine çoğunlukla Iraklılar yer almakla birlikte, belli sayıda Suriyeli unsurun da bulunduğu rapor edilmiştir. Üçüncü ve son grup ise, dünyanın 80'den fazla ülkesinden örgüte katılan yabancı savaşçılardan oluşmaktadır. Bu kesim, IŞİD-DAEŞ'in sahadaki silahlı güçlerinin önemli bir bölümünü teşkil etmektedir.

Örgütün yapısı, ademi merkeziyetçi bir modele dayanmaktadır. Farklı bölgelerde “vilayet” adı verilen yarı özerk yapılar kurulmuş ve bu yapılar merkezin genel stratejisi doğrultusunda kendi kararlarını alabilmiştir. Bu esnek yapılanma, IŞİD-DAEŞ'e özellikle Irak ve Suriye'de askeri kayıplar yaşamasına rağmen ideolojik

etkisini ve operasyonel kapasitesini korumasına olanak tanımıştır (Tatlı ve Ağır, 2020:50).

İŞİD-DAEŞ, özellikle propaganda faaliyetlerinde etkili bir strateji benimseyerek, mesajlarını yaymak için dijital iletişim kanallarını aktif bir şekilde kullanmış ve potansiyel katılımcıları etkilemek amacıyla duygusal ve görsel unsurlar içeren propaganda tekniklerine başvurmuştur (Cengil ve Aydın, 2014:54). Örgütün propaganda mekanizmasının etkinliği, küresel düzeyde bireyleri cezbetmesine ve radikalleştirmesine olanak tanıyan en güçlü araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Polat, 2020:57).

3.6.1.2. İŞİD-DAEŞ'in Ortaya Çıkmasına Neden Olan Küresel ve Yerel Gelişmeler

İŞİD-DAEŞ'in doğuşu, yalnızca yerel toplumsal ve siyasi dinamiklere değil, aynı zamanda uluslararası müdahalelere, bölgesel çatışmalara ve küresel güvenlik mimarisindeki kırılmalara dayanmaktadır. Örgütün ortaya çıkışı, 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ı işgal etmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu müdahale sonucunda Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesiyle ülkedeki otorite boşluğu derinleşmiş, ordu ve devlet yapıları dağıtılmış, özellikle Sünni Arap nüfus siyasi sistemin dışına itilmiştir (Dağdeviren, 2021:302-303). Bu durum, Sünni topluluklar arasında radikal unsurların etkili olabileceği uygun bir zemin hazırlamıştır.

ABD'nin işgal sonrası uyguladığı ayrımcı politikalar, özellikle Şii ağırlıklı merkezi yönetimin Sünni topluluklar üzerindeki baskısı ve dışlayıcı yaklaşımı, toplumsal kutuplaşmayı artırmıştır. Irak'ta bu dönemde gelişen mezhepsel gerilimler, El Kaide'nin Irak kolunun güçlenmesine ve zamanla İŞİD-DAEŞ'e evrilecek olan yapılanmanın oluşmasına olanak sağlamıştır (Erdoğan & Deligöz, 2015:8).

Bölgesel düzeyde, 2011 yılında başlayan Arap Baharı süreci ve özellikle Suriye iç savaşı, İŞİD-DAEŞ'in büyümesi için yeni fırsatlar sunmuştur. Suriye'de devlet otoritesinin zayıflaması, geniş toprak parçalarının silahlı grupların kontrolüne geçmesi, örgütün sınır ötesi hareket kabiliyetini artırmış ve savaş ekonomisinden

beslenmesine olanak tanımıştır. Bu süreçte hem Irak'ta hem Suriye'de radikal unsurlar arasında ittifaklar kurulmuş, IŞİD-DAEŞ bu boşlukları değerlendirerek hızlı bir şekilde yayılmıştır.

Küresel ölçekte ise Batı'nın Orta Doğu'daki müdahaleci politikaları, bölgedeki istikrarsızlıkları derinleştirmiştir. Aynı zamanda, Afganistan ve Irak savaşlarından dönen tecrübeli savaşçılar ile internet aracılığıyla yürütülen küresel propaganda faaliyetleri, farklı ülkelere militanların IŞİD-DAEŞ saflarına katılmasını kolaylaştırmıştır (Erdoğan & Deligöz, 2015:8). Bu süreç, örgütün yalnızca bölgesel değil, küresel güvenlik açısından da ciddi bir tehdit haline gelmesine neden olmuştur.

3.6.1.3. Gelişim Süreci: Yükseliş, Çöküş ve Güncel Durum

IŞİD-DAEŞ, 2013 sonrası dönemde hızlı bir şekilde yükselerek sadece Ortadoğu coğrafyasını değil, küresel güvenlik sistemini de derinden etkileyen bir terör örgütüne dönüşmüştür. Irak'ta otorite boşluğunun derinleşmesi, Suriye iç savaşının yarattığı istikrarsızlık ve mezhepsel gerilimler, örgütün genişlemesine elverişli bir zemin oluşturmuştur. IŞİD, kısa sürede geniş toprakları kontrol altına alarak Musul, Rakka ve Deyrizor gibi önemli merkezlerde sözde devlet yapılanmaları tesis etmiş; 2014 yılında hilafet ilanı ile küresel cihat çağrısında bulunmuştur. Bu süreçte örgüt yalnızca silahlı mücadeleyle değil, ekonomik kaynakları ele geçirerek de gücünü pekiştirmiştir.

IŞİD-DAEŞ'in kontrol altına aldığı bölgelerdeki ekonomik yapılar sistematik bir şekilde tahrip edilmiştir. Sanayi tesisleri, enerji altyapısı ve ticari merkezler örgütün doğrudan hedefi olmuş; bu durum yerel ekonomilerin işleyişini durma noktasına getirmiştir (Şahin, 2017:52; Yazıcı, 2024:602). Petrol sahaları örgüt tarafından ele geçirilmiş, elde edilen gelirler yasa dışı yollarla piyasaya sürülerek kara para aklama ağları oluşturulmuştur (Şenol, vd., 2016:285-286). Bu ekonomik sistem, yalnızca yerel üretimi çökertmekle kalmamış; aynı zamanda zorla uygulanan haraç, keyfi vergi düzenlemeleri ve mülklere el koyma uygulamalarıyla halk üzerinde ağır bir ekonomik baskı kurmuştur (Karakaya, 2019:160). Tarım ve sanayi sektörlerinin çökmesi, insani krizi derinleştirmiş ve yüz binlerce insanın göç etmesine neden

olmuştur (Sayın, Usanmaz & Aslangiri, 2016, 6-8). Grubun acımasız taktikleri ve yönetim modeli, özellikle sivil nüfusun şiddetin yükünü çektiği Suriye ve Irak'ta insani krizlere yol açmıştır. IŞİD-DAEŞ'in eylemleriyle daha da şiddetlenen Suriye'deki karışıklık kendi içinde, 1939 ile 1945 tarihlerinde gerçekleşen savaştan sonraki yaşanan toplumsal olaylardan en kapsamlısına yol açarak yaygın olarak yerinden edilmelere ve acılara neden olmuştur (Yazıcı, 2024:595). Ayrıca, IŞİD-DAEŞ'in faaliyetleri yerel ekonomileri ve yönetim yapılarını bozarak bölgeyi etkilemeye devam eden bir şiddet ve istikrarsızlık döngüsüne katkıda bulunmuştur (Uçar, 2022:62).

IŞİD-DAEŞ'in yükselişi sırasında, başta Ezidiler, Hristiyanlar ve Şiiler olmak üzere çok sayıda etnik ve dini grup sistematik olarak hedef alınmıştır. Kadınlar ve çocuklar cinsel köleliğe maruz bırakılmış, zorla evlendirme, kaçırma ve işkence vakaları yaygınlaşmıştır (Şenol, vd., 2016:285). Bu insan hakları ihlalleri, örgütün kontrol sağladığı bölgelerdeki toplumsal dokuyu yok etmiş, büyük bir travma bırakmıştır.

Irak'ta mezhepsel çatışmaları tetikleyen IŞİD-DAEŞ, siyasi kutuplaşmayı derinleştirerek ülkenin bölgesel bölünmeyi tartışan bir noktaya gelmesine yol açmıştır (Şenol, Erdem & Erdem, 2016: 279–283). Ayrıca, örgütün Avrupa ve Asya'daki terör saldırıları, uluslararası güvenlik politikalarında köklü değişikliklere neden olmuş, Batı ülkelerinde güvenlik kaygılarını artırmıştır (Erdoğan ve Deligöz, 2015:22). Göç krizini derinleştirerek Avrupa'ya yönelik göç akınlarının artmasına neden olmuş, bu durum Avrupa'daki siyasi iklimi de etkilemiştir (Karakaya, 2019:167). IŞİD-DAEŞ, kaynaklı iktisadi, toplum içerikli ve siyasal zararlar, yalnızca faaliyet gösterdiği bölgelerle sınırlı kalmamış, küresel boyutta etkiler yaratmıştır (Acun, 2014:3).

Askerî açıdan 2017 itibarıyla Irak ve Suriye'de büyük oranda yenilgiye uğrayan IŞİD-DAEŞ, varlığını sonlandırmamış; aksine hibrit bir yapıya bürünerek farklı bölgelerde yeniden yapılanmaya yönelmiştir. Afrika kıtasında özellikle Sahel bölgesi, Nijerya ve Mozambik'te "İslam Devleti Batı Afrika Vilayeti" (ISWAP) gibi yapılar ortaya çıkarken, Güneydoğu Asya'da Filipinler ve Endonezya merkezli "Doğu Asya Vilayeti" faaliyetlerini sürdürmektedir (Ekici, vd., 2023:46). Örgüt

ayrıca sanal dünyada radikalleşmeyi teşvik eden propaganda araçlarıyla Batılı ülkelerde bireysel terör eylemlerini teşvik etmektedir.

2024 itibarıyla IŞİD-DAEŞ'in ideolojik etkisi ve operasyonel kapasitesi tamamen ortadan kalkmış değildir. Özellikle dijital propaganda, bireysel radikalleşme ve hücre tipi örgütlenme biçimleri aracılığıyla tehdit oluşturmaya devam etmektedir. Bu çerçevede, askeri tedbirlerin yanı sıra, dijital medya okuryazarlığı, toplumsal farkındalık ve ideolojik karşı anlatı stratejilerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Babacan, 2019:71-73).

IŞİD-DAEŞ, kuruluşundan itibaren Türkiye'yi hem ideolojik bir hedef hem de stratejik bir geçiş alanı olarak değerlendirmiştir. Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla Suriye ve Irak'taki çatışma bölgelerine yabancı savaşçı transferinde önemli bir güzergâh olmuş; bu durum sınır güvenliği, istihbarat ve terörle mücadele politikaları açısından ciddi riskler doğurmuştur. Örgüt, Türkiye'nin seküler yapısını ve NATO üyeliğini İslam düşmanı bir pozisyon olarak yorumlayarak doğrudan hedef haline getirmiştir.

Bu bağlamda, IŞİD-DAEŞ, Türkiye içinde de çok sayıda kanlı terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Özellikle 2015-2017 yılları arasında Ankara Gar Katliamı (2015), Sultanahmet ve Atatürk Havalimanı saldırıları (2016) ve Reina gece kulübü saldırısı (2017) gibi büyük çaplı eylemler, örgütün Türkiye'yi hedef alma kapasitesini ve kararlılığını göstermiştir. Bu saldırılar sonucunda yüzlerce sivil hayatını kaybetmiş, toplumsal güvenlik duygusu büyük yara almıştır (Aydemir, 2023:16).

Öte yandan, Türkiye IŞİD-DAEŞ le mücadelede ulusal ve uluslararası düzeyde çok yönlü politikalar yürütmüştür. Güvenlik güçlerinin kararlı operasyonları sonucunda örgütün Türkiye içindeki lojistik ağları büyük ölçüde zayıflatılmış, çok sayıda hücre yapılanması çökertilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyine yönelik gerçekleştirdiği sınır ötesi askeri operasyonlar, örgütün sınır hattına yakın bölgelerde yeniden yapılanmasını engellemiştir.

Ancak tüm bu önlemlere rağmen, IŞİD-DAEŞ' in dijital radikalleşme yoluyla özellikle genç bireyler üzerinde ideolojik etki yaratma potansiyeli devam etmektedir. Bu nedenle Türkiye'de yalnızca güvenlik eksenli politikalarla değil, aynı zamanda dini gruplarla iş birliği, eğitim programları ve sosyal entegrasyon çalışmalarıyla çok boyutlu bir mücadele stratejisi sürdürülmektedir (Türkoğlu, 2017:165–170).

IŞİD-DAEŞ' le mücadele bu terör örgütünün ortaya çıkışı, gelişimi, nüfuz alanı, gerçekleştirdiği faaliyetler düşünüldüğünde çok yönlü bir bakış açısını gerektirmektedir. Finansal kaynağı ve siyasi-politik olarak beslendiği kaynaklar da aynı şekilde mücadele açısından bizlere çeşitli ipuçları vermektedir. Terörle mücadele günümüzde tek yönlü bir bakış açısı, mücadele yöntemi ile gerçekleştirilebilecek yapıda değildir ve daimî olarak artan yeni mücadele yöntemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Güvenliğin çeşitli boyutları mücadelenin de çok boyutlu yürütülmesi sonucuna yol açmaktadır.

3.6.2. PYD/YPG/PKK

Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve onun silahlı kanadı olan Halk Savunma Birlikleri (YPG), 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşıyla birlikte ortaya çıkan otorite boşluğundan faydalanarak, ülkenin kuzeyinde siyasi ve askeri olarak etkili bir yapı hâline gelmiştir. PYD, ideolojik olarak Türkiye'de 1980'lerden bu yana silahlı mücadele yürüten PKK (Kürdistan İşçi Partisi) ile doğrudan bağlantılıdır ve Abdullah Öcalan'ın "demokratik konfederalizm" yaklaşımını Suriye sahasına uyarlamayı hedeflemiştir (Demir T., 2022:165-166). 2012'de Esad rejiminin kuzey bölgelerden çekilmesi üzerine PYD, Rojava olarak tanımlanan bölgede fiilî bir özerk yönetim kurmuş ve bu yapı, âdem-i merkeziyetçilik, toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekolojik hassasiyet gibi normatif ilkeler etrafında şekillendirilmiştir (Demirel, 2017:35).

Ancak zaman içinde PYD'nin uygulamaları, ilan ettiği ilkelerle çelişen otoriter eğilimler ve insan hakları ihlalleriyle eleştirilmiştir. Özellikle zorunlu askerlik, ifade özgürlüğü kısıtlamaları ve muhalif unsurlara yönelik baskılar, örgütün demokratik görünümüne gölge düşürmüştür (Kara, 2019:330). YPG'nin ABD ile kurduğu askeri

iş birliği, sahada etkinliğini artırmasına ve uluslararası meşruiyet kazanmasına katkı sağlarken; Türkiye bu yapıları PKK'nın Suriye uzantısı olarak değerlendirmiş ve ulusal güvenliğine tehdit teşkil ettikleri gerekçesiyle sınır ötesi askeri müdahalelerde bulunmuştur (Kerman ve Efegil, 2017:173).

3.6.2.1. İdeolojik Temeller

PYD/YPG yapılanmasının ideolojik temelinde Abdullah Öcalan'ın teorileştirdiği “demokratik konfederalizm” modeli yer almaktadır. Bu anlayış; merkeziyetçiliğe karşı âdem-i merkeziyetçiliği, erkek egemen yapıya karşı kadın temsiliyetini ve çevreye duyarlı bir toplum modelini esas aldığını ifade etmektedir (Demirel, 2017:35). Kadınların siyasal ve askeri yapılarda görünürlüğünü artırmak amacıyla kurulan YPJ (Kadın Savunma Birlikleri), Batılı kamuoyunda olumlu bir izlenim oluşturmıştır. Ancak bazı araştırmalar, kadınların karar alma mekanizmalarındaki gerçek etkisinin sınırlı olduğunu ve bu katılımın sembolik düzeyde kaldığını ortaya koymaktadır.

Örgüt, ideolojik meşruiyetini sadece teorik temeller üzerinden değil IŞİD'e karşı yürüttüğü mücadele üzerinden de inşa etmeye çalışmıştır. Bu mücadele, uluslararası kamuoyunda PYD'yi seküler ve “ılımlı” bir yapı olarak tanımlama eğilimini artırmış, örgütün IŞİD karşıtı koalisyonla olan ilişkilerini derinleştirmiştir. Ancak Türkiye başta olmak üzere bazı ülkeler, bu meşruiyetin PKK ile olan yapısal ve ideolojik bağlar nedeniyle geçersiz olduğunu savunmaktadır (Demir T., 2022:151).

3.6.2.2. Yapı ve Örgütlenme Biçimi

PYD, Suriye'nin kuzeyinde kurduğu sözde özerk bölgelerde yerel meclisler, sivil konseyler ve askeri yapılar aracılığıyla çok katmanlı bir yönetim modeli tesis etmeye çalışmıştır. Bu model, etnik temsiliyeti önceleyen Demokratik Suriye Güçleri (DSG) aracılığıyla çeşitlendirilmiş ve Arap, Süryani, Ermeni ve Türkmen unsurların katılımıyla meşruiyet kazanma hedeflenmiştir. Ancak özellikle Arap aşiretleri nezdinde DSG yapısının PYD/YPG kontrolünde olduğu ve yerel halkın yönetime katılımının yüzeysel kaldığı yönünde eleştiriler yapılmaktadır (Köse, 2021:84).

Zorunlu askerlik uygulamaları, çocuk savaşçı kullanımı, vergi sistemleri ve eğitimde ideolojik yönlendirmeler gibi uygulamalar, PYD'nin sivil yönetimde karşılaştığı temel sorunları yansıtmaktadır. Uluslararası raporlar bu uygulamaların insan hakları standartlarına aykırı olduğunu ve demokratik özerklik iddialarına zarar verdiğini ortaya koymuştur (Kara, 2019:330).

3.6.2.3. Türkiye ile İlişkiler ve Güvenlik Paradoksu

Türkiye, PYD ve YPG'yi PKK'nın Suriye uzantısı olarak tanımakta ve bu örgütlerin ulusal güvenlik açısından ciddi tehdit oluşturduğunu belirtmektedir. Özellikle 6-7 Ekim 2014 Kobani olayları sırasında yaşanan şiddet dalgası, Türkiye'de çözüm sürecinin sona ermesine yol açmış ve örgütün Türkiye iç güvenliğine etkisini açıkça ortaya koymuştur (Köylü, 2018:72). Türkiye'nin 2018'de başlattığı Zeytin Dalı Harekâtı ve 2019'daki Barış Pınarı Harekâtı, örgütün sınır hattındaki yapılanmasını dağıtmayı ve Suriye'nin kuzeyinde bir PKK-PYD devleti kurulmasının önüne geçmeyi hedeflemiştir. 2019 yılında Türkiye'nin başlattığı Barış Pınarı Harekâtı, PYD/YPG'nin kuzeydoğu Suriye'deki kantonlar arası bağlantısını kopartarak, örgütün stratejik hedeflerine büyük bir darbe indirmiştir. Bu harekât, Rojava projesinin sürdürülebilirliğine ilişkin ciddi şüpheler uyandırırken, PYD'nin ABD ile olan ilişkilerini yeniden tanımlaması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, ABD'nin bölgedeki askeri varlığının sınırlı kalması, PYD'yi farklı güç merkezleriyle (özellikle Rusya ve Şam yönetimi) zorunlu pazarlıklara itmiştir (Çalışkan F., 2020:65).

Suriye Kürt siyasi hareketinde ise PYD'nin hegemonik yaklaşımı, Kürdistan Demokrat Partisi-Suriye (KDP-S) ve Suriye Kürt Ulusal Konseyi (ENKS) gibi yapıların dışlanmasına neden olmuştur. Bu aktörler, PYD'yi PKK'nın vesayeti altında otoriter bir yapılanma olarak tanımlamakta ve meşru temsilci olarak görmemektedir.

3.6.2.4. Uluslararası İlişkiler ve Meşruiyet Arayışı

PYD/YPG, IŞİD'e karşı yürüttüğü silahlı mücadele ile uluslararası düzeyde bir meşruiyet zemini oluşturma stratejisini benimsemiştir. Özellikle ABD öncülüğündeki

koalisyon güçleriyle kurduğu ittifak sayesinde örgüt, sahadaki etkinliğini artırmış ve “istikrar sağlayıcı yerel aktör” olarak tanımlanmaya başlanmıştır. 2022 yılı itibarıyla ABD ve bazı Avrupa ülkeleri tarafından yapılan sınırlı mali ve askeri yardımlar bu tanıma pekiştirmiştir. Ancak söz konusu destekler, PYD/YPG’nin PKK ile olan ideolojik ve yapısal bağlantılarına ilişkin uluslararası alandaki eleştirileri ortadan kaldırmamıştır. Türkiye başta olmak üzere birçok devlet, bu yardımları terörizme örtük destek olarak nitelendirmiştir.

Bu ilişki, PYD’nin Suriye çatışmasının karmaşık jeopolitik manzarasında hem askeri hem de diplomatik düzlemlerde manevra yapabilmesine olanak tanımıştır. PYD, bir yandan fiilî özerklik hedefini gerçekleştirmek amacıyla askeri kapasitesini güçlendirmiş; diğer yandan uluslararası platformlarda siyasi meşruiyet elde etmeye dönük diplomatik çabalarını yoğunlaştırmıştır (Çalışkan F., 2020:67).

Ancak bu süreçte, ABD’nin 2023 yılı sonlarında bazı Suriye üslerini tahliye edeceğini duyurması, PYD içinde ciddi bir güvenlik açığı endişesi doğurmuştur. Pentagon her ne kadar IŞİD’le mücadeleye devam edileceğini belirtse de Washington’un bölgedeki önceliklerinin değişmesi PYD’yi yeni dış aktörlerle daha yakın ilişkiler kurmaya yöneltmiştir. Bu çerçevede PYD, Esad yönetimi ve Rusya ile diyalog kanallarını güçlendirmeye başlamış; 2024 yılı başlarında Rusya’nın arabuluculuğunda Haseke ve Kamışlı’da bazı güvenlik koordinasyonları sağlanmıştır (Özdemir, 2025:3). Ancak bu girişimler henüz anayasal düzeyde bir uzlaşmaya dönüşmemiştir.

Moskova ile sürdürülen temaslara rağmen, PYD ne Astana ne de Soçi süreçlerinde resmî muhatap olarak kabul edilmiştir. Bu durum, örgütün diplomatik meşruiyet arayışındaki kırılgan konumunu açıkça göstermektedir (Kara, 2019:327). Suriye Anayasası’nın yeniden yazılması sürecinde temsil edilmemesi ise, örgütün iç siyaset düzlemindeki meşruiyet eksikliğini daha görünür hâle getirmiştir (İşyar, 2017:3).

3.6.2.5. Güncel Durum ve Geleceğe Yönelik Perspektifler

8 Aralık Suriye Devrimi'nin ardından yaklaşık on yıllık süreçte PYD/YPG, kendisini "Suriyeli Kürtlerin tek temsilcisi ve koruyucusu" olarak sunmuştur. Ancak bu söylem hem sahadaki diğer Kürt aktörler hem de uluslararası gözlemciler nezdinde tartışmalı bulunmuştur. Rejim güçleri ve İran destekli milislerin aldığı ağır kayıplar, ABD'nin Suriye politikasındaki belirsizlik ile birleştiğinde, PYD örgütsel güvenliğini koruyabilmek adına yeni taktiksel yönelimlere başvurmak zorunda kalmıştır.

Bu bağlamda, PYD/YPG, Suriye'nin gelecekteki siyasi yapısında yer edinebilmek ve Kürt halkı adına temsiliyeti sürdürebilmek amacıyla, Suriye Kürt Ulusal Konseyi (ENKS) ve Kürdistan Demokrat Partisi-Suriye (KDP-S) gibi siyasi yapılara uzlaşma çağrılarında bulunmuştur. Ancak bu yapıların PYD'nin PKK ile olan yapısal ilişkileri ve otoriter yönetim pratikleri nedeniyle bu çağrılara mesafeli yaklaştığı ve PYD'yi meşru temsilci olarak kabul etmediği görülmektedir.

2023 yılında Deir ez-Zor bölgesinde PYD yönetimi ile Arap aşiretleri arasında meydana gelen silahlı çatışmalar, örgütün yönetsel meşruiyetini ciddi şekilde zedelemiştir. Arap topluluklar, uygulanan zorunlu askerlik, ağır vergi politikaları ve Kürtçenin tek resmi dil olarak dayatılması gibi uygulamalara karşı ayaklanmış; bu ayaklanmaların bastırılması sürecinde PYD/YPG'nin başvurduğu yöntemler, uluslararası insan hakları kuruluşlarının eleştirilerine hedef olmuştur (Ekmekçioğlu ve Dere, 2023:161).

2024 yılı itibarıyla PYD, Demokratik Konfederalizm modelini güncelleyerek sivilleşmeyi teşvik etme, çok dilli eğitim politikalarını yaygınlaştırma ve yerel seçim altyapısını oluşturma gibi reformist hedeflerini kamuoyuna açıklamıştır. Ancak karar alma süreçlerinde partizan kadrolaşmanın ve PKK kökenli yöneticilerin belirleyici olmaya devam ettiği, uygulamada şeffaflık ve kapsayıcılığın sınırlı kaldığı yönünde uluslararası gözlemciler tarafından eleştiriler yapılmaktadır (Ekmekçioğlu ve Dere, 2023:176).

Öte yandan, PYD ile Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) arasında 2021 yılında su yüzüne çıkan ideolojik ve stratejik ayrışmalar, Suriye Kürt hareketinin yekpare bir yapıdan ziyade çok merkezli ve zaman zaman çatışmalı bir yapılanma arz ettiğini ortaya koymuştur. Bu durum özellikle petrol sahalarının kontrolü, sınır kapıları ve dış finansman ilişkileri bağlamında PYD'nin bölgesel aktörlerle ilişkisini karmaşık hâle getirmiştir (Acun ve Görücü, 2021:11).

PYD'nin gelecekteki konumu, yalnızca Suriye içindeki gelişmelere değil, aynı zamanda Türkiye, ABD, İsrail, Rusya ve İran gibi dış aktörlerle kuracağı ilişkilerin seyrine bağlı olarak şekillenecektir. Özellikle ABD'nin bölgedeki pozisyonunu yeniden tanımlaması, örgütün askeri ve diplomatik manevra alanını daraltmakta; halk tabanındaki desteğin azalmasıyla birlikte PYD/YPG'nin Suriye'deki meşruiyet iddiası giderek daha fazla sorgulanır hâle gelmektedir.

3.6.3. HTŞ

Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ), Suriye İç Savaşı'nın en çarpıcı örgütsel evrimlerinden birini temsil eden, radikal selefi-cihatçı ideolojiye dayalı bir yapıdır. 28 Ocak 2017 tarihinde El Nusra Cephesi öncülüğünde Cund el-Aksa, Liva el-Hak, Ensar el-Din ve diğer küçük radikal grupların birleşimiyle kurulan HTŞ, kısa sürede Suriye'nin kuzeybatısında, özellikle İdlib bölgesinde en etkin cihatçı yapılardan biri hâline gelmiştir (Türk ve Kıyıcı, 2024:280-283).

HTŞ'nin çekirdeğini oluşturan El Nusra Cephesi, doğrudan El Kaide'ye bağlı olarak kurulmuş, ancak ilerleyen süreçte hem yerel meşruiyet kazanma hem de uluslararası baskılardan kaçınma hedefiyle bu bağlantısını gevşetmiş ve El Kaide ile ideolojik-siyasi mesafesini artırmıştır (Kocatepe ve Sanyürek, 2022:128). Bu yönelimin bir sonucu olarak, HTŞ hem küreselci cihat doktrininden uzaklaşarak Suriye merkezli bir yapı geliştirmiş hem de dış aktörlerle pragmatik ilişkiler kurma çabasına girmiştir.

3.6.3.1. İdeolojik Çerçeve ve Dönüşüm

HTŞ'nin ideolojik temelinde selefi-cihatçı anlayış yer almakta olup, örgüt başlangıçta doğrudan El Kaide'ye bağlı bir yapı olarak faaliyet göstermiştir. Ancak 2016 yılından itibaren El Kaide ile olan kurumsal bağlarını zayıflatarak, daha yerel ve pragmatik bir strateji benimsemeye yönelmiştir. Bu süreç, yalnızca bir isim değişikliğinden ibaret kalmayıp, örgütün söyleminde ve operasyonel hedeflerinde de gözle görülür bir dönüşüme yol açmıştır.

Sekmen'in (2020) vurguladığı gibi, HTŞ'nin El Kaide'den kopuşu üç aşamalı bir stratejik kimlik inşası süreci olarak değerlendirilmelidir. Buna göre; örgüt 2013 yılına kadar "gizli biat" ilkesini sürdürmüş, aynı yıl IŞİD'in tasfiye girişimine karşı açıkça El Kaide'ye biat ederek pozisyon almıştır. Ardından 2016 yılında "Şam'ın Fethi Cephesi" adı altında yeniden yapılandırılmış ve bu evre, El Kaide ile kurumsal kopuşun sembolik ifadesi olmuştur. Son olarak 2017 yılında çeşitli radikal gruplarla birleşerek "Heyet Tahrir el-Şam" ismini almış ve El Kaide'den tam anlamıyla ayrıldığını duyurmuştur (Sekmen, 2020:5428).

Bu dönüşüm süreci, HTŞ'nin ideolojik yapısında mutlak bir kırılmaya değil; daha çok taktiksel esnekliğe ve yerel meşruiyet arayışına işaret etmektedir. Örgüt, dış destek sağlamak ve yerel halkın rızasını kazanmak amacıyla radikal söylemlerini yumuşatmaya ve yönetim performansını öne çıkarmaya başlamıştır. Ancak buna rağmen, HTŞ'nin uygulamalarında temel Selefi referanslara dayalı otoriter eğilimlerin sürdüğü ve ideolojik dönüşümün sınırlı kaldığı gözlemlenmektedir. Muhalif medya kuruluşları, aktivistler ve siviller üzerinde devam eden baskılar, HTŞ'nin demokratikleşme hedefinden ziyade stratejik konumlanmaya öncelik verdiğini göstermektedir.

3.6.3.2. Yapı, Yönetişim Modeli ve Meşruiyet Arayışı

HTŞ, İdlib bölgesindeki fiilî hâkimiyetini, Suriye Kurtuluş Hükûmeti (SKH) adı altında yarı-sivil ve yarı-militer bir yönetim modeli ile pekiştirmektedir. Eğitim, sağlık, adalet ve insani yardım gibi hizmetleri, kendi güvenlik aygıtıyla paralel yürütmektedir (Akdoğan, 2018:51, 193). Bu gölge devlet biçimi, HTŞ'nin askeri bir

örgütten daha fazlası olduğunu gösterirken, hizmet dağıtımında insani yardım örgütleri üzerindeki sıkı kontrolüyle de dikkat çeker. Bu durum, HTŞ'nin yalnızca silahlı bir örgüt değil, aynı zamanda kurumsal kapasiteye sahip bir yerel otorite inşa etme çabasında olduğunu göstermektedir. Ancak örgüt, bu idari yapıları büyük ölçüde kendi güvenlik organları aracılığıyla denetlemekte; bağımsız medya ve sivil toplum girişimlerine ciddi kısıtlamalar getirmektedir (Hamdo, 2024:17). Örgütün yönettiği bölgelerde insani yardımların dağıtımını dahi çoğunlukla SKH'nin onayıyla gerçekleştirilmekte; bu da HTŞ'nin yerel halk üzerindeki kontrolünü artıran stratejik bir araç olarak işlev görmektedir.

3.6.3.3. Türkiye ile İlişkiler ve Bölgesel Dönüşüm

HTŞ, 2019 sonrasında itibaren Suriye'deki gücünü koruma stratejisini, Türkiye ile gelişen karmaşık bir pragmatik yakın iş birliği üzerinden şekillendirmiştir. Bu ilişki, doğrudan ittifak düzeyine ulaşmamakla birlikte, İdlib'deki çatışmasızlık rejimleri ve Türkiye'nin gözlem noktaları çerçevesinde HTŞ'ye dolaylı meşruiyet sağlamıştır.

Akademik literatürde bu döneme “fiilî tolerans” dönemi olarak atıfta bulunulur: Türkiye, HTŞ'ye yönelik açık bir destek vermese de Astana süreçleri kapsamında HTŞ'nin kontrol ettiği bölgelerdeki istikrarın korunmasına zımnen katkı sağlamıştır.

Türkiye devletinin gözünde HTŞ'nin bir terör örgütü olduğu her defasında dile getirilmiştir. Ancak Rusya'nın desteğindeki bu örgüt 2018 yılına gelindiğinde Türkiye ve Rusya ile yapılan anlaşma sonucu varılmış ve resmîyete dökülmüştür (Türk ve Kıyıcı, 2024:294-297).

Bu pragmatik yaklaşımın en somut göstergelerinden biri, Türkiye'nin kuzeybatı Suriye'deki gözlem noktaları üzerinden İdlib'de ateşkeslerin korunmasını sağlamasıdır. 2020 Mart'ında ilan edilen ateşkes, HTŞ'nin diğer radikal grupları tasfiye etmesine ve İdlib'i tek hâkimiyet bölgesi haline getirmesine zemin hazırlamıştır.

Ayrıca 2024'te HTŞ öncülüğünde Halep'e yönelik operasyon gerçekleştirildiğinde, Türkiye destekli Suriye Milli Ordusu'nun (SMO) bu harekâta eşlik etmemesi dikkat çekmiştir.

Türkiye'nin Suriye politikasını Dışişleri Bakanı Hakan Fidan şöyle tanımlar (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024):

“Suriye muhalefetine Türkiye büyük destek vermiştir ama HTŞ'ye yönelik bu destek daha çok sınır yönetimi ve göç kontrolüne odaklanmıştır”.

Sonuç olarak, Türkiye-HTŞ ilişkisi ideolojik yakınlıktan çok stratejik pragmatizm, sınır güvenliği ve bölgesel istikrarın muhafazası ekseninde şekillenmiştir. HTŞ bu yapı içinde askeri varlığını sürdürebilmiş, Türkiye ise kendi güvenlik çıkarları açısından dinamik bir denge tutumu izleyebilmiştir. Bu hem bölgedeki güç dengeleri hem de uluslararası ilişkiler bağlamında önemlidir.

3.6.3.4. Uluslararası Konum, Eleştiriler ve Meşruiyet Çabaları

HTŞ hem bölgesel otorite oluşturma çabası hem de El Kaide'den ideolojik kopuş beyanlarıyla uluslararası alanda “ılımlı muhalefet” olarak algılanmak istemiştir. Bu bağlamda, örgüt liderliği tarafından verilen röportajlar ve yayınlanan bildirilerde, küresel cihat hedeflerinden vazgeçildiği ve yalnızca Suriye'nin savunulduğu iddia edilmiştir. Ancak bu söylemler, HTŞ'nin uyguladığı baskıcı politikalar, sansür, muhalifleri susturma ve şeriat temelli yargı pratikleri ile çelişmektedir (Sekmen, 2020:5432).

Örgütün hâlen Batı ülkeleri tarafından bir terör örgütü olarak sınıflandırılması, meşruiyet arayışını sınırlamakta; uluslararası yardımların manipülasyonu, insani yardım örgütlerine uygulanan baskılar ve medya üzerindeki kontrol mekanizmaları, HTŞ'nin gölge devlet stratejisinin etik sınırlarını sorgulatmaktadır (Bayoğlu, 2020:91).

2024-2025 döneminde HTŞ, İdlib'de kurduğu idari organizasyon ve askeri varlığını güçlü şekilde korumaya devam etmiş, bölgedeki iç istikrarı sağlama konusunda

önemli bir rol oynamıştır. The Guardian’ın 2024 Aralık tarihli analizine göre, HTŞ lideri Ahmed al-Sharaa, İdlib’de diplomatik arenada yer edinmek amacıyla ABD’nin \$10 milyon seviyesindeki ödül uygulamasının kaldırılması ve sınır dışı edilen yabancı cihazçılar meselesinde aktif görüşmeler yürütmüştür. Bu süreç, HTŞ’nin uluslararası kabul görme stratejisini hızlandırmış ve “terör örgütü” tanımının yeniden değerlendirilmesini gündeme getirmiştir.

Ayrıca Wall Street Journal’ın Haziran 2025’te verdiği bilgiye göre, İdlib merkezli ekonomik canlanma ve sosyal hayatın iyileşmesi, HTŞ’nin meşruiyet inşasında önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Restoranların açılması, azalan vergiler ve yeniden canlanan iş hayatı örgütün “gölge devlet” imajını hafifletmekte ve toplumun günlük ihtiyaçlarına yanıt verdiği mesajını güçlendirmektedir.

Ancak bu gelişmelere rağmen, HTŞ hâlâ global üçlü cephenin (ABD, Rusya, Birleşik Krallık) resmi listelerinde terör örgütü olarak yer almaktadır; bu da uluslararası kuruluşlardan gelecek siyasi ve insani destek yolunu önemli ölçüde sınırlamaktadır. Diğer yandan, Türkiye gibi bazı bölgesel aktörlerde “gri bölge” stratejileri benimsenmiş olsa da HTŞ’nin küresel diplomatik konumunda temel bir dönüşüme henüz rastlanmamaktadır. Son dönemlerde Suriye’de gerçekleşen olaylar ABD devletinin çıkarlarına olduğunu için yeni kurulan hükümet ile yakınlaşması karşı ve bölgede söz sahibi olacağı (Rusya ve diğer devletleri saf dışı kaldığı) bundan ötürü ABD 07. 07.2025 tarihinde HTŞ’yi terör örgütü listesinden çıkarmıştır.

3.6.3.5. Güncel Durum ve Geleceğe Yönelik Senaryolar

HTŞ, 2024 yılı itibarıyla Suriye İç Savaşı’nın en etkili silahlı aktörlerinden biri olarak konumunu sürdürmektedir. Ancak rejim güçleri ve Rusya’nın askeri baskıları, Türkiye’nin politikalarının değişme olasılığı ve iç dinamiklerdeki parçalanmalar, örgütün istikrarını tehdit etmektedir. Özellikle Türkiye’nin İdlib ’deki güvenlik politikalarında yaşanabilecek bir dönüşüm, HTŞ’nin askeri ve lojistik gücünü zayıflatabilecek en kritik senaryolardan biridir (Bektaş, 2020:7-9).

Öte yandan, örgüt içindeki daha radikal eğilimlerle yaşanabilecek çatışmalar da iç bölünme riskini beraberinde getirmektedir. HTŞ hem dış hem iç dengeleri gözeterek esnek ve konjonktürel bir strateji izlemektedir. Ancak bu stratejinin uzun vadede kalıcı bir barışa ya da demokratikleşmeye katkı sağlayıp sağlamayacağı oldukça tartışmalıdır.

Neticede HTŞ'nin bölgedeki mevcudiyeti, halk desteğinden çok “alternatifsizlik”, güvenlik kaygısı ve yoksullukla şekillenen bir zemin üzerine oturmakta; bu da onun halk nezdindeki meşruiyetini zayıf, yönetimini ise dayatmacı ve pragmatik bir yapı olarak tanımlamaktadır.

2025 yılına gelindiği an itibariyle Esad rejiminin ülke genelindeki yönetim kapasitesinin ciddi biçimde zayıfladığı bir döneme girildiği görülmektedir. Özellikle Halep, Dera ve Şam çevresinde artan ekonomik çöküş, kamu hizmetlerindeki aksama ve sadakat temelli milis yapılanmaların merkeze karşı özerkleşmesi, rejimin fiili kontrolünü sınırlı alanlara hapsedmiştir. Bu bağlamda, kuzeybatı Suriye’de kurumsal bir yönetim modeli inşa etmiş olan HTŞ, rejimin çöküşünden doğacak otorite boşluğunun en güçlü adaylarından biri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle İdlib’deki yarı-sivil kurumları (Suriye Kurtuluş Hükümeti) ve yerel hizmet ağıyla HTŞ, sahadaki diğer silahlı gruplardan ayrıran bir yönetim kabiliyeti sergilemektedir. HTŞ’nin rejim sonrası Suriye’de merkezi yönetime geçmesi, sadece sahadaki fiili güç dengeleriyle değil uluslararası ve bölgesel aktörlerin tutumlarıyla da doğrudan ilişkilidir. Türkiye’nin sınır güvenliği ve göç politikaları, HTŞ’nin yönetsel kapasitesini dolaylı olarak desteklemiş olsa da örgütün hâlen Batılı ülkeler tarafından terör örgütü olarak tanınması, (ABD hariç) meşruiyet alanını daraltmaktadır. Böyle bir senaryoda, HTŞ’nin tam anlamıyla Suriye’nin yeni yönetimi olmasındansa, “bölgesel bir yönetim gücü” olarak tanınması daha olasıdır. Bu yapı, Lübnan’daki Hizbullah modeline benzer şekilde, belirli bir coğrafyada fiili egemenlik kurmuş, sınırlı diplomatik ilişkiler yürütmeye çalışan bir hibrit aktör profilini yansıtır. Dolayısıyla HTŞ’nin geleceği, sadece Suriye iç dinamikleriyle değil, Türkiye, İran, Rusya ve ABD’nin pozisyonlarıyla da şekillenecek çok katmanlı bir dönüşüm sürecine bağlıdır. Ancak gelinen son süreçte HTŞ hükümet olma yolunda devletler neslinde resmiyet kazanmış olsa da Fırat’ın doğusunda hala yapısını sürdüren YPG

PYD PKK oluşumu Suriye'nin tam olarak bir devlet olma yolunda olduğunun ifadesi yanlış olur bunun en büyük sebebi başta ABD İsrail İran muhteşem üçlü devletin böl parçala yönet şeklinde hareket etmesine zemin hazırlamıştır. Malum bilindiği üzere İsrailin Davut projesini fiilinde olsa uygulamaya koymasından kaynaklıdır ABD yeni hükümeti HTŞ terör örgütü olarak resmiyette çıkarması İsrail'e destek vermediği anlamına gelmemektedir sade kamuoyu önünde çarşaf çarşaf yazılanlar fotoğraflar olması ABD'nin masum çocuk rolüne büründüğünü tüm dün ya ülkeleri hayretle görmekte ve alkışlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin sınırına olan her türlü tehdit ve saldırı Davut projesinin temelini oluşturmaktadır.

3.6.4. ÖSO

Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), 2011 yılında Suriye'de başlayan kitlesel protestolar sırasında Esad rejiminin sivillere yönelik uyguladığı baskı ve şiddet politikalarına karşı, rejimden ayrılan subaylar tarafından kurulmuştur (Çalışkan B., 2019:2). Bu oluşum, Arap Baharı'nın bölgesel etkisiyle birlikte Suriye'de bir rejim değişikliğini hedefleyen ilk organize muhalif askeri yapı olarak şekillenmiştir. Kuruluş amacı itibarıyla, Esad rejiminin devrilmesi, demokratik bir yönetim yapısının kurulması ve devlet şiddetine maruz kalan sivillerin korunması temel hedefler olarak benimsenmiştir (Çağlar ve Aksu, 2019:512-513).

ÖSO, ilk yıllarında gerek halk desteği gerekse Batılı ülkeler ve bölgesel aktörlerden sağladığı yardımlar sayesinde hızlı bir büyüme kaydetmiştir. Ancak merkezi bir komuta yapısından yoksun olması, çeşitli yerel grupların ÖSO şemsiyesi altında kendi gündemleri doğrultusunda hareket etmesine yol açmıştır. Bu durum, örgütün ideolojik birlikteliğini ve operasyonel etkinliğini zayıflatmış; birçok alt grup zamanla radikal örgütlerle ittifak kurmuş veya doğrudan bu yapılara katılmıştır (Erkmen, 2022:41).

ÖSO'nun en büyük destekçilerinden biri olan Türkiye, 2016 yılında başlattığı Fırat Kalkanı Harekâtı ile birlikte bu grupla sahada doğrudan iş birliği geliştirmiştir. Türkiye, bu yapıyı yalnızca Esad rejimine değil, aynı zamanda PKK/YPG gibi tehdit olarak gördüğü aktörlere karşı stratejik bir ortak olarak konumlandırmıştır (Kaya,

2020, s. 148-150). Türkiye'nin verdiği askeri, lojistik ve istihbarı destek sayesinde ÖSO'nun yeniden yapılandığı ve bazı bileşenlerinin "Suriye Milli Ordusu (SMO)" çatısı altında birleştıği gözlemlenmiştir (Çelik, 2021:55-58).

Ancak bu yeniden yapılanma süreci, bazı uzmanlar tarafından ÖSO'nun vekâlet savaşlarında araçsallaştırıldığı şeklinde yorumlanmıştır (Atlıoğlu, 2018:147). Örgütün başlangıçta sahip olduğu özgün siyasi hedeflerinden uzaklaşarak, destek aldığı devletlerin jeopolitik çıkarları doğrultusunda yönlendirildiği öne sürülmüştür. Bu durum, ÖSO'nun uluslararası alandaki meşruiyetini ve halk tabanındaki desteğini zamanla zayıflatmıştır.

Suriye iç savaşının ilerleyen evrelerinde, İdlib ve çevresinde etkili olan radikal grupların güç kazanması, ÖSO'nun operasyonel alanda etkisini sınırlandırmış; bazı fraksiyonların kendi ajandalarını ön plana çıkarması, örgüt içinde çok başlılık yaratmıştır (Canyurt, 2018:1113-1115). Bu dağınıklık, ÖSO'nun hem askeri başarı elde etmesini hem de siyasi çözüm süreçlerine etkin katılım göstermesini zorlaştırmıştır.

Günümüzde ÖSO, iç savaşın başında taşıdığı merkezi muhalif aktör kimliğinden uzaklaşmış, daha çok Türkiye'nin güvenlik politikaları çerçevesinde sahada varlık gösteren taktiksel bir yapı hâline gelmiştir. Bu dönüşüm, demokratikleşme ideallerinden uzaklaşarak, sınır güvenliği ve yerel dengelere odaklanan bir evrimi yansıtmaktadır. Bununla birlikte, ÖSO'nun sahadaki bazı unsurlarının Türkiye'nin müdahalesiyle yeniden örgütlenerek, terörle mücadele stratejilerinde rol üstlenmeye devam ettiği anlaşılmaktadır (Çağlar ve Aksu, 2019:542).

4. BÖLÜM: TÜRKİYE’NİN SURİYE’YE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ SINIR ÖTESİ OPERASYONLAR (2015 VE SONRASI)

2015 yılından bu yana Türkiye, Suriye sınırındaki güvenlik tehditlerini önlemek ve kendi halkının can ve mal güvenliğini korumak amacıyla beş büyük sınır ötesi harekât gerçekleştirmiştir: Şah Fırat Operasyonu (Şubat 2015), Fırat Kalkanı (Ağustos 2016-Mart 2017), Zeytin Dalı (Ocak-Mart 2018), Barış Pınarı (Ekim-Kasım 2019) ve Bahar Kalkanı (Şubat-Mart 2020). Bu harekâtlar, başta IŞİD/DAEŞ tehdidi ve PKK/PYD-YPG gibi Türkiye’nin milli güvenliğine yönelik algıladığı örgütler olmak üzere, sınır hattını etkileyen radikal unsurları bertaraf etme amacıyla icra edilmiştir.

Türkiye’nin Suriye’ye yönelik bu harekâtları, doğrudan ulusal güvenlik çıkarlarına dayanmaktadır. Özellikle Fırat Kalkanı Harekâtı, IŞİD’in Cerablus-El Bab hattında kontrol kurması ve Türkiye sınırındaki canlı bomba saldırılarının artması üzerine meşru müdafaa gerekçesiyle başlatılmıştır. Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtları ise, özellikle sınır boyunca güvenli bölge oluşturmak, göç baskısını azaltmak ve PKK/PYD-YPG unsurlarının varlığını sınır dışına atmak gibi hedeflerle yürütülmüştür. Bahar Kalkanı Operasyonu ise Rusya-İdlib gerilimine yanıt olarak İdlib’de tesis edilen ateşkesin korunması ve göç dalgasının Türkiye’ye yönelmesini engelleme amacı taşımıştır.

Bu beş operasyon, Türkiye’nin sadece askeri çözüm değil, aynı zamanda insani, diplomatik ve stratejik açılardan da bölgesel istikrar arayışını yansıtmaktadır. Her harekât, birbirinden farklı politik, güvenlik ve coğrafi hedeflere hizmet eden stratejik bir bütünlüğün parçası olarak değerlendirilmektedir.

Bu bölümde söz konusu hareketler alt başlıklarda incelenecektir. Ancak öncelikle Türkiye’nin sınır ötesi operasyon yapma gerekliliği ve operasyonların hukuki dayanaklarından bahsedilecektir.

4.1. Türkiye'ye Yönelik Terör Eylemleri

Fırat Kalkanı Harekatı'na uzanan sürecin temelinde, Türkiye'ye yönelik gelişen IŞİD kaynaklı terör eylemleri bulunmaktadır. Bu eylemler, sınır ötesi askeri müdahaleyi stratejik ve zorunlu bir adım haline getirmiştir.

Canlı bomba saldırıları (2015–2016): 5 Haziran 2015 Diyarbakır, 20 Temmuz 2015 Suruç, 10 Ekim 2015 Ankara Ulus Meydanı gibi saldırılar, IŞİD'in PKK/PYD çizgisini hedef alan çatışmasını Türkiye topraklarına taşımayı amaçlamıştır.

12 Ocak 2016 Sultanahmet ve 19 Mart 2016 İstiklal Caddesi saldırıları IŞİD'in turistik alanlara ve yabancılara yönelik eylemleriyle Türkiye'yi uluslararası zeminde de cezalandırmayı hedeflediğini göstermiştir.

28 Haziran 2016 Atatürk Havalimanı saldırısı ise IŞİD'in büyük ölçekli sivil hedeflere yönelmeye başladığının somut bir kanıtı olarak kabul edilmiştir.

Roket ve havan saldırıları (2016): 2016 Nisan–Mayıs aylarında IŞİD, Kilis'e yaklaşık 54 Katyüşa roketi atmıştır; bu saldırı Türkiye'ye karşı kaynağını Suriye içinden doğrudan alan bir saldırı olarak dikkat çekmiştir (SPUTNIK, 2016).

18 Ocak, 3 Eylül ve 29 Ağustos 2016 tarihlerinde Kilis'te gerçekleşen roket saldırılarında, sivil ölümler ve altyapı zararları bildirilmiş; IŞİD'in modifiye roketleriyle menzili uzattığı, bu saldırıların Türkiye'nin savunma çizgisine yönelik yeni bir tehdit yarattığı kabul edilmiştir.

Bu olaylar hem Türkiye sınır köyleri hem de büyük şehirlerdeki vatandaşların can ve mal güvenliğini doğrudan tehdit etmiş, ülkede artan terör korkusuna yol açmıştır. Ayrıca, IŞİD'in özellikle PKK/PYD ile yaşadığı çatışmayı Türkiye üzerinden kamufle etmeye çalışması, toplumda derin bir güvensizlik yaratmıştır. Bu kapsamlı saldırı furyası, Fırat Kalkanı'nı başlatan askeri müdahalenin en güçlü güvenlik gerekçelerini oluşturmuştur.

4.2. Sınır Ötesi Operasyonların Hukuki Dayanağı

1945 sonrası dönemde uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanımı, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 2/4. maddesiyle açıkça yasaklanmıştır. Bu hükme göre, tüm üyeler, başka bir devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı, ya da BM'nin amaçlarıyla bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinde bulunmaktan kaçınmakla yükümlüdür. Aynı şekilde 2/3. madde, devletlerin uyuşmazlıklarını barışçıl yollarla çözmelerini şart koşturmaktadır (Değdaş, 2018:24).

Kuvvet kullanımı, BM sistemi içinde istisna kabul edilen bir durum olup, yalnızca iki koşulda meşru görülmektedir. Birincisi, BM Güvenlik Konseyi'nin Antlaşma'nın VII. Bölümü uyarınca uluslararası barışa yönelik bir tehdidi tespit ederek zorlayıcı tedbirler alması; ikincisi ise bir devletin 51. madde kapsamında meşru müdafaa hakkını kullanmasıdır (Balık, 2015:50-51).

Kuvvet kullanma yasağının kapsamı yalnızca doğrudan silahlı müdahaleleri değil, aynı zamanda dolaylı saldırıları da içermektedir. 1974 tarihli 3314 sayılı Genel Kurul Kararı'nda, saldırı teşkil eden eylemler arasında doğrudan olduğu kadar dolaylı kuvvet kullanımının da yer aldığı belirtilmiştir. Uluslararası Adalet Divanı da 1986 Nikaragua Davası'nda bu yaklaşımı teyit etmiş, dolaylı saldırıyı meşru müdafaa hakkını doğuran bir fiil olarak değerlendirmiştir (Atalay, 2019:9-11).

BM Antlaşması'nın 51. maddesi, bir devletin silahlı saldırıya uğraması halinde, Güvenlik Konseyi müdahale edene dek bireysel veya kolektif meşru müdafaa hakkını tanımaktadır. Bu hakkın kullanılabilmesi için saldırının fiilen gerçekleşmiş olması, müdahalenin orantılı ve zorunlu olması gerekmektedir (Değdaş, 2018:24-27).

Silahlı saldırı kavramı açıkça tanımlanmasa da 1974 tarihli "Saldırının Tanımı" başlıklı 3314 sayılı Karar bu konuda bir çerçeve sunmaktadır. Buna göre, bir devletin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik BM ilkelerine aykırı silahlı kuvvet kullanımı saldırı olarak kabul edilmektedir (Değdaş, 2018:27).

Ayrıca, meşru müdafaa hakkını kullanan devletin aldığı tedbirleri derhal BM Güvenlik Konseyi'ne bildirme yükümlülüğü vardır. Bu hak, Güvenlik Konseyi etkin bir şekilde harekete geçtiğinde sona erer (Karadağ, 2016:177-178).

Bu çerçevede, Türkiye'nin sınır ötesi askeri müdahaleleri, özellikle IŞİD/DAEŞ ve PKK/PYD kaynaklı silahlı saldırılar bağlamında, uluslararası hukukun meşru müdafaa istisnası kapsamında değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin Suriye'ye gerçekleştirdiği sınır ötesi askerî harekâtlar iç hukukta Anayasa, TBMM tezkereleri ve Terörle Mücadele Kanunu gibi yasal düzenlemelere dayanılarak yürütülmektedir.

Anayasa'nın 92. maddesi, savaş hâli dışında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) kararı ile izin verilebileceğini düzenlemektedir.

Suriye-Irak Tezkeresi olarak bilinen ve ilk kez 2 Ekim 2014'te kabul edilen bu tezkereler, her yıl TBMM tarafından yenilenmektedir. Bu tezkereler, Türkiye'nin terör tehdidine karşı yurt dışına asker gönderme ve gerektiğinde sınır ötesi operasyonlar yürütme yetkisini içermektedir. Tezkerelerde genel olarak şu ifadeler yer alır:

“Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik her türlü tehdit ve tehlikeyi bertaraf etmek, terörle mücadele amacıyla... yabancı ülkelerde Türk Silahlı Kuvvetlerinin görevlendirilmesine Anayasa'nın 92. maddesi uyarınca bir yıl süreyle izin verilmesine...”

Terörle Mücadele Kanunu (TMK), Türkiye'nin sınır içi ve sınır ötesi terör tehditlerine karşı önleyici ve aktif müdahalelerde bulunmasına imkân tanımaktadır. Özellikle madde 1 ve madde 3 terör faaliyetlerinin yalnızca ülke içinde değil, ülke dışında da sürdürüldüğü durumlarda buna karşı harekete geçme gerekliliğine vurgu yapar.

Türk Ceza Kanunu (TCK) Madde 302 kapsamında, Türkiye'ye karşı sınır dışından yönelen saldırı veya bölücü faaliyetler, ağır ceza gerektiren tehdit unsurları olarak değerlendirilir. Bu kapsamda, devlete yönelen tehditlerin ortadan kaldırılması meşru bir savunma kapsamında değerlendirilebilir.

Bu çerçevede, Türkiye'nin sınır ötesi askerî harekâtları, hem uluslararası hukukta tanınan meşru müdafaa hakkı hem de iç hukukta öngörülen anayasal ve yasal yetkiler doğrultusunda gerçekleştirilmekte olup, hukuki meşruiyetin iç ve dış boyutlarını eşzamanlı olarak karşılamaktadır.

4.3. Şah Fırat Operasyonu (21 Şubat 2015- 22 Şubat 2015)

Suriye'de 2011 sonrası derinleşen iç savaşın yarattığı otorite boşluğu, farklı devlet dışı aktörlerin, özellikle terör örgütlerinin geniş toprak parçaları üzerinde fiili hâkimiyet kurmasına zemin hazırlamıştır. Bu ortamda, Türkiye'nin Halep'in yaklaşık 30 km güneydoğusunda, Fırat Nehri kıyısında yer alan Süleyman Şah Türbesi ile ilgili güvenlik kaygıları ön plana çıkmıştır. Bilindiği üzere, türbe ve çevresindeki Saygı Karakolu, 1921 Ankara Anlaşması ile Türkiye'nin "egemen toprağı" statüsünde kabul edilmiş ve 1975 yılında Karakozak köyü mevkiine taşınarak yeniden inşa edilmiştir.

2014 yılında IŞİD/DAEŞ'in Karakozak ve Münbiç hattında kontrol sağlamasının ardından, örgüt tarafından yayınlanan bir videoda Süleyman Şah Türbesi'ne yönelik tehditler içeren açıklamalar yapılması, Ankara'nın meseleyi acil bir güvenlik sorunu olarak değerlendirmesine neden olmuştur. Türbenin bulunduğu bölgenin IŞİD kontrolüne geçmesi ve bu alanda görev yapan Türk askerlerinin zaman zaman silahlı tacizlere maruz kalması, Türkiye'yi bir askerî müdahale seçeneğini değerlendirmeye yöneltmiştir.

Bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 2 Ekim 2014 tarihli sınır ötesi askerî yetki tezkeresi çerçevesinde, 21 Şubat 2015 gecesi saat 21.00'de başlayan ve 22 Şubat sabahı 10.12'de tamamlanan Şah Fırat Operasyonu icra edilmiştir. Operasyona 572 personel, 40'ı tank olmak üzere yaklaşık 100 araç katılmış,

operasyon sırasında yaşanan kaza sonucu Astsubay Halit Avcı şehit olmuştur (NTV, 2015).

Operasyon kapsamında; türbede bulunan naaşlar ve emanetler tahliye edilmiş, Karakozak'taki karakol imha edilmiş ve Türkiye-Suriye sınırına 200 metre mesafedeki, PYD/YPG denetiminde bulunan Eşme köyü yakınlarındaki 10 dönümlük bir arazi türbenin geçici yeni yeri olarak seçilmiştir (Kaya ve Özalp, 2015:264). Türkiye, operasyon öncesi Suriye'nin İstanbul Konsoloslugu'nu bilgilendirmiş, ancak rejimin onayını aramamıştır. Türk hükümeti, operasyonun esas gerekçesini “askerî personelin can güvenliğini sağlamak” ve “tarihi emanetleri korumak” şeklinde açıklamıştır (TCCB, 2015). Bununla birlikte, türbenin yeni yerinin PYD kontrolündeki bir alana taşınması, operasyonun yalnızca güvenlik değil, aynı zamanda diplomatik ve stratejik sonuçlar doğurduğunu da göstermektedir. Zira Türkiye'nin daha sonraki Suriye politikası açısından bu operasyon, sınır ötesi askeri hareket kabiliyeti ve operasyonel esneklik anlamında önemli bir eşik oluşturmuştur.

Operasyon, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Suriye sahasında operasyonel yeteneklerini göstermesi açısından önemli bir örnek olmuştur (Yılmaz, 2022:137). Aynı zamanda, Suriye rejimi ve bölgedeki diğer güçlerle olası bir çatışmanın önüne geçilerek diplomatik bir kriz önlenmiştir. Bu operasyon, Türkiye'nin Suriye topraklarında askeri varlık bulundurmasının önünü açan bir adım olarak değerlendirilmiş ve ilerleyen dönemlerdeki daha büyük askerî harekâtların (Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı vb.) habercisi olmuştur (Yılmaz, 2022:146).

Bu çerçevede 2015 yılında gerçekleştirilen Şah Fırat Operasyonu hem sembolik hem de stratejik boyutlarıyla dikkat çekici bir müdahale olarak değerlendirilmiş aynı zamanda eleştirilmiştir (Öğünç, 2015).

4.4. Fırat Kalkanı Harekâtı (24 Ağustos 2016- 29 Mart 2017)

Türkiye'nin Suriye sahasında yürüttüğü sınır ötesi askerî müdahaleler dizisinin ilki olan Fırat Kalkanı Harekâtı, 24 Ağustos 2016 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ile Suriye muhalefeti içerisinde örgütlenen Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)

unsurlarının, Suriye'nin Halep iline bağılı Cerablus bölgesine birlikte girmesiyle başlatılmıştır. Operasyonun temel amacı, IŞİD-DAEŞ (Irak Şam İslam Devleti) ve PYD/YPG gibi terör örgütlerinin Türkiye'nin güney sınır hattında oluşturduğu güvenlik tehditlerini bertaraf etmek ve Suriye'nin kuzeyinde bir terör koridorunun oluşmasını engellemek olmuştur (Özalp, 2018:173); (Yeşiltaş, vd., 2017:17).

Harekâtın başlıca gerekçesi, Suriye'nin kuzeyinde Türkiye sınırına bitişik 98 kilometrelik bir hat üzerinde IŞİD-DAEŞ'in kontrolü altındaki Cerablus-Azez hattının varlığı ve örgütün özellikle Kilis başta olmak üzere sınır illerine yönelik füzeli saldırılarıdır. Aynı zamanda, YPG/PYD'nin Fırat'ın batısına geçerek Münbiç hattı üzerinden Afrin'e uzanmak istemesi, Türkiye'nin güvenlik ve dış politika stratejileri açısından kırmızı çizgi olarak değerlendirilmiştir (Duran ve Ulutaş, 2017:9). Bu durum, Türkiye'nin hem ulusal güvenliğini sağlamak hem de Suriye'nin toprak bütünlüğünü savunmak adına askerî seçenekleri gündeme almasına yol açmıştır.

28 Eylül 2016 tarihli Milli Güvenlik Kurulu (MGK) bildirisi harekâtın iki ana hedefini açıklamıştır: ilki, sınır güvenliğinin sağlanması ve bölge halkının can ve mal güvenliğinin korunması; ikincisi ise, terör unsurlarından arındırılmış bir kuşak oluşturarak ÖSO'ya destek sağlamak ve Suriye'nin toprak bütünlüğüne katkıda bulunmaktır (Yeltin, 2018:217; Terzioğlu, 2018:593).

Harekâtın ilk safhasında, TSK ve ÖSO güçleri hızlı bir şekilde Cerablus'u IŞİD-DAEŞ unsurlarından temizlemiş, ardından güneydeki Dabık ve El-Bab yönünde ilerleyişini sürdürmüştür. Harekât süresince yoğun hava taarruzları, topçu desteği ve zırhlı birlik operasyonları eş zamanlı olarak icra edilmiştir. Özellikle El-Bab çevresindeki çatışmalar, Türkiye destekli güçlerle hem IŞİD-DAEŞ hem de YPG unsurları arasında yüksek yoğunlukta askeri temaslara sahne olmuştur (Kasapoğlu & Ülgen, 2017, s. 6). Operasyon, 29 Mart 2017 tarihinde resmen sona erdirilmiş ve bu tarih itibarıyla toplamda yaklaşık 2.000 kilometrekarelik alan IŞİD-DAEŞ ve PYD/YPG unsurlarından temizlenmiştir (Yeşiltaş, vd., 2017:24).

Fırat Kalkanı Harekâtı, birçok açıdan hem askeri hem de insani sonuçlar doğurmuştur (Özalp, 2018:180-181):

- Sınır güvenliği: IŞİD-DAEŞ'in Türkiye'ye yönelik füze ve havan saldırılarının kaynağı olan Cerablus–El-Bab hattı terörden arındırılarak sınır güvenliği önemli ölçüde sağlanmıştır. Aynı zamanda PKK/YPG'nin oluşturmayı planladığı terör koridorunun inşasına engel olunmuştur.
- Güvenli bölge ve insani fayda: Yaklaşık 2.000 km²'lik güvenli bölge ilan edilmesine başarıyla ulaşılmış, Cerablus'a ~44.000; diğer bölgelerle birlikte ~145.000 Suriyeli mültecinin dönüşü desteklenmiştir. Türkiye, bu bölgede kamp ve altyapı tesisleri kurarak göç yönetimine katkı sağlamıştır.
- Kamuoyu ve diplomasi: Türkiye'nin sınır ötesi dönüş kapasitelerini ve sahadaki etkinliğini göstermesi, iç kamuoyunda birlik ve beraberlik sağlarken (15 Temmuz darbe girişiminin ardından TSK yönetiminin toparlanma sürecine rağmen), Rusya ve ABD ile diplomatik düzeyde koordinasyon zemini oluşturmuştur. Ancak Suriye rejimi, operasyonu egemenliğe yönelik ihlal olarak nitelemiş, BM nezdinde diplomatik girişimlerde bulunmuştur.
- Askerî stratejik kazanımlar: IŞİD-DAEŞ'in stratejik gücü zayıflatılmış, Türkiye PKK/PYD'ye karşı askeri manevra kabiliyetini sahada göstermiştir. Özgür Suriye Ordusu'nun yapılandırılması ve aktif rol alması ile sahada Türkiye destekli yerel askerî yapı modellemesi güç kazanmıştır. Bu durum, Türkiye için sonraki Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve Bahar Kalkanı harekâtlarının önünü açan bir zemin oluşturmuştur.

Fırat Kalkanı Harekâtı, Türkiye'nin Suriye'de askerî ve stratejik varlık göstermesi bakımından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Harekât sonucunda yalnızca sınır hattı tehditlerden arındırılmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye sınırları içindeki mültecilerin gönüllü ve güvenli geri dönüşüne imkân tanıyan bir bölge oluşturulmuştur. Ayrıca Türkiye, bu süreçte Suriye sahasında hem Rusya hem de ABD ile diplomatik ve askerî koordinasyonu sürdüren bir aktör olarak öne çıkmıştır (Duran ve Ulutaş, 2017:10).

Uluslararası tepkiler açısından değerlendirildiğinde, Suriye rejimi, Fırat Kalkanı Harekâtını ülkesinin egemenliğine açık bir saldırı olarak nitelendirmiş ve BM nezdinde Türkiye'yi kınayan diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Suriye Dışişleri Bakanlığı, harekâtın uluslararası hukuka aykırı olduğunu ve Türkiye'nin "işgalci güç" statüsünde bulunduğunu ileri sürmüştür (Yeltin, 2018:205). Buna karşılık Türkiye, harekâtı meşru müdafaa kapsamında değerlendirerek, hem BM Antlaşması'nın 51. maddesi hem de sahadaki fiili tehditler üzerinden uluslararası hukuki gerekçesini savunmuştur.

Fırat Kalkanı Harekâtı, bu yönüyle terörle mücadele, sınır güvenliği ve insani güvenlik stratejilerinin bir arada yürütüldüğü ilk kapsamlı sınır ötesi askeri müdahale olarak Türk dış politikası ve güvenlik stratejisinde yeni bir sayfa açmıştır. Türkiye, güvenli bölge tesis ettikten sonra bu alanda geçici barınma kampları kurmuştur. Başlangıçta temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak inşa edilen bu kamplar, zamanla bölgedeki istikrarın artmasıyla birlikte Suriye'nin çeşitli bölgelerinden yeni göç dalgalarını da çekmiştir. Fırat Kalkanı Harekâtının ardından Türkiye'nin kontrolü sağladığı bu alanlara, insani yardım faaliyetlerini yürütmek üzere Türk yardım kuruluşları da intikal ederek bölgede sosyal ve temel hizmet desteği sunmuştur (Demir G., 2022:55).

Aynı zamanda bu harekât, Türkiye'nin gelecekte gerçekleştireceği Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve Bahar Kalkanı gibi operasyonlara da bir örnek teşkil etmiştir.

4.5. Zeytin Dalı Harekâtı (20 Ocak 2018- 24 Mart 2018)

Türkiye'nin Suriye'ye yönelik gerçekleştirdiği sınır ötesi askerî müdahalelerden biri olan Zeytin Dalı Harekâtı, 20 Ocak 2018 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) unsurlarının katılımıyla başlatılmıştır. Harekâtın temel amacı, PKK'nın Suriye'deki uzantısı olarak kabul edilen PYD/YPG yapılanmasının Afrin bölgesinde oluşturduğu tehditleri bertaraf etmek, Türkiye'nin güney sınırlarını güvenlik altına almak ve bölgede terör koridorunun oluşumunu engellemektir. Ayrıca, operasyonun bir diğer hedefi, Suriye topraklarında yaşayan sivil halk için

güvenli alanlar oluşturarak, Suriyeli mültecilerin gönüllü ve güvenli dönüşüne zemin hazırlamaktır.

Afrin bölgesinde YPG'nin 2012 yılından itibaren etkinliğini artırarak sözde kanton yapılanması tesis etme çabaları, Türkiye açısından ulusal güvenliğe doğrudan bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. Fırat Kalkanı Harekâtı neticesinde DEAŞ'tan temizlenen bölgelerde YPG unsurlarının boşluğu doldurması, yeni bir güvenlik riskinin doğmasına neden olmuştur (Kadioğlu, 2020:211). Bu bağlamda Türkiye, PKK ile organik bağları nedeniyle YPG'yi terör örgütü olarak tanımlamış; ABD ve bazı Batılı aktörlerin YPG'ye IŞİD'e karşı müttefik güç sıfatıyla sağladığı askerî ve lojistik desteği sert biçimde eleştirmiştir (Şahin M., 2017:2).

Zeytin Dalı Harekâtı, Türkiye'nin sınır hattında herhangi bir terör yapılanmasına müsamaha göstermeyeceğine dair kararlılığının bir yansımasıdır. Bu kapsamda, harekât öncesinde Türkiye hem ABD hem de Rusya nezdinde diplomatik girişimlerde bulunmuş; özellikle Afrin bölgesinin hava sahasında Rusya ile koordinasyon sağlanarak operasyonel meşruiyet zemini oluşturulmuştur. Harekât, kara ve hava unsurlarının eşgüdüm içinde yürüttüğü üç aşamalı bir askerî stratejiyle icra edilmiştir. İlk aşamada sınır hattında güvenlik sağlanmış, terörist hedefler yoğun hava bombardımanlarıyla etkisiz hale getirilmiştir. İkinci aşamada, Afrin çevresindeki stratejik mevkiele kontrol altına alınmış ve YPG güçleri geri çekilmeye zorlanmıştır. Üçüncü aşamada ise Afrin şehir merkezine girilmiş ve 18 Mart 2018 itibarıyla şehir tamamen TSK ve ÖSO kontrolüne geçmiştir (Kadioğlu, 2020:222-223).

Operasyon süresince, sivil kayıpların önlenmesine yönelik azami hassasiyet gösterilmiş; özellikle yerleşim alanlarında hava operasyonları sınırlandırılarak kara harekâtına öncelik verilmiştir. Zeytin Dalı Harekâtı, yalnızca bir askerî başarı değil, aynı zamanda insani yardım ve yeniden inşa faaliyetlerinin de bir başlangıcı olmuştur. Afrin'in terörist unsurlardan temizlenmesinin ardından, bölgeye çok sayıda Türk yardım kuruluşu sevk edilmiş; yerel halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik altyapı çalışmaları başlatılmıştır. Bu çabaların neticesinde Afrin'den kaçmak

zorunda kalan binlerce sivilin geri dönüşü sağlanmış ve bölgenin nüfusu 350.000'i aşmıştır (Koparan ve Özcan, 2021).

Zeytin Dalı Harekâtı'nın Türkiye açısından stratejik kazanımları da dikkat çekicidir. PKK/PYD'nin Akdeniz'e uzanan bir terör koridoru oluşturma planı engellenmiş, Amanos Dağları'na yönelik tehdidin ortadan kaldırılmasıyla sınır güvenliği pekiştirilmiştir. Aynı zamanda, Cerablus'tan İdlib'e kadar uzanan bir güvenli bölge hattı oluşturularak Türkiye'nin güney sınırındaki askeri ve siyasi etkinliği genişletilmiştir. Harekât sonucunda 4.600'ün üzerinde PKK/YPG mensubu etkisiz hale getirilmiş; Türkiye ve ÖSO saflarında da şehitler verilmiştir (Kaya R. , 2020:156).

Zeytin Dalı Harekâtı, hem Fırat Kalkanı Harekâtı ile başlatılan sınır ötesi askerî stratejinin devamı hem de bu stratejinin daha etkili biçimde icra edildiği bir aşamayı temsil etmektedir. Harekât, Türkiye'nin askeri kapasitesindeki gelişmeleri, hava sahasının etkin kullanımı ve yerel unsurlarla sağlanan koordinasyonu ortaya koymuş; Türkiye'nin, bölgesel güvenliğe dair kendi ulusal çıkarlarını önceleyen bağımsız bir aktör olarak hareket edebileceğini göstermiştir (Yalçın, 2010:310-311).

Uluslararası aktörlerin tavırları, Suriye yönetiminin tutumuna rağmen Türkiye'nin kendi ulusal çıkarlarını savunmak için giriştiği bu hareketin Türkiye açısından olumlu sonuçlanmıştır.

4.6. Barış Pınarı Harekâtı (9 Ekim 2019- 18 Ekim 2019)

Barış Pınarı Harekâtı, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından 9 Ekim 2019 tarihinde Suriye'nin kuzeydoğusunda başlatılan ve 18 Ekim 2019 tarihinde sona eren sınır ötesi bir askerî operasyondur (Kaya R., 2020:147). Bu harekâtın temel amacı, Türkiye'nin güney sınırında oluşan güvenlik tehditlerini bertaraf etmek, özellikle PKK'nın Suriye yapılanması olan YPG'nin bölgedeki etkinliğini sona erdirmek ve Fırat Nehri'nin doğusunda planlanan bir terör koridorunun önüne geçmektir (Demir G., 2022:58). Harekâtın adı, Türk hükümetinin, Türk milletinin barışını ve güvenliğini koruma amacını vurgulamak adına seçilmiştir. Harekât, aynı zamanda

Türkiye'nin bölgedeki etkisini artırmayı ve Suriyeli mültecilerin geri dönüşünü sağlamayı hedeflemiş, istikrarlı bir şekilde belirtilen plan çerçevesinde uygulanmıştır (Ortakavak ve Yeltin, 2022:331).

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaşın ardından PKK'nın Suriye kolu olarak değerlendirilen YPG, ülkenin kuzeyinde geniş bir hâkimiyet alanı oluşturmuştur. Bu durum, Türkiye açısından ulusal güvenliğe yönelik doğrudan bir tehdit olarak algılanmıştır. ABD'nin, YPG'yi IŞİD-DAEŞ'e karşı etkin bir müttefik olarak görmesi ve ona askeri destek sağlaması, Türkiye'nin tepkisini çekmiş ve bu yapıya karşı doğrudan bir müdahale ihtiyacını doğurmuştur (Bayraklı ve Alkanat, 2022:23; Demirkol, 2020:77).

Türkiye, daha önce gerçekleştirdiği Fırat Kalkanı (2016) ve Zeytin Dalı (2018) harekâtlarıyla Suriye'nin kuzeyindeki terör yapılanmalarına yönelik mücadelesini sürdürmekteydi. Barış Pınarı Harekâtı, bu zincirin üçüncü halkasını oluşturarak, daha geniş bir coğrafyayı hedef almış ve özellikle Tel Abyad ile Resulayn hattına odaklanmıştır (Bayraktar, 2019: 4; Demirkol, 2020:81).

Harekâtın ilanı, ABD'nin 2019 yılında Suriye'den asker çekme kararıyla eşzamanlı gerçekleşmiştir. Türkiye, bu boşluğu fırsata çevirerek operasyonel hazırlıklarını tamamlamış ve söz konusu bölgede 32 kilometre derinliğe uzanan bir güvenli bölge oluşturmayı hedeflemiştir (Ortakavak ve Yeltin, 2022:345). Operasyon, 444 kilometrelik sınır uzunluğunu kapsayacak şekilde planlansa da fiilen Tel Abyad ile Resulayn arasındaki 120 kilometrelik bir hatta uygulanmıştır. Bu bölge, PKK/YPG'nin Suriye'deki en stratejik merkezlerinden biri olarak değerlendirilmekteydi.

Operasyon süresince TSK, modern harp teknolojilerini etkin biçimde kullanmış; KORAL elektronik harp sistemiyle düşman haberleşme ağlarını felç etmiş, İHA ve SİHA sistemleriyle sahadaki tüm hedefleri yüksek isabet oranıyla etkisiz hale getirmiştir (Yalçın, 2010:338-339). Bu teknolojik üstünlük, TSK'nın kısa sürede 30 kilometre derinliğe inmesini sağlamış ve bölgedeki YPG unsurlarının geri

çekilmesine yol açmıştır. Operasyon kapsamında Tel Abyad ve Resulayn ilçeleri kontrol altına alınmış, 700'den fazla YPG/PKK mensubu etkisiz hale getirilmiştir.

Harekâtın bölgesel ve uluslararası etkileri de dikkat çekicidir. Türkiye'nin bu müdahalesi, İran, Irak ve Rusya gibi bölgesel aktörler tarafından yakından izlenmiş; özellikle Rusya ile yapılan mutabakat sonucunda, YPG güçlerinin Türkiye sınırının 32 kilometre güneyine çekilmesi kararlaştırılmıştır (Yavuzer ve Bozdağ, 2020:65). ABD ve bazı Batılı müttefiklerin eleştirilerine rağmen, Türkiye harekâtın meşruiyetini ulusal güvenlik bağlamında savunmuştur. NATO, BM, AB ve Arap Birliği gibi uluslararası kuruluşların çağrıları operasyonun durdurulmasını talep etse de Ankara söz konusu müdahalenin yalnızca terör unsurlarına karşı olduğunu ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü hedef almadığını ifade etmiştir (Kaya R., 2020:151; Bayraklı ve Alkanat, 2022:1-36).

Sahadaki hızlı ilerleme sayesinde operasyon yalnızca 9 gün sürmüş ve bu sürenin ardından diplomatik görüşmelere geçilmiştir. Türkiye, ABD ve Rusya ile yürüttüğü diplomatik temaslar sonucunda harekâtın hedeflerini büyük ölçüde gerçekleştirmiştir. Bu süreçte YPG, ABD'nin arabuluculuğuyla operasyon bölgesinden çekilmiş ve Türkiye'nin güney sınırında planlanan terör koridorunun oluşumu engellenmiştir (Demirkol, 2020:83).

Harekâtın ardından Türkiye, kontrol altına aldığı bölgelerde Suriyeli mültecilerin geri dönüşü için altyapı çalışmalarına başlamış; bölgeye insani yardımlar sevk edilmiştir. Ancak uzun vadeli güvenlik ve istikrarın sağlanması hususunda çeşitli zorluklar devam etmektedir. YPG'nin bazı bölgelerde direnişi sürmekte ve zaman zaman sivil kayıplar yaşanmaktadır (Demirkol, 2020:82).

Barış Pınarı Harekâtı, Türkiye'nin sınır ötesi terörle mücadelesinde askeri ve diplomatik kapasitesini bir arada kullanarak önemli kazanımlar elde ettiği bir operasyon olarak değerlendirilmiştir. Bu harekât, Türkiye'nin ulusal güvenlik stratejisini hayata geçirmekteki kararlılığını ve bölgesel aktörlük pozisyonunu pekiştirmiştir. Türkiye güçlü birçok aktörün karşıt duruşuna rağmen kendi ulusal çıkarlarını öncelemiş ve bu harekâtı gerçekleştirmiştir.

4.7. Bahar Kalkanı Harekâtı (27 Şubat 2020- 5 Mart 2020)

İdlib vilayeti, Suriye rejimine karşı mücadele eden muhalif grupların elinde kalan son bölgelerden biri hâline gelirken, aynı zamanda yoğun iç göçün hedefi olmuş; bu durum Hatay başta olmak üzere Türkiye'nin sınır güvenliği ve insani yük açısından doğrudan etkilenmesine yol açmıştır (Demir E, 2019:46-49). Bölgede radikal unsurların da varlığı, Rusya ve İran destekli rejim güçlerinin İdlib'e yönelik saldırılarını artırmış; bu durum Türkiye açısından yeni bir göç dalgası ve güvenlik tehdidi doğurmuştur.

Türkiye, İdlib'deki istikrarsızlığı önlemek amacıyla 2017'de Astana süreci kapsamında Rusya ve İran'la yürütülen görüşmeler neticesinde “İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'nin” (İGAB) kurucu garantörlerinden biri olmuş, bu çerçevede bölgede 12 askeri gözlem noktası tesis etmiştir (Görücü, 2022:71). Ancak 2018 sonrasında rejim güçlerinin ateşkesi ihlal ederek İdlib'e yönelik geniş çaplı saldırılar başlatması hem Türkiye'nin sahadaki askeri varlığını hem de sınır güvenliğini ciddi şekilde tehdit etmeye başlamıştır (Demir E., 2021:565).

27 Şubat 2020 tarihinde, Rusya destekli rejim güçlerinin İdlib'de 34 Türk askerini şehit etmesiyle başlayan süreç, Türkiye'yi yeni bir operasyona yönlendirmiştir. 1 Mart 2020 itibarıyla “Bahar Kalkanı Harekâtı” resmî olarak duyurulmuş ve başlatılmıştır (Domazeti ve Özcan, 2020:1).

Türkiye, Bahar Kalkanı Harekâtını, sivil halkın rejim saldırıları sonucu yerinden edilmesini engellemek, yeni bir insani trajedinin önüne geçmek ve sınırlarını korumak için yapılan meşru bir müdahale olarak konumlandırmaktadır. Bu meşrulaştırma hem kamu diplomasisinde hem de uluslararası mecralarda yoğun bir şekilde işlenmiştir. Türkiye'nin Suriye politikası, iç savaşın ilk yıllarında daha fazla rejim değişikliğine odaklanmışken, zamanla bu politikadan ulusal güvenliğe dayalı bir stratejiye geçiş yapılmıştır (Orhan ve Hasil, 2020:7). Bu değişimde özellikle PKK/YPG unsurlarının sınır hattında oluşturduğu tehdit, kontrolsüz göç dalgasının yol açtığı sosyal-siyasal baskı ve rejim-Rusya-İran ittifakının sahadaki üstünlüğü etkili olmuştur. Bu faktörler, Türkiye'yi sahada aktif ve proaktif bir tutum almaya

itmiştir. Bahar Kalkanı, daha önceki Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtlarının doğrudan devamı niteliğindedir.

Operasyonun temel askeri hedefi; Soçi Mutabakatını ihlal eden rejim unsurları ve İran destekli grupların İdlib'e yönelik saldırılarını durdurmak olarak tanımlanmıştır. Harekâta SİHA'lar, ANKA İHA'ları, Fırtına obüsleri, çok namlulu roketatarlar ve KORAL elektronik harp sistemleri canlı şekilde dahil edilmiştir (Görücü, 2022:75).

Bunların sonucunda, rejime ait çok sayıda zırhlı araç, tanksavar sistemi, mühimmat deposu, hava savunma rampası, helikopter ve uçak imha edilmiş, 2.557'den fazla rejim askeri etkisiz hale getirilmiştir. Türkiye böylece, Suriye iç savaşında ilk kez konvansiyonel anlamda geniş çaplı bir operasyonla karşı tarafı hedef almıştır.

İdlib, yaklaşık 4 milyon sivilin yaşadığı bir “gerginliği azaltma bölgesi” olarak tanımlanıyordu. Soçi Mutabakatına rağmen rejim güçlerinin ilerlemesi, Rusya ve İran'ın bu bölgedeki nüfuzlarını artırma çabası olarak okunmuştur. Türkiye, bu gelişmeleri bir çıkış stratejisi olarak görülen Bahar Kalkanı ile durdurmayı hedeflemiştir.

Ayrıca Libya'daki pozisyonları nedeniyle Rusya, Türkiye'nin İdlib'deki etkinliğini sınırlamak istemiştir. Rejim saldırılarının artmasıyla birlikte Türkiye, artan tehdit ve potansiyel mülteci akını ihtimaline karşı İdlib'in kontrolünü sağlamak için askeri müdahaleyi kaçınılmaz görmüştür.

Harekâtın en dikkat çekici yönlerinden biri, Türkiye'nin yerli savunma sistemi SİHA ve İHA'ları ilk defa bir devletle doğrudan çatışmada etkin şekilde kullanmasıdır. Bu araçlar hem maliyet açısından daha avantajlı hem de etkili sonuçlar elde etmiş olup, savaş literatüründe yeni bir paradigma oluşturmuştur (Yeltin, 2022:4).

Sahadaki riskler, Rusya–İran gibi aktörlerin rekabeti, sivil uyumu ve diplomasi boyutu Türkiye için kritik alanlardandır. Bahar Kalkanı Harekâtı, tıpkı Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı gibi daha önceki operasyonlar gibi, yalnızca askeri değil, aynı zamanda siyasi ve stratejik çıkarlar çerçevesinde kurgulanmıştır.

Bahar Kalkanı Harekâtı, Türkiye'nin Suriye krizinde salt askeri bir aktör olmadığını, aynı zamanda bölgesel güvenlik mimarisine yön veren siyasi bir aktör olduğunu da göstermiştir. 5 Mart 2020 tarihinde Rusya ile varılan ateşkes, sahada kısa vadeli bir duraksama sağlamış; ancak uzun vadeli çözüm için yeterli olmamıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin NATO üyesi olarak ABD ile ilişkilerini dengelemesi ve eş zamanlı olarak Rusya ile sahada iş birliği yapması, hibrit bir dış politika stratejisine işaret etmektedir (Kapucu, 2020:47).

Bahar Kalkanı Harekâtı, Türkiye'nin modern savunma stratejisi, teknolojik atılımı ve bölgesel diplomasi yeteneğini öne çıkarmıştır. Suriye iç savaşında dengeleri değiştiren, teknolojik üstünlükle sahadaki pozisyonu güçlendiren bir operasyon olarak öne çıkmıştır.

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriye iç savaşı, 2011 yılından bu yana bölgesel ve küresel aktörlerin müdahil olduğu karmaşık bir çatışma ortamı yaratmıştır. Bu süreçte, PYD/YPG, IŞİD/DAEŞ, HTŞ ve ÖSO gibi devlet dışı silahlı aktörler, Suriye'nin kuzeyinde ve doğusunda etkinliklerini artırmış; bu durum, Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından doğrudan tehditler oluşturmıştır. Özellikle PYD/YPG'nin PKK ile olan organik bağı, Türkiye'nin güney sınırında bir terör koridoru oluşturma girişimi olarak değerlendirilmiş ve bu tehdit algısı, Türkiye'nin sınır ötesi askerî müdahalelerini kaçınılmaz kılmıştır.

Türkiye, 2015 yılından itibaren Suriye'deki güvenlik dinamiklerine doğrudan müdahil olmuş ve bir dizi sınır ötesi harekât gerçekleştirmiştir. Şah Fırat Operasyonu (2015) ile başlayan bu süreç; Fırat Kalkanı (2016–2017), Zeytin Dalı (2018), Barış Pınarı (2019) ve Bahar Kalkanı (2020) harekâtlarıyla devam etmiştir. Bu operasyonların temel hedefleri arasında, sınır güvenliğinin sağlanması, terör örgütlerinin bölgedeki etkinliklerinin sonlandırılması ve Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunmasına katkıda bulunulması yer almıştır. Fırat Kalkanı Harekâtı, Türkiye'nin IŞİD/DAEŞ ve PKK/PYD/YPG unsurlarını sınırlarından uzaklaştırma ve güvenli bir bölge oluşturma amacını taşımıştır. Bu harekât sonucunda, Cerablus ve çevresi terör unsurlarından temizlenmiş ve bölgedeki istikrarın sağlanmasına yönelik adımlar atılmıştır. Zeytin Dalı Harekâtı ise Afrin bölgesindeki PKK/PYD/YPG varlığını hedef almış ve Türkiye, bu operasyonla bölgedeki terör unsurlarını etkisiz hale getirerek sınır güvenliğini artırmayı amaçlamıştır. Bu harekâtın sonucunda, Afrin kontrol altına alınmış ve bölgedeki demografik yapının korunmasına yönelik tedbirler alınmıştır. Barış Pınarı Harekâtı, Fırat'ın doğusundaki PKK/PYD/YPG unsurlarını hedef almış ve Türkiye, bu operasyonla sınır hattında güvenli bir bölge oluşturmaya ve Suriyeli mültecilerin geri dönüşünü sağlamaya hedeflemiştir. Bu harekâtın uluslararası alanda farklı tepkilere neden olduğu göz önüne alındığında, Türkiye'nin diplomatik girişimlerle operasyonun meşruiyetini sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Bahar Kalkanı Harekâtı ise İdlib bölgesinde rejim güçlerinin saldırılarına karşılık olarak gerçekleştirilmiş ve Türkiye, bu operasyonla

bölgedeki gözlem noktalarının güvenliğini sağlamayı ve yeni bir göç dalgasını engellemeyi amaçlamıştır. Türkiye'nin Suriye'deki askerî harekâtları, ulusal güvenlik kaygılarının bir sonucu olarak şekillenmiş ve bölgedeki terör tehdidini bertaraf etmeye yönelik stratejik adımlar olarak değerlendirilmiştir. Ancak, bu operasyonların uzun vadeli sonuçları ve bölgedeki diğer aktörlerle olan ilişkileri üzerindeki etkileri, Türkiye'nin dış politika ve güvenlik stratejilerinin dinamik bir şekilde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin hem askerî hem de diplomatik araçları etkin bir şekilde kullanarak bölgedeki istikrarı sağlamaya yönelik çabalarının devam edeceği öngörülmektedir. Bu çalışmada, Suriye iç savaşının ardından ortaya çıkan silahlı yapıların niteliği ve Türkiye'nin bu aktörlere yönelik sınır ötesi müdahaleleri değerlendirilmiştir. Türkiye'nin ulusal güvenlik perspektifinden geliştirdiği politikaların, sadece askeri stratejiye dayalı olmadığı; diplomatik, insani ve siyasi unsurları da içeren çok boyutlu bir yaklaşıma dayandığı görülmektedir. Özellikle PKK'nın Suriye yapılanması olan PYD/YPG'ye karşı yürütülen harekâtlar, Türkiye'nin sınır güvenliği algısının değiştiğini ve tehditlerin kaynağında bertaraf edilmesine yönelik “proaktif güvenlik doktrininin uygulandığını” göstermektedir. IŞİD/DEAŞ tehdidine karşı gerçekleştirilen operasyonlar ise sadece Türkiye'nin değil, bölge ülkelerinin ve uluslararası toplumun da güvenlik politikalarının kesişim noktasını oluşturmuştur. Türkiye'nin Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı gibi harekâtları aracılığıyla oluşturduğu “güvenli bölgeler”, hem terör tehdidini sınır ötesinde kontrol altına alma hem de Suriyeli sığınmacıların gönüllü ve güvenli dönüşünü sağlama hedefleri açısından stratejik önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bölgelerde uzun vadeli sosyoekonomik ve idari altyapıların kurulmasının zorlukları devam etmektedir. Türkiye'nin bu operasyonları, yalnızca askeri başarılar üzerinden değil, aynı zamanda güvenlik yönetiminin yeniden yapılandırılması ve kriz yönetimi reflekslerinin gelişimi açısından da değerlendirilebilir. Özellikle Suriye sahasındaki çok aktörlü yapı, Türkiye'nin esnek ve çok boyutlu dış politika yürütmesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda Astana ve Soçi süreçleri gibi çok taraflı diplomatik mekanizmalar, sahada elde edilen kazanımların diplomasi masasında da sürdürülebilir kılınmasına katkı sağlamıştır. Ancak bu süreçlerin zaman zaman Suriye rejimiyle çıkar çatışmalarına evrilmesi, Türkiye'nin dengeleyici dış politika yürütmesini daha karmaşık hale getirmektedir. Ayrıca Türkiye'nin geliştirdiği proaktif güvenlik anlayışı, devlet dışı aktörlerin

yarattığı tehditlerin klasik güvenlik yaklaşımlarıyla yönetilemeyeceğini ortaya koymuştur. Bu çerçevede Türkiye'nin Suriye'ye yönelik müdahaleleri, aynı zamanda bir güvenlik paradigması değişimini de temsil etmektedir. Kara ve hava unsurlarının yanı sıra İHA ve SİHA sistemlerinin etkin kullanımı, Türkiye'nin askeri kabiliyetini artırırken; sahadaki varlığın sivil mekanizmalarla desteklenmemesi durumunda uzun vadeli istikrarın sağlanamayacağı anlaşılmıştır. Bu nedenle güvenli bölgelerde yalnızca askeri değil, sosyoekonomik, yönetsel ve kültürel boyutları kapsayan çok katmanlı bir devlet inşası anlayışının benimsenmesi gerekmektedir.

Suriye krizinin mevcut çok katmanlı yapısı, Türkiye'nin terörle mücadelesi, sınır güvenliği stratejileri ve devlet dışı aktörlerle ilişkilerinin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, 2024 yılında Milliyetçi Hareket Partisi lideri Devlet Bahçeli'nin gündeme taşıdığı “silah bırakılması koşuluyla yeni bir çözüm süreci” tartışması, yalnızca iç politik bir açılım değil; aynı zamanda Türkiye'nin bölgesel güvenlik mimarisini yeniden kurgulama ihtiyacını da yansıtmaktadır.

Suriye'nin kuzeydoğusunda İsrail'in Haşhaşileri olarak adlandıracağımız PKK/PYD/YPG'nin fiilî özerk bir yapı kurması, uluslararası hukuk açısından tanınmamış olsa da fiilen devlet benzeri bir yapılanma meydana getirmiştir. ABD desteğiyle bu yapı, siyasi-idari kapasite geliştirerek devletleşme sinyalleri vermektedir. Türkiye ise bu gelişmeleri PKK'nın Suriye yapılanması üzerinden ulusal güvenliğine doğrudan bir tehdit olarak değerlendirmektedir.

Öte yandan, İdlib bölgesinde Ebu Muhammed el-Colani liderliğindeki Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ), klasik radikal İslamcı çizgiden uzaklaşarak “sivil yönetim” görünümüne bürünmüş, Colani kendisini bir “devlet başkanı” gibi konumlandırmaya başlamıştır. Bu durum, Türkiye için hem fırsat hem de risk barındırmaktadır: Rusya ve İran destekli rejim baskısını dengeleyebilecek bir yapı oluşturulabilir; ancak HTŞ'nin hâlâ BM nezdinde terör örgütü sayılması, uluslararası hukuk açısından ciddi bir meşruiyet sorunu teşkil etmektedir. ABD bilindiği üzere 07.07.2025 tarihinde terör örgütü listesinden çıkardığını ilan etmiştir.

Türkiye'nin mevcut güvenlik stratejisi, artık klasik terörle mücadele yöntemlerinin ötesine geçmiş; bölgesel güvenliği şekillendiren, önleyici, diplomatik ve yönetsel araçları eş zamanlı kullanan çok boyutlu bir güvenlik paradigmasına dönüşmüştür. Bu paradigma çerçevesinde, yalnızca askeri müdahaleler değil, devlet- dışı aktörlerin dönüşümü, yeni çözüm süreçleri ve uluslararası hukuk içinde hareket edebilme kapasitesi temel belirleyiciler haline gelmektedir.

Bu kapsamda, yeni bir çözüm süreci ihtimali, ancak PKK'nın silahlı faaliyetlerine son vermesi, PYD/YPG yapılanmasının dönüştürülmesi ve Türkiye'nin bölgesel güvenlik çıkarları ile çelişmeyen bir yapı kurulması durumunda anlamlı olabilir. Aksi halde bu tür süreçler, stratejik kazanımları zayıflatacak geçici girişimlere dönüşebilir.

Türkiye'nin Suriye politikasının geleceği, askeri caydırıcılık ile diplomatik manevra, iç barış ile bölgesel istikrar, uluslararası hukuk ile fiilî meşruiyet arasındaki dengelerin ustaca yönetilmesini gerektirmektedir. Bu çalışmada ele alınan analizler, söz konusu dengeyi kurmak adına atılması gereken stratejik ve yapısal adımlara dair bütüncül bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmamız kapsamında geliştirilen öneriler şu şekildedir:

- Güvenli Bölgelerin Kalıcılığı ve Yönetişim Yapılarının Güçlendirilmesi

Türkiye'nin sınır ötesi harekâtlarla oluşturduğu güvenli bölgelerde uzun vadeli istikrarın sağlanabilmesi için eğitim, sağlık, adalet, yerel yönetim ve altyapı alanlarında kurumsal kapasite güçlendirilmelidir.

Bu bölgelerde yalnızca askeri denetim değil, sivil idare ve kamu hizmetleri aracılığıyla yerel toplumsal meşruiyet tesis edilmeli; bu kapsamda kamu kurumlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşları ve insani yardım örgütlerinin etkin rol alması desteklenmelidir.

Güvenli bölgelerde kültürel koruma, sosyal uyum ve ekonomik kalkınma hedefli çok katmanlı bir devlet inşası yaklaşımı benimsenmelidir.

- Uluslararası Meşruiyetin ve Hukuki Temelin Güçlendirilmesi

Türkiye'nin sınır ötesi müdahaleleri, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesi çerçevesinde meşru müdafaa hakkına dayanmakla birlikte, bu müdahalelerin meşruiyeti daha güçlü bir uluslararası zemin üzerine oturtulmalıdır.

Bu doğrultuda Türkiye, Birleşmiş Milletler, İslam İş birliği Teşkilatı, NATO gibi çok taraflı kuruluşlarla aktif diplomatik iş birliğini artırmalı, sınır ötesi operasyonlara dair uluslararası destek arayışını kurumsallaştırmalıdır.

Müdahale sonrası oluşan yönetim yapılarında uluslararası hukuk normlarına uygun sivil koruma mekanizmaları tesis edilmelidir.

- Diplomatik Kanalların ve Çok Taraflı Süreçlerin Etkinleştirilmesi

Astana ve Soçi süreçleri gibi çok taraflı platformlarda Türkiye, etkili arabulucu ve dengeleyici bir aktör olarak pozisyonunu güçlendirmelidir.

ABD, İsrail, Rusya ve İran gibi aktörlerle ilişkilerde ikili ve bölgesel denge politikaları sürdürülmeli; özellikle İsrail'in Haşhaşileri olarak adlandıracağımız PKK/PYD/YPG konusunda diplomatik müzakerelerde kırmızı çizgiler net şekilde ifade edilmelidir.

Suriye'nin toprak bütünlüğü ve yeniden inşası sürecinde Türkiye, barış inşa süreçlerinde kurucu aktör olarak yer almalıdır.

- Yeni Çözüm Süreci Tartışmalarına Stratejik Yaklaşım

Yeni çözüm süreci tartışmaları, PKK'nın silahsızlanması, PYD/YPG'nin tasfiyesi ve Türkiye'nin güvenlik çıkarlarına zarar vermeyecek koşullar oluştuğunda değerlendirilebilir.

Olası bir çözüm süreci, geçmiş tecrübeler ışığında hukuki zemine oturtulmalı, şeffaf ve kurumsal bir yapıda yürütülmeli, yalnızca güvenlik değil sosyo-kültürel boyutları da içermelidir.

Kürt meselesine dair terörle siyasal temsilin ayrımı netleştirilmelidir.

- Devlet Dışı Silahlı Aktörlere Yönelik Çok Boyutlu Mücadele

HTŞ ve Colani örneğinde olduğu gibi, radikal grupların siyasi rehabilitasyon girişimleri dikkatle izlenmeli; uluslararası hukuka göre terör örgütü tanımları esas alınarak bu yapıların meşruiyet kazanması engellenmelidir.

PKK/PYD/YPG'nin "devletleşme" eğilimlerine karşı hem askeri caydırıcılık hem de bölgesel diplomatik karşı ittifaklar oluşturulmalıdır.

Bu aktörlerin propaganda, sivil yönetim ve medya yoluyla toplumsal meşruiyet inşa etme çabalarına karşı entegre stratejik iletişim politikaları geliştirilmelidir.

- Stratejik İstihbarat ve Tehdit Erken Uyarı Kapasitesinin Artırılması

Suriye'deki tehditlerin değişken doğası göz önüne alındığında, Türkiye'nin bölgeye yönelik saha temelli ve teknolojik istihbarat kapasitesi güçlendirilmelidir.

İHA/SİHA sistemleri ile entegre veri analitiği, sınır ötesi tehditlerin erken teşhisi ve operasyonel planlama için etkili biçimde kullanılmalıdır.

- Akademik Araştırmalar ve Politika Temelli Bilgi Üretiminin Teşviki

Türkiye'nin güvenlik politikalarının bilimsel temellere oturtulması için üniversiteler, düşünce kuruluşları ve araştırma merkezleri desteklenmelidir.

Suriye'deki aktörlerin yapısı, stratejileri ve dönüşüm eğilimleri hakkında veri tabanları, alan araştırmaları ve akademik yayınlar teşvik edilmelidir.

Son olarak:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, attığı stratejik adımların herhangi bir şekilde “Davut Projesi” gibi dış güçlerin planlarına alet edilmeyeceğini, kapsamlı bir harekât planı çerçevesinde net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu durum, bölgedeki güç dengelerini değiştirmiş; özellikle ABD, İsrail ve İran’ın rahatsızlıklarını açıkça dile getirmelerine neden olmuştur.

Suriye’de HTŞ destekli yeni bir hükümetin ortaya çıkışı dahi bu devletler tarafından tehdit olarak algılanmaktadır. Her ne kadar kamuoyu önünde bu rahatsızlıklarını gizlemeye çalışsalar da perde arkasında ABD ve İsrail’in yaptığı gibi Deyrizor hattı üzerinden bir koridor açarak Suriye, İran ve Irak topraklarında nüfuz sağlama ve akabinde Türkiye’ye karşı stratejik bir baskı unsuru oluşturma çabası dikkat çekmektedir.

İsrail’in nüfus yapısının sınırlı olması nedeniyle bölgede Kürt, Lazkiye’deki Alevi ve Dürzi topluluklarını stratejik amaç olarak kullanma isteği, bu planın bir başka boyutudur.

Bilindiği üzere Dürziler, İran etkisi altındaki Şii kökenli bir topluluk olarak tanımlansa da İsrail ile ortak hareket edebilecek potansiyele sahiptir. Bu ittifak, bölgeyi istikrarsızlığa sürükleyerek uzun vadede Türkiye’nin güvenliğini hedef alabilecek bir zemin oluşturmaktadır. İsrail’in Haşhaşileri olarak adlandıracağımız PKK/PYD/YPG gibi oluşumların önüne geçilmelidir.

Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bölgesel ve küresel akıl oyunlarına karşı uyanık olmalı, teknolojik üstünlük ve stratejik zekâ ile bu oluşumları bertaraf etmelidir. Devletin duruşu, “esnek yaklaşım” diplomasisi ile değil, toprak bütünlüğüne yönelik her türlü tehdide karşı kararlı ve caydırıcı bir güç gösterisiyle belirlenmelidir. Kim olursa olsun, Türkiye’nin ulusal güvenliğine ve egemenliğine kasteden unsurlara karşı, devletin yumruğu adeta bir balyoz gibi inmелidir.

KAYNAKÇA

- Acet İnce, G. (2020). Uluslararası Hukuk Bağlamında Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtları. *Malatya Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, s. 1(1), 65-92.
- Acun, C. (2014). Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD). *Seta Perspektif*, s. 53, 1-6.
- Acun, C., & Görücü, K. (2021). PKK/YPG-PEŞMERGE Çatışması: Nereye Doğru? *Seta Analiz*, s. 349, 1-19. Mayıs 2025 tarihinde <https://www.setav.org/assets/uploads/2021/08/A349.pdf> adresinden alındı
- Acun, C., Keskin, B., & Salaymeh, B. (2017). *El-Kaide'den HTŞ'ye Nusra Cephesi*. Seta Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. Mayıs 2025 tarihinde <https://www.setav.org/assets/uploads/2017/10/NusraCephesi.pdf> adresinden alındı
- Akbulut, F., & Beren, F. (2012). Terörle Mücadelede Bütüncül Yaklaşımın Sosyal Politika Uygulamaları Bağlamından Algılanması: Suruç İlçesi Örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, s. 7(2), 257-283. Mayıs 2025 tarihinde <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423868472.pdf> adresinden alındı
- Akgüner, Tayfun, (1983). 1961 Anayasasına Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Aksoy Ercümen, M. (2016, Ocak). Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı Bağlamında Bush Doktrini ve ABD'nin Irak'ı İşgali. *IHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, s. 1-8. Mayıs 2025 tarihinde <http://www.ihhakademi.com/wp-content/uploads/2016/01/Önleyici-Meşru-Müdafaa-Hakkı-Bağlamında-Bush-Doktrini-ve-ABD'nin-Irak'ı-İşgali-.pdf> adresinden alındı
- Ali Berker, “Tehdit Algıları ve Suriyeli Göçmenlere Yardım Etme Davranışı: Türkiye’den Bulgular”, *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 41, Sayı 2 (2023), s. 204–228

- Aslan, M. (2023). Türkiye'nin Terörle Mücadele Süreci: An ve Sonrası. Haziran 2025 tarihinde <https://kriterdergi.com/yazar/murat-aslan/turkiyenin-terorle-mucadele-sureci-an-ve-sonrasi> adresinden alındı
- Atalay, A. (2019). Uluslararası Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma: ABD, Rusya ve Türkiye'nin Suriye'ye Müdahalesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Milli Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü .
- Athioğlu, Y. (2018). Suriye İç Savaşı ve Müzmin Toplumsal Çatışma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, s. 73(1), 129-156. doi:10.1501/SBFder_0000002492
- Aydemir, K. (2023). Gazetelerin Terör Saldırılarını Haberleştirmelerinin Karşılaştırmalı Göstergebilim Analizi. *Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Çalışmaları Dergisi*, s. 9, 15-41.
- Babacan, A. (2019). Türkiye'nin DEAŞ ile Mücadelesi: Zemini ve Hakikati Okumak. Haziran 2025 tarihinde <https://kriterdergi.com/dis-politika/turkiyenin-deas-ile-mucadelesi-zemini-ve-hakikati-okumak> adresinden alındı
- Babahanoğlu, V. (2023). Suriye Krizi ve Dış Politika:Türkiye ve Rusya Arasında Geçişken İlişkiler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. (59), 407-421. doi:10.30794/pausbed.1324444
- Bakan, S., & Şahin, S. (2018). Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü Ve Yeni Tehditler. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, s. 4(2), 135-152.
- Baki, M. (2009). Uluslararası Terörizmle Mücadelede Birleşmiş Milletler'in Rolü ve Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Haziran 2025 tarihinde <https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/TEZ/45581.pdf> adresinden alındı
- Bal, Mehmet Ali, (2003). Modern Devlet ve Güvenlik, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Balcı, M., & Göcen, C. (2018). Sınır Ötesi Operasyonların Politik Ekonomisi: Fırat Kalkanı Harekâtı Örneği. *TESAM III. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*

“Yerelden Küresele: Türkiye – Türk Dünyası İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Yarını” (s. 341-350). İstanbul: TESAM Kongre Bildiri Kitabı .

Balık, G. (2015). Anayasa’da “Milletlerarası Hukukun Meşru Saydığı Haller” Sorunu. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, s. 12(47), 47-71. doi:10.33458/uidergisi.463036

Baybaş, Ş. (2007). Türkiye’deki Terör ve Terörle Mücadele Yöntemleri Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme. *Yüksek Lisans Tezi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Haziran 2025 tarihinde <https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11508/16275/206528.pdf?sequence=1> adresinden alındı

Bayoğlu, A. (2020). Suriye’deki etnik ve mezhepsel yapıların çatışmalardaki rolü . *Yüksek Lisans Tezi*. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Haziran 2025 tarihinde <http://earsiv.cankaya.edu.tr:8080/handle/20.500.12416/4025> adresinden alındı

Bayraklı, E., & Alkanat, A. (2022). Avrupalı Aktörlerin Barış Pınarı Harekâtına Karşı Politikalarının Analizi. *SAVSAD Savunma Ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, s. 32(1), 1-36. doi:10.54078/savsad.1134215

Bayraktar, B. (2019). Barış Pınarı Harekâtı’nın Sonuçları. *Kriter*, 4(41).

Bektaş, Y. (2020). 2000’den Günümüze Türkiye-Rusya İlişkilerinde Suriye Faktörü, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

Birkan Anıl Yılmaz. (2020). *Siber Terörizm ve Değişen İstihbarat Anlayışı*. *Anadolu Strateji Dergisi*, 2(1), 65–82. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anasamasd/issue/52866/698722>

BMGK. (2014). *S/2014/815 nolu rapor*.

Canyurt, D. (2018). Kazanamı Olmayan Savaş “Suriye İç Savaşı”: Neden Bitmedi, Barış Nasıl Gelebilir? *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi*, s. 14(4), 1103-1120. doi:10.17130/ijmeb.2018445672

- Cengil, M., & Aydın, A. (2014). IŞİD (Irak Şam İslam Devleti): Psikopolitik ve Teolojik Bir Değerlendirme. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 6, 51-63.
- Çağlar, M., & Aksu, F. (2019). Suriye Krizinde Aktörler, Uyuşmayan Talepler Ve Çatışan Çözümler. *International Journal of Social Inquiry*, s. 12(2), 507-544. doi:10.37093/ijsi.659009
- Çalışkan, B. (2019). Suriye'nin Siyasal Çözümü ve Soçi Süreci. *İNSAMER*, s. 1-3. Haziran 2025 tarihinde https://www.insamer.com/tr/suriyenin-siyasal-cozumu-ve-soci-sureci_2051.html adresinden alındı
- Çalışkan, F. (2020). Anayasa ve Mevzuat Çerçevesinde Milli Güvenlik. *Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi. Haziran 2025 tarihinde <https://avesis.deu.edu.tr/yonetilen-tez/4054f406-5ad4-40c2-ab81-6f9098b9ea85/anayasa-ve-mevzuat-cercevesinde-milli-guvenlik> adresinden alındı
- Çelik, S. (2021). Suriye İç Savaşı Özelinde Uluslararası Siyasal Sistem Analizi. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, s. 1(1), 46-63.
- Çetin, Ö. (2018). IŞİD'in Hilafet İlanı ve Ortadoğu'daki Genişleme Süreci. *Buluşma Dergisi*, 22(84), 101-120. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/598765>
- Çınar, Bekir, (1997). Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör, Ankara: SAM Yayınları.
- Dağdeviren, Z. (2021). IŞİD'in Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Küresel, Yerel Gelişmeler Ve IŞİD'le Mücadele Stratejisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 31(1), 301-316.
- Dedeoğlu, B. (2014). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. YeniYüzyıl Yayınları.
- Değdaş, U. (2018). Uluslararası Hukukta Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 4(6), 21-40.
- Değdaş, U. C. (2017). Uluslararası hukukta önleyici meşru müdafaa hakkı. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(6), 21-40.

- Demir, E. (2019). Türkiye Açısından İdlip'in Tarihi, Jeopolitik ve Stratejik Önemi. *HATAY (Anavatana Katılışının 80. Yıl Armağanı)* (s. 23-62). içinde Hiper Yayın.
- Demir, T. (2022). Terör, Otonomi ve Aktörlük: PYD ve Sivil Savaş Kaynaklı Siyasal Fırsatların Kullanımı. *Ortadoğu Etütleri*, s. 14(2), 149-177.
- Demir, G. (2022). Türkiye'nin Terörle Mücadelede Önleyici Müdahale Stratejisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi. <https://katalog.ticaret.edu.tr/e-kaynak/tez/89500.pdf> adresinden alındı
- Demirel, G. (2017). Terör Örgütlerinin Kimlik İnşasında Etkisi: PYD-YPG ve Suriye'de Kürt Kimliği. *Ulusa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, s. 1(1), 25-41. Haziran 2025 tarihinde alındı
- Demirkol, F. (2020). Kamu Diplomasisi Bağlamında Barış Pınarı Harekatı. *Bartın Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 11(21), 72-87.
- Deniz, T. (2013). Suriye'nin Durumu, ABD-Rusya ve Türkiye'nin Tutumu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, s. (27), 314-332.
- Domazeti, R., & Özcan, M. (2020). Bahar Kalkanı Harekatı: Askeri, Siyasi ve Stratejik Hedefler. *INSAMER Analiz*, s. 1-5.
- Duran, B., & Ulutaş, U. (2017). Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekatı. *SETA*. Haziran 2025 tarihinde <https://www.setav.org/guvenlik/turkiyenin-deasla-mucadelesinin-kritik-donemeci-firat-kalkani-harekati> adresinden alındı
- Ekici, S., Teski, H., & Acar, A. (2023). Terörizm Kapsamında Dinin Suistimali: IŞİD Örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, s. 14(1), 28-53. doi:10.54688/ayd.1181162
- Ekmekçioğlu, A., & Dere, A. (2023). Toplumsal Ekoloji Yaklaşımını Bölgesel Gelişmeler Üzerinden Yeniden Tartışmak. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, s. 10(1), 141-178. doi:10.26513/tocd.1262954
- Engel, H. (2024). Türk Silahlı Kuvvetleri Tarafından Terörizmle Mücadele kapsamında Gerçekleştirilen Sınır Ötesi Askerî Harekâtların Meşruiyeti.

Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, R. E. (2023). *Türkiye'de ulusal güvenlik politikaları ve savunma sanayii yönetimi* (Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi). Hacettepe Üniversitesi Açık Erişim Sistemi.

Erdoğan, Ş., & Deligöz, E. (2015). Irak Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve Geleceği. *Savunma Bilimleri Dergisi*, s. 14(1), 5-37.

Eren, S. (1990). *Devletin kavramı ve kapsamı*. Ankara: MGK Genel Sekreterliği Yayınları.

Erkmen, A. (2022). Türkiye ve Suriye'deki Silahlı Gruplar: Fırat Kalkanı Operasyonu Örneği. *Diplomasi Araştırmaları Dergisi*, s. 4(2), 39-52.

Girgin Kemal (2003). Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul.

Görücü, K. (2022). Odak: İkinci Yıl Dönümünde Bahar Kalkanı Harekatı ve Barışın Tesisi. *SETA*. Haziran 2025 tarihinde <https://www.setav.org/odak-ikinci-yil-donumunde-bahar-kalkani-harekatı-ve-barışın-tesisi?#top> adresinden alındı

Gümüüşçü, O. (2010). Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye'de Sınır Kavramı. *Bilgi : Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 52, 79-104.

Hamdo, A. (2024). Siyasi Coğrafya Açısından Suriye İç Savaşının Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Haziran 2025 tarihinde <http://acikerisim.harran.edu.tr:8080/jspui/handle/11513/3970> adresinden alındı

İstanbulu, İ. (2022). Sınır Güvenliği Mantığı. *Savunma Bilimleri Dergisi*, s. 42, 223-249. doi:10.17134/khosbd.1095016

İşyar, Ö. (2017). Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri. *Bilge Strateji*, s. 9(16), 33-67.

- Kadioğlu, İ. (2020). Zeytin Dalı Harekâtı: Türkiye'nin Suriye'ye Sınır Ötesi Operasyonu Ve Meşru Müdafaa Hakkı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. (41), 210-227. doi:10.30794/pausbed.748134
- Kapucu, D. (2020). Bahar Kalkanı Harekatı. (A. Gündüz, H. Çoruh, & S. Hatipoğlu, Dü) *Hatay Araştırmaları-V*, s. 11-62.
- Kara, A. (2019). Ortaçağ Haçlı Kontluklarından Günümüz Suriye Kantonlarına: Bir Değerlendirme. *Academic Platform Journal of Islamic Researches*, s. 3(3), 322-331.
- Karadağ, U. (2016). Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Göre Meşru Müdafaa Hakkı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 7(2), 171-186. doi:10.21492/inuhfd.291295
- Karakaya, İ. (2019). Küresel Terörizmin Dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Örneği. *B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 38(1), 149-198.
- Karakoç Dora, Z. (2022). Türkiye'nin Suriye'deki Akıllı Güç Stratejisi: Askeri Operasyonların Güvenlik ve Dış Politika Bağlamında Analizi. Z. Karakoç Dora (Dü.) içinde, *Türkiye'nin Sınır Ötesi Askeri Varlığı Tarihi ve Politik Perspektif* (s. 151-186). Haziran 2025 tarihinde https://www.academia.edu/82440965/Tu_rkiyenin_Suriyedeki_Akilli_Guc_S_tratejisi_Asker_Operasyonlari_Guvenlik_ve_Dis_Politika_Baglaminda_An_alizi adresinden alındı
- Kasapoğlu, C., & Ülgen, S. (2017). *Fırat Kalkanı ve El-Bab Operasyonu: Stratejik Bir Değerlendirme*. EDAM Dış Politika ve Güvenlik Kağıtları Serisi.
- Kaya, R. (2020). Harekâtlar Ekseninde Türkiye'nin Suriye'de Terörle Mücadelesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, s. 2(2), 143-165.
- Kaya, Y., & Özalp, G. (2015). Cumhuriyet Döneminde Süleyman Şah Türbesi'nin. *Turkish Studies*, s. 10(9), 263 - 302. doi:10.7827/TurkishStudies.8595

- Kerman, İ., & Efeğil, E. (2017). Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi. *ANKASAM | Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, s. 1(2), 162-198.
- Kocatepe, Ö., & Sanyürek, M. (2022). El-Kaide'den Türeyen ve Suriye Krizine Etki Eden İki Terör Örgütü: DEAŞ ve El-Nusra. TASAV içinde, *Suriye Krizi: Bölgesel Dinamikler ve Küresel Yansımalar* (s. 107-137). Türk Akademisi Siyasi Sosyal Startejik Araştırmalar Vakfı. https://www.academia.edu/96036927/El_Kaide_den_Türeyen_ve_Suriye_Krizine_Etki_Eden_İki_Terör_Örgütü_DEAŞ_ve_El_Nusra adresinden alındı
- Koparan, Ö., & Özcan, E. (2021). *Zeytin Dalı Harekatı'nın 3. yılı*. Haziran 2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/zeytin-dali-harekatinin-3-yili/2114825> adresinden alındı
- Köse, G. (2021). 2014 Sonrası Suriye İç Savaşının Türkiye-ABD İlişkilerine Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köylü, M. (2018). Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekatı. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, s. 5(11), 70-86.
- Meydan, C. (2015). Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme". 11, sy. 21 (Mayıs 2015): 1-39. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, s. 11(21), 1-39.
- NTV. (2015, Şubat 22). TSK'dan Süleyman Şah karakoluna "Şah Fırat" operasyonu. Haziran 2025 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/turkiye/suleymah-saha-operasyon-1-asker-sehit> adresinden alındı
- Orhan, O., & Hasil, H. (2020). Moskova Mutabakatı Sonrası Türkiye'nin Tehdit Değerlendirmesi: Suriye Rejimi, YPG/PKK ve Radikaller. *Orsam*. 05 01, 2025 tarihinde https://orsam.org.tr/d_hbanaliz/Bakis_116tr.pdf adresinden alındı
- Ortakavak, Z., & Yeltin, H. (2022). Askeri Operasyonların Bölgesel Nüfus Hareketlerine Etkisi Üzerine Mekânsal Bir İnceleme: Barış Pınarı Harekatı Örneği. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, s. 6(1), 327-365.

- Öğünç, P. (2015). Şah Operasyonu Tüm Dünyada Ders olarak Okutulmalı. *Birikim*. Haziran 2025 tarihinde <https://birikimdergisi.com/haftalik/1390/sah-operasyonu-tum-dunyada-ders-olarak-okutulmalı> adresinden alındı
- Öktem, E. (2004). Uluslararası Hukukta Terörizm Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, s. 3(5), 133-147.
- Özalp, M. (2018). Türkiye'nin Suriye'ye Düzenlemiş Olduğu Fırat Kalkanı Operasyonu. *Bartın Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 9(18), 169-186.
- Özdağ, Ü. (2008). *İstihbarat Teorisi* (1. baskı b.). Haziran 2025 tarihinde <https://dn720003.ca.archive.org/0/items/umit-ozdag-istihbarat-teorisi/umitozdagistihbaratTeorisi.pdf> adresinden alındı
- Özdemir, Ö. (2025). Hızlı Operasyon: Muhaliflerin Zaferinin Analizi. Haziran 2025 tarihinde <https://kriterdergi.com/dosya-suriye/hizli-operasyon-muhaliflerin-zaferinin-analizi> adresinden alındı
- Özer, A. (2020). Kabuk Devlet ve IŞİD. A. Özer, A. Arsava, F. Taşdemir, G. Albayrak, H. Taşdemir, M. Cığır, . . . U. Kedikli içinde, *Suriye, Çatışma ve Uluslararası Hukuk* (s. 253-258). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özeren, S., Sözer, M., & Başbüyük, O. (2012). Bireylerin Terör Örgütüne Katılmasına Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Alan Çalışması: PKK/KCK Örneği. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, s. 3(2), 57-83.
- Öztürk, S. (2021). *DEAŞ'ın Yükselişi ve Düşüşü*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları: 124.
- Pazarcı, H. (1989). *Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Pazarcı, H. (1999). *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Polat, D. (2020). Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtının Amaçları Ve Sonuçları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, s. 16(33), 53-96. doi:10.17752/guvenlikstrtj.719968.

- Polis Akademisi Başkanlığı. (2019). *Radikalleşmenin Önlenmesi & Terörizm Olgusu Çalıştay Raporu*. Polis Akademisi Yayınları.
- Salman, A. (2020). IŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefilik. *Lectio Socialis*, s. 4(2), 97-112.
- Salman, S. (2021). Terörizm: Kavramsal bir çerçeve. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 5(1), 35–58. <https://doi.org/10.53067/ubssbd.930254>
- Birleşmiş Milletler Şartı. (1945). Birleşmiş Milletler Sözleşmesi. Haziran 2025 tarihinde <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> adresinden alındı
- Sayın, Y., Usanmaz, A., & Aslangiri, F. (2016). *Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği*. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 18(31), 1–13. https://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/files/2016Aralık/1-%20Y_Sayın...pdf adresinden alındı
- Sekmen, Z. (2020). Dini Motifli Terörün Aykırı Kolu Heyet Tahrir Şam: Yükselişi, Dönüşümü ve Düşüşü. *International Socai Sciences Studies Journal*, s. 6(74), 5422-5439. doi:10.26449/sss.2776
- Selvi, H. (2017). Terör Eylemlerine Tarihsel Bir Yaklaşım: Osmanlı Devleti'nde Ermeni Terör Eylemleri ve Yurtdışı Bağlantıları. O. Köse (Dü.) içinde, *Osmanlı'dan Günümüze Eşkıyalık ve Teör* (s. 523-543). Samsun: İlkadım Belediyesi Kültür Yayınları No: 12. Haziran 2025 tarihinde <https://www.historystudies.net/source/eskiyalik-ve-terror.pdf> adresinden alındı
- Semercioğlu, E. (2016). Küresel bir tehdit olarak uluslararası terörizm: Kavramsal bir inceleme. *Stratejik Analizler Dergisi*, 12(1), 95–115.
- SPUTNİK. (2016). IŞİD saldırısı altındaki Kilis'te halk isyan ediyor: 3 günde 10 roket. Haziran 2025 tarihinde <https://anlatilaninotesi.com.tr/20160413/kilis-isyan-roket-1022131042.html> adresinden alındı
- Süleyman Demirel Üniversitesi. (2017). Milli Güvenliğin Tanımı. Haziran 2025 tarihinde <https://persdb.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/128/files/milli-guvenlik-12062017.pdf> adresinden alındı

- Şahin, H. (2019). Dabiq Dergisi Bağlamında IŞİD'in Şiilik Algısı. *Turkish Journal of Shiite Studies*, s. 1(2), 183-214.
- Şahin, M. (2017). Rusya'nın Zeytin Dalı Harekâtına Yönelik Tutumu. *TASAV Dış Politika Araştırmaları Merkezi*, s. 12, 1-4.
- Şahin, S. (2017). Terörizm ve terör örgütleri ile mücadele: Türkiye'nin DEAŞ (IŞİD) terör örgütüyle mücadele politikası. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, O. (2017). *21. Yüzyılın Başlangıcında Terörizmle Stratejik Mücadele*. Alfa Yayınları.
- Şenol, D., Erdem, S., & Erdem, E. (2016). IŞİD: Küresel Bir Terör Örgütü. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 26(2), 277-292. doi:10.18069/firatsbed.346936
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024). [https://www.mfa.gov.tr/https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-al-hades-tv-ye-verdigi-mulakat--15122024.tr.adresinden alındı](https://www.mfa.gov.tr/https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-al-hades-tv-ye-verdigi-mulakat--15122024.tr.adresinden%20alindi)
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2017). *PYD/YPG ve PKK'nın ilişkisi üzerine rapor*. https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/pkK/pyd_arapca.pdf adresinden alındı
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı. (2019a). *Barış Pınarı Harekâtı bilgilendirme notu*. <https://www.msb.gov.tr/BarisPinariHarekati> adresinden alındı
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı. (2020a). *Bahar Kalkanı Harekâtı hakkında basın açıklaması*. <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/1c4f408148a3446d894909cebb45e465> adresinden alındı
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı. (2020b). *Fırat Kalkanı Harekâtı sonuç raporu*. <https://www.msb.gov.tr/FiratKalkani> adresinden alındı
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı. (2020b). *Fırat Kalkanı Harekâtı sonuç raporu*. <https://www.msb.gov.tr/FiratKalkani> adresinden alındı
- Taşdemir, F. (2020). *Terörizm ve Ülke Dışı Kuvvet Kullanma Hukuku*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Tatlı, M., & Ağır, O. (2020). Bir Hibrit Savaş Yöntemi Olarak Terör ve Suriye İç Savaşı , . *Akdeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 10(2), 102–120.
- TCCB. (2015, Şubat 23). Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın: “Şah Fırat Operasyonu Türkiye’nin Kendi Kararıdır ve Kendi Kabiliyetleriyle Hayata Geçirilmiştir”. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2808/cumhurbaskanligi-sozcusu-kalin-sahfirat-operasyonu-turkiyenin-kendi-kararidir-ve-kendi-kabiliyetleriyle-hayatagecirilmistir.html> adresinden alındı
- TDK. (2025). Haziran 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tekiner, M., & Gemici, E. (2019). Türkiye’nin Mevcut İç Güvenlik Yapısı ve 15 Temmuz Sonrası Yeni Bir Yapılanma Modeli. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , s. 19 (15 temmuz Özel Sayısı), 15-40.
- Terörle Mücadele Kanunu. (1991). 3713 sayılı. 01 04, 2025 tarihinde <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/terorle-mucadele-kanunu-3713> adresinden alındı
- Terzioğlu, S. (2018). Uluslararası Hukuk Açısından Fırat Kalkanı Harekatının Meşruluğu Sorunu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s. 134, 587-638.
- Topal, A. (2005). *Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı*. Beta Basım Yayın.
- Tosun, F. (2009). Uluslararası Hukuk’ta ‘Kuvvet Kullanma ve Karışma’ Kavramlarının Değişen Anlamı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, s. 5(9), 89-118.
- Türk, O., & Kıyıcı, H. (2024). Teritoryal Düzendeki Devletleşmeye: Heyet Tahrir El-Şam (HTŞ). *Adam Academy Journal of Social Sciences*, s. 14(2), 275-302. doi:10.31679/adamakademi.1402003
- Türkay, H. (2021). Uluslararası Hukukta Terör Eylemlerine Karşı Kuvvet Kullanımı. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, s. (18), 331-367. doi:10.18771/mdergi.1038085
- Türkoğlu, E. (2017). Küresel bir terör örgütü olarak IŞİD’in dijital dergi kullanımı: Konstantiniyye üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 162–180. <https://doi.org/10.17680/erciyesakademia.291892>

- Türkoğlu, E. (2017). Küresel bir terör örgütü olarak IŞİD'in dijital dergi kullanımı: Konstantiniyye üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 162–180.
- Uçar, S. (2022). Bir dini terörizm sorunsalı: IŞİD örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Kapadokya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı.
- URL 1: “PKK silah bırakıyor: İşte yeni çözüm sürecinin kronolojisi” Medyascope, 11 Temmuz 2025. <https://medyascope.tv/2025/07/11/pkk-silah-birakiyor-iste-yeni-cozum-surecinin-kronolojisi/> (Erişim tarihi: 5 Ağustos 2025).
- URL 2: “İmralı sürecinin kronolojisi: Bu noktaya nasıl gelindi?” DW News, 27 Şubat 2025. <https://www.dw.com/tr/imrali-surecinin-kronolojisi-bu-noktaya-nasil-gelindi/a-71766647> (Erişim tarihi: 5 Ağustos 2025).
- URL 3: “Her şey bu tokalaşmayla başladı; 1 Ekim'den 12 Mayıs'a neler yaşandı: İşte yeni çözüm sürecinin kritik aşamaları”, T24, 13 Mayıs 2025. <https://t24.com.tr/haber/her-sey-bu-tokalasmayla-basladi-1-ekim-den-12-mayis-a-neler-yasandi-iste-yeni-cozum-surecinin-kritik-asamalari,1238717> (Erişim tarihi: 5 Ağustos 2025).
- URL 4: <https://tr.euronews.com/2025/05/12/bahceliden-ocalan-erdogan-ve-tskya-tesekkur>. (Erişim tarihi: 5 Ağustos 2025).
- Ülman, B. (2002). Türkiye'nin Yeni Güvenlik Algılamaları ve Bölücülük. G. Özcan, & Ş. Kut (Dü) içinde, *En Uzun On Yıl – Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Politika Döneminde Doksanlı Yıllar* (s. 99-127). İstanbul, Buke Yayınları.
- Yalçın, H. (2010). *Asimetrik Savaş, Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı*. İstanbul: SETA Kitapları 72.
- Yalçın, H. (2017). *Ulusal Güvenlik Stratejisi ABD - İngiltere - Fransa - Rusya - Çin*. Seta Yayınları.
- Yavuzer, H., & Bozdağ, Z. (2020). Akademisyenlerin Barış Pınarı Harekâtına Yönelik Algıları: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Örneği. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, s. 4(2), 59-76.
- Yayla, A. (2015). Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, s. 45(1), 335-385.

- Yazıcı, B. (2024). Devletin Modern ve Dini Veçheleri: Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) Üzerine Bir İnceleme. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 17(3), 587-605. doi:10.17218/hititsbd.1434946
- Yeltin, H. (2018). Türkiye'nin Suriye Krizine Karşı Güvenlik Arayışlarına Bir Örnek: Fırat Kalkanı Harekâtı. *Econder Uluslararası Akademik Dergi*, s. 2(2), 200-214. doi:10.35342/econder.451538
- Yeltin, H. (2022). Bahar Kalkanı Harekatının Türkiye'ye Kazandırdıkları. *Uluslararası Politika Akademisi*, 1-5.
- Yeşiltaş, M. (2015). *İç Savaşa Komşu Olmak: Türkiye'nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti*. Seta Yayınları.
- Yeşiltaş, M., Seren, M., & Özçelik, N. (2017). *Fırat Kalkanı Harekatı, Harekatın İcrası, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler*. SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Yılmaz Sait (2008). *Güç ve Politika*, 1. Basım, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, H. (2022). Süleyman Şah'ı 'Osmanlıların Atası' Yapan Rivayetin Tarihî Menşei: Ca'ber Kalesi Önündeki Mezar Süleyman Şah'a Mı Aitti? *Kadim*, s. (3), 133-182. doi:10.54462/kadim.1080974

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
Fakülte	İKTİSAT FAKÜLTESİ
Bölüm	KAMU YÖNETİMİ

İ
MUTANLIĞI
Sincan, Ankara